

De transitie naar een **robuuste en veerkrachtige ruimte**

**20
35**

Beleidskader

**De transitie naar
een robuuste en
veerkrachtige
ruimte**

Inhoudstafel

Transitiepad en doelstellingen

4

Inleiding	
De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte – beleidskader 2035.....	6
Leeswijzer	8
1 Toekomstbeeld 2050	14
2 Transitiepad 2035	16
2.1 Wat – De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte	16
2.2 Waarom – Tendensen, uitdagingen en kansen	28
2.3 Hoe – Strategische doelstellingen en ontwikkelingsperspectief 2050 (uit de Strategische Visie)	34
3 Doelstellingen vanuit drie bovenlokale perspectieven	38
3.1 Doelstelling 1: Robuuste open ruimte (bovenlokale samenhang)	40
3.2 Doelstelling 2: Sterk groenblauw netwerk (gebiedsgerichte benadering)	42
3.3 Doelstelling 3: Robuustheid en veerkracht is overal (kwaliteit)	44
3.4 Transversale transities binnen de doelstellingen	46

Ruimtelijke vertaling

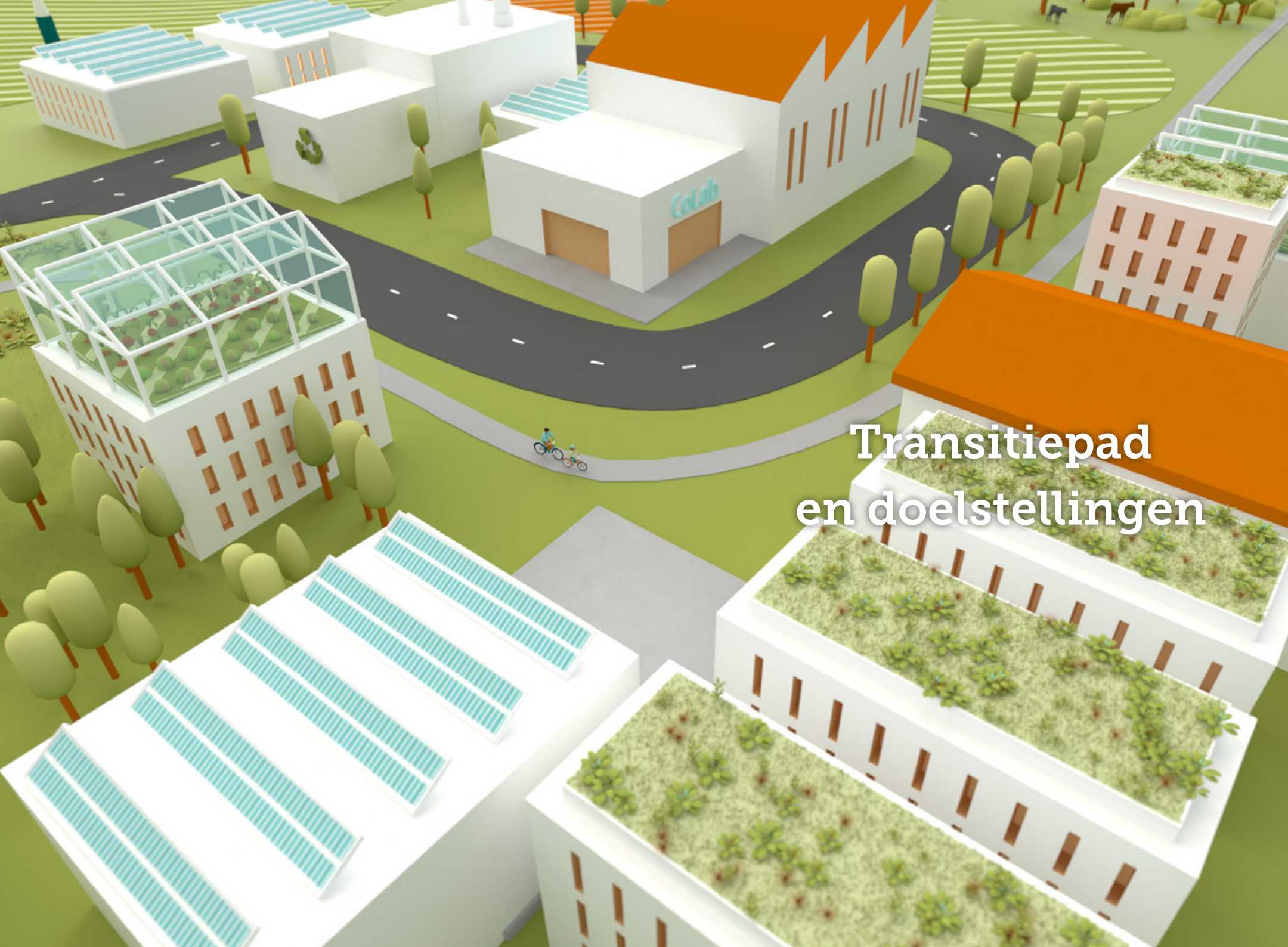
52

4 Opbouw ruimtelijke vertaling	54
5 Robuuste open ruimte	58
5.1 De transitiekaart – Essentiële open ruimte voor ecosysteemdiensten... ..	58
5.2 Sponzen van Oost-Vlaanderen	68
5.3 Longen van Oost-Vlaanderen	74
5.4 Gouden gronden van Oost-Vlaanderen	88
5.5 Landschapskwaliteit: Robuuste landschapseenheden	98
5.6 Koppelkans: Windenergie in robuuste open ruimte	104
5.7 Koppelkans: Recreatie in robuuste open ruimte	110
6 Sterk groenblauw netwerk	116
6.1 Groenblauwe verbindingen	118
6.2 Landschapskwaliteit & koppelkansen – open ruimte gordel.....	123
7 Robuustheid en veerkracht is overal	126
7.1 Potenties.....	128
7.2 Transities	129
7.3 Beleidslijnen	130

Strategie en uitvoering

132

8 Provincie als schakel in een groter geheel	136
9 Actieplan 2035	138
9.1 Overkoepelende acties	140
9.2 Bovenlokale opgaves opnemen – Robuuste open ruimte	146
9.3 Gebiedsgericht maatwerk vorm geven – Sterk groenblauw netwerk	149
9.4 Kwalitatieve doelstellingen lokale doorwerking geven – Robuustheid en veerkracht is overal.....	151
Begrippenlijst	154

Transitiepad en doelstellingen

Inleiding

De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte – beleidskader 2035

We werken aan een klimaatgezonde* leefomgeving die klimaatschokken kan opvangen en ruimte biedt aan biodiversiteit* en robuuste ecosystemen*. Zo verzekeren we ons van ecosystemendiensten* zoals duurzame voedselproductie, hernieuwbare energie, een watersysteem in balans, gezonde lucht en ruimte voor ontspanning. We beschouwen het fysisch-natuurlijk systeem* dan ook als richtinggevend bij onze ruimtelijke keuzes.

Tegen 2035 hebben we de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte ten volle ingezet en vrijwaren en versterken we ruimte voor ecosystemen en ecosystemendiensten om onze strategische doelstellingen voor 2050 te kunnen realiseren. De strategische doelstellingen zijn:

- Een duurzame maatschappelijke groei realiseren,
- Circulair en geïntegreerd denken en handelen,
- Het fysisch-natuurlijk systeem, de biodiversiteit en ecosystemendiensten versterken,
- Klimaatgezond zijn.

Dit doen we door in te zetten op volgende doelstellingen voor de periode tot 2035:

- Robuuste open ruimte,
- Een sterk groenblauw netwerk*,
- Robuustheid en veerkracht is overal: elke plek – hoe klein, versnipperd of verhard ook – toekomstbestendig inzetten om het ecosysteem en de ecosystemendiensten te versterken.

Om het ecosysteem* te behouden, maar ook te versterken, voor onszelf en de generaties die na ons komen, kunnen we niet blijven doorgaan met het aansnijden van niet-bebouwde ruimte. In ons toekomstig ruimtegebruik zullen we anders moeten omgaan met het ecosysteem en de diensten die we eruit putten. We zetten in op het creëren van de nodige kwalitatieve ruimte voor ecosystemendiensten* om tot een robuuste en veerkrachtige omgeving te komen.

Leeswijzer

Opbouw beleidskader

In dit beleidskader concretiseren we de keuzes waarmee we de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte willen doorvoeren tegen 2035.

Deel 1 – Transitie en doelstellingen – werken naar het toekomstbeeld 2050 (zie hoofdstukken 1 tot 3).

Om dit toekomstbeeld realiteit te maken, zetten we ons transitiepad 2035 uit. We leggen uit welke weg we met ons ruimtegebruik moeten inslaan tegen 2035 om het toekomstperspectief 2050 te realiseren. Om de transities door te voeren, stellen we concrete doelstellingen (zie hoofdstuk 3) op.

Deel 2 – Ruimtelijke vertaling – uitwerking van de ruimtelijke visie (zie hoofdstukken 4 tot 7).

Voor elke (sub)doelstelling brengen we de potenties in kaart. Dit zijn de kansrijke plekken in Oost-Vlaanderen die, op basis van hun ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten, kunnen bijdragen aan onze doelstellingen.

Op de transitiekaart duiden we kansrijke plekken aan die zich kunnen ontwikkelen tot essentiële plekken* met de bovenlokale prioriteiten.

In de beleidslijnen krijgen deze kansrijke plekken een bovenlokaal ontwikkelingsperspectief. Deze vloeien voort uit de ruimtelijke keuzes en doelstellingen voor de toekomst in combinatie met de kenmerken en kwaliteiten van een plek.

Deel 3 – Strategie en uitvoering – uitvoering volgens de werkvelden van de Strategische Visie (zie hoofdstukken 8 en 9).

In het hoofdstuk ‘Provincie schakel in een groter geheel’ komen de positie van de Provincie, partnerschap, samenwerking en de verwachtingen ten aanzien van de andere beleidsniveaus aan bod.

In het actieplan geeft de Provincie ten slotte aan welke rol zij zal opnemen om de doelstellingen voor 2035 te realiseren.

Drie bovenlokale perspectieven

Als Provincie benaderen we ruimtelijke uitdagingen* steeds bovenlokaal, over gemeentegrenzen en beleidsdomeinen heen. De benadering van de Provincie hangt af van het perspectief dat we erop toepassen.

Om de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte waar te maken, formuleren we bovenlokale doelstellingen vanuit drie perspectieven:

bovenlokale
samenhang
gebiedsgericht
benaderen,
plaatsafhankelijk
kwalitatieve
benadering van
elke plek

1. Perspectief op basis van **bovenlokale samenhang**
2. Bovenlokaal perspectief voor een **gebiedsgerichte benadering**
3. **Kwalitatieve doelstellingen** voor elke plek vanuit bovenlokale prioriteiten

Om de transitie te realiseren, moet de Provincie verschillende rollen op zich nemen. Dit zijn:

Eenzijds de rol als beleidsmaker op bovenlokaal niveau:

De doelstellingen vanuit de drie perspectieven worden ruimtelijk vertaald naar een transparante visie. Deze visie dient als leidraad voor het provinciaal grondgebonden beleid en als bovenlokaal perspectief voor lokale besturen.

Anderzijds de uitvoerende, realisatiegerichte rollen:

bovenlokale
opgave
gebiedsgericht
maatwerk
generieke
benadering,
lokale doorwerking

1. Een *trekkers- of partnerrol* in de initiatie en uitvoering voor **bovenlokale opgaves**,
2. Een *regierol* bij **gebiedsgericht maatwerk**,
3. Een *ondersteunende of verordenende rol* voor **een generieke, lokale doorwerking** van de kwalitatieve doelstellingen.

De *ondersteunende rol* van de Provincie kan vorm krijgen in elk van de schaalniveaus.

Het onderscheid tussen de rol als beleidsmaker en de uitvoerende rollen van de Provincie, is ook terug te vinden in de globale opbouw van elk beleidskader in drie onderdelen:

- Transitiepad en doelstellingen
- Ruimtelijke vertaling (visie – beleidsmaker)
- Strategie en uitvoering (actie – uitvoerende rollen)

Beleidskader De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte

Transitiepad en doelstellingen

- 1 Toekomstbeeld 2050
- 2 Transitiepad 2035
- 3 Doelstellingen vanuit drie bovenlokale perspectieven

Ruimtelijke vertaling

- 4 Opbouw ruimtelijke vertaling

Provincie als beleidsmaker – visie

5	Robuuste open ruimte	bovenlokale samenhang	bovenlokale opgave
6	Sterk groenblauw netwerk	een gebiedsgerichte benadering	gebiedsgericht maatwerk
7	Robuustheid en veerkracht is overal	kwalitatieve doelstellingen voor elke plek	generieke benadering lokale doorwerking

Strategie & uitvoering

Provincie als realisator – rol

- 8 Provincie als schakel in een groter geheel
- 9 Actieplan 2035

Situering binnen het volledige beleidsplan

Dit beleidskader maakt samen met andere beleidskaders en de Strategische Visie deel uit van het Provinciaal Beleidsplan Ruimte 'Maak Ruimte voor Oost-Vlaanderen 2050'. Het is belangrijk om alle delen in samenhang te bekijken en af te wegen. Enkel met een integrale aanpak kunnen we de complexiteit van onze ruimte benaderen en kunnen we inzetten op het creëren van een kwalitatieve ruimte.

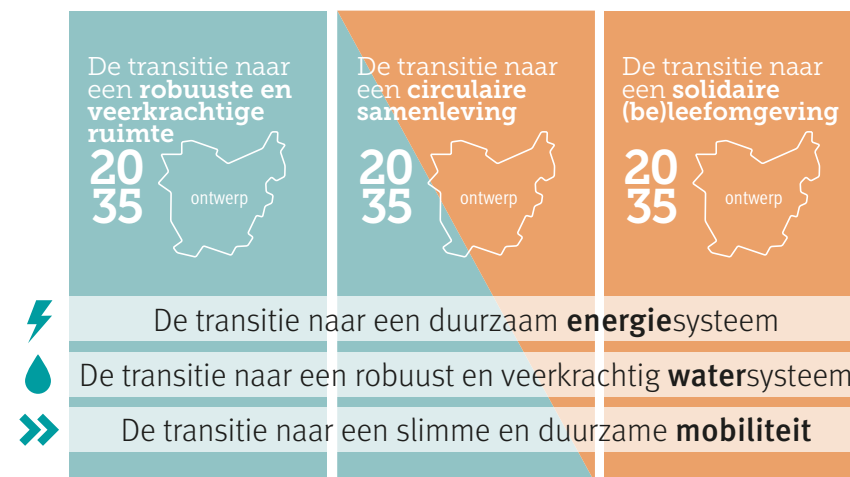
Een robuuste en veerkrachtige ruimte is cruciaal voor de realisatie van een circulaire samenleving én voor een solidaire (be)leefomgeving. Verschillende elementen van robuustheid* en veerkracht* zijn noodzakelijk om de andere transities te ondersteunen. Daarom zullen we vaker verwijzen naar de andere beleidskaders en zullen doelstellingen uit andere beleidskaders hier terugkeren. De beleidskaders samen helpen ons in de transitie naar een duurzaam* ruimtegebruik tegen 2050.

De beleidskeuzes voor de drie transversale transitiepaden zijn doorheen elk beleidskader verweven: transitie naar een slimme en duurzame mobiliteit, een duurzaam energiesysteem en een robuust en veerkrachtig watersysteem.

Begrippenlijst

Achteraan het beleidskader staat een begrippenlijst. Hier staan begrippen die in de tekst een * achter zich hebben staan. Omdat het belangrijk is om duidelijk te weten wat deze begrippen betekenen in het beleidsplan, hebben we deze gedefinieerd. Lees dus zeker hoe deze begrippen zijn gedefinieerd.

Strategische Visie 2050

1 Toekomstbeeld 2050

We zien Oost-Vlaanderen 2050 als een klimaatgezonde* plek die duurzaam* groeit en circulair is georganiseerd. Oost-Vlaanderen heeft in 2050 bloeiende ecosystemen en landschappen waarin open en bebouwde ruimte* harmonieus met elkaar in evenwicht staan.

In 2050 is onze omgeving robuust en veerkrachtig genoeg om klimaatschokken op te vangen. Ons landschap beschermt ons tegen langdurige neerslag, droogte en overstromingen. Het omringende landschap zorgt voor verkoeling in de steden en zorgt ervoor dat er altijd genoeg drinkwater is. Er is genoeg open ruimte*, water en een biodivers landschap. Voedsel en andere land- en tuinbouwproducten kunnen duurzaam worden geoogst. In een natuurlijke omgeving vol leven en biodiversiteit* staat alles met elkaar in verbinding. En die verbinding is waar het allemaal om draait.

In 2050 leven we in een circulaire samenleving. Bijna alles wordt hergebruikt als grondstof of energiebron. We halen duurzame energie uit zon, wind, aarde en water. Zo houden we onszelf warm, organiseren we duurzaam transport,... We vinden het vanzelfsprekend dat wat je in de winkel koopt voornamelijk uit hergebruikte grondstoffen is gemaakt. Het draait allemaal rond verzamelen, herwaarden of recycleren, op strategische plekken in een bloeiend systeem van korte kringlopen.

Ook onze ruimte wordt hergebruikt, getransformeerd en als een eindige grondstof zo strategisch mogelijk ingezet. Zo wonen we in 2050 op de duurzaam* bereikbare plekken, dichtbij alles wat we nodig hebben.

We streven naar een ruimte die kansen biedt, die aanzet tot ontwikkeling zowel in sociaal verband als individueel, die uitnodigt om deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten*, zonder onderscheid van wie men is. Plekken die dat kunnen bewerkstelligen noemen we 'levendig'. De focus van de creatie van levendige plekken ligt in de kernen, of het nu gaat over de kern in zijn geheel of om plekken binnen die kern.

Om deze kernen levendig te houden en de open ruimte niet verder in te palmen, hebben we goed nagedacht over o.a. de locatie van betaalbare woningen, winkels, diensten, werkplekken en ontspanning. En overal waar je kijkt zijn groen en water verweven met de wijken. Dat is niet alleen aangenaam om in te vertoeven, maar zorgt ook voor een betere luchtkwaliteit en voor een beperkte temperatuurstijging in onze woonkernen. Er wordt naar hartenlust gefietst en gewandeld, maar er is net zozeer een efficiënt en duurzaam* vervoerssysteem dat onze kernen met elkaar verbindt en voorzieningen binnen de kernen bereikbaar maakt.

Oost-Vlaanderen in 2050. Waar ruimte is voor water. Waar open ruimte en bebouwing in balans zijn, en verbondenheid centraal staat. En waar alles door duurzame energie blijft draaien.

2 Transitiepad 2035

2.1 Wat – De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte

Tegen 2035 is de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte volop ingezet en vrijwaren en versterken we de open en de onverharde ruimte maximaal. Enkel zo kunnen we tegen 2050 onze vooropgestelde strategische doelstellingen realiseren. We werken aan een gezonde leefomgeving die ruimte biedt aan ecosystemen* en ecosysteemdiensten*. We behouden en versterken aaneengesloten open ruimte* en bouwen verder aan groenblauwe netwerken die tot diep in de kernen doordringen. Ook in de kernen houden we rekening met ecosysteemdiensten omdat zij bijdragen aan leefbaarheid en het opvangen van klimaatschokken.

Robuustheid en veerkracht

Robuustheid is het vermogen van een systeem om externe schokken te kunnen weerstaan.

Veerkracht is het vermogen van een systeem om zich zodanig aan te passen aan externe schokken dat het functioneren niet geschaad wordt.

We werken aan ecosystemen die in staat zijn om weerstand te bieden tegen regelmatig terugkerende verstoringen en die veerkrachtig genoeg zijn om extreme gebeurtenissen zoals klimaatschokken op te vangen.

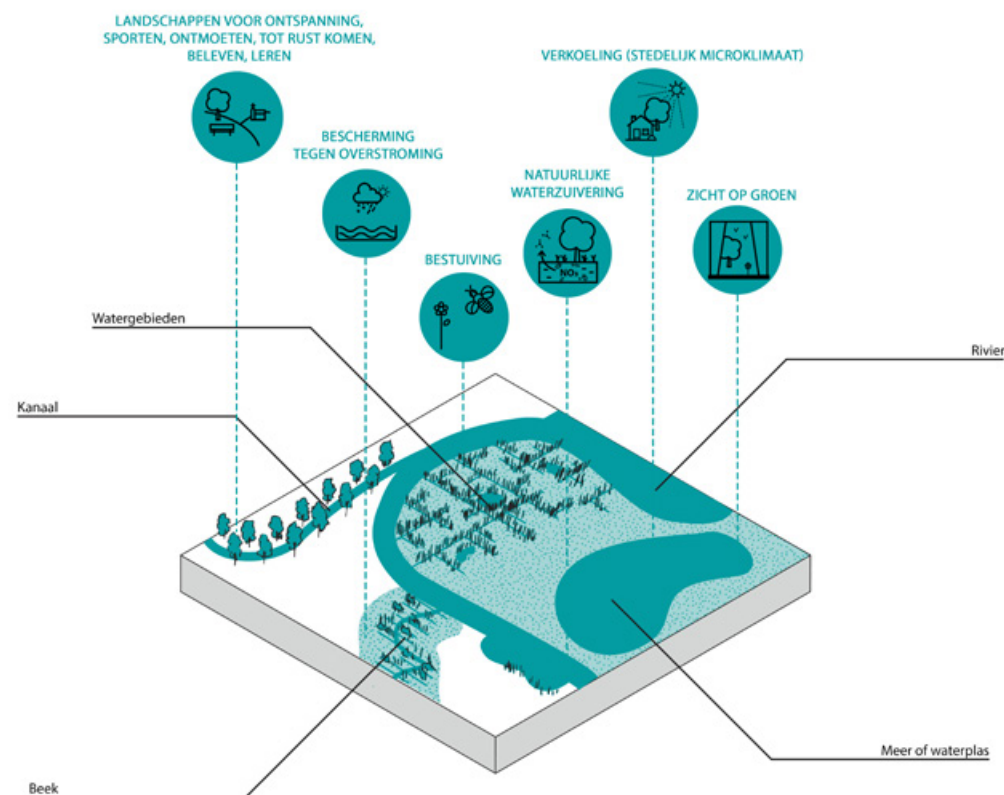
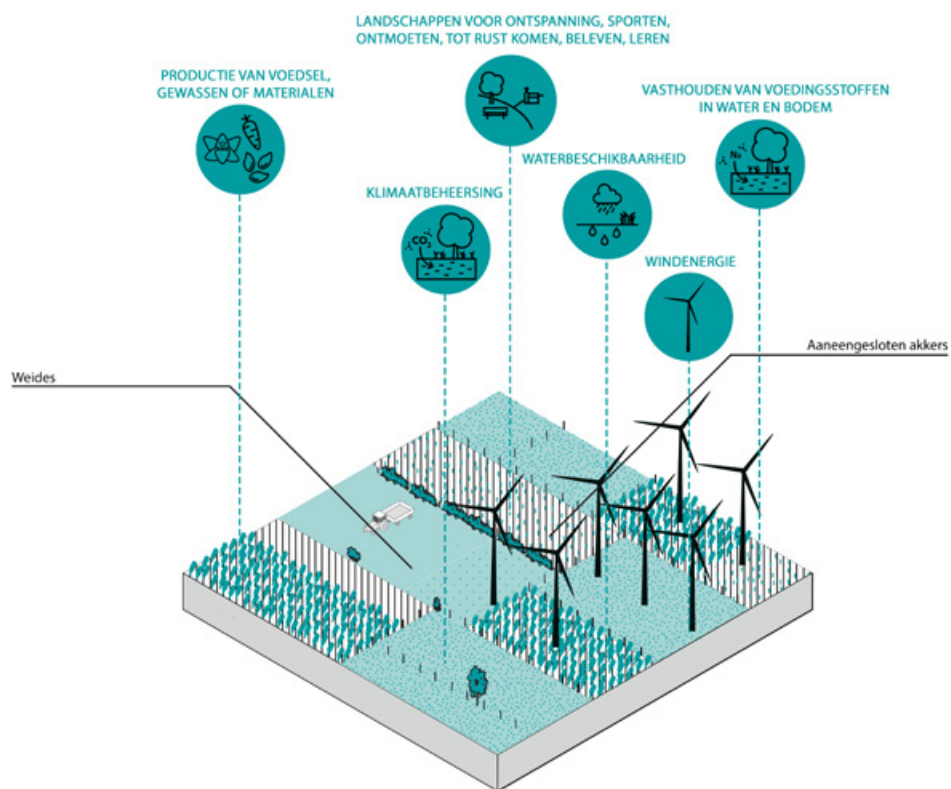
Zo werken we aan een gezonde leefomgeving die ruimte biedt aan biodiversiteit* en verzekeren we ons van ecosysteemdiensten* zoals duurzame voedselproductie, hernieuwbare energie, een watersysteem in balans, gezonde lucht en ruimte voor ontspanning. Tegelijk staat deze robuuste en veerkrachtige* ruimte in voor het opvangen van klimaatschokken.

Ecosysteem en ecosystemendiensten

Ecosystemendiensten* zijn vooral aanwezig in de open en de onverharde ruimte en komen voort uit het samenspel van de fysisch-natuurlijke structuur en de fauna en flora (biodiversiteit). Het zijn zichtbare en onzichtbare diensten die de natuurlijke omgeving levert aan onze maatschappij. Dit kan gaan over:

- levensnoodzakelijke of producerende diensten die ons leven op aarde mogelijk maken zoals productie van voedsel, gewassen of materialen;
- levensbeschermende of regulerende diensten die ons behoeden voor bijvoorbeeld droogte of luchtvervuiling;
- levensverbeterende of culturele diensten die mogelijkheden geven op vlak van o.a. recreatie en ontspanning.

In de volgende hoofdstukken zal duidelijk worden wat voor een brede waaier aan diensten een robuuste, veerkrachtige* ruimte ons kan bieden en hoe deze onmisbaar is voor ons én voor de biodiversiteit* in Oost-Vlaanderen.

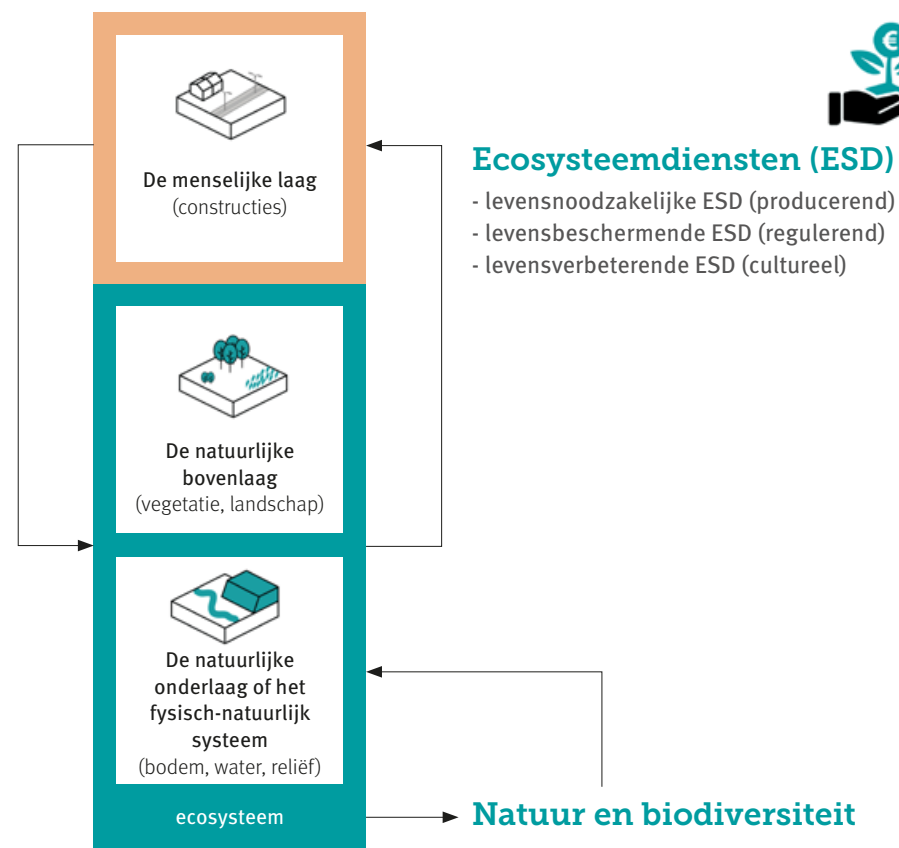
We kiezen ervoor om onze natuurlijke omgeving de ruimte te geven om ecosystemendiensten* te kunnen leveren. Via een optimaal beheer, slimme koppelingen en multifunctioneel ruimtegebruik kunnen we de productie van ecosystemendiensten verhogen. Inzetten van landbouwgronden en natuurgebieden voor koolstofopslag, productie van grondstoffen uit landschapsbeheer en verhoging van natuurwaarden van waterbuffers zijn hier enkele voorbeelden van.

Sterk fysisch-natuurlijk systeem als leidraad

We beschouwen het fysisch-natuurlijk systeem* als richtinggevend bij onze ruimtelijke keuzes.

We willen onze activiteiten ruimtelijk inpassen. We doen dit met respect voor het fysisch-natuurlijk systeem en de onmisbare ecosystemendiensten* die het ons levert (zoals grondstoffen, water, voedsel, verbetering van de luchtkwaliteit, welzijn, gezondheid en recreatie). We laten het fysisch-natuurlijk systeem opnieuw een ruimtelijk structurerende rol spelen. Het vormt de basis om te bepalen waar we wonen, werken, recreëren en voedsel produceren én waar natuurlijke processen hun gang mogen gaan.

Het fysisch-natuurlijk systeem* van onze planeet bepaalt waar we voedsel en gewassen kunnen produceren, grondstoffen en materialen kunnen ontginnen en waar we water kunnen opvangen. Het bodemtype heeft een grote invloed op de vruchtbaarheid. Het reliëf en de geologische toestand zorgen ervoor dat water op specifieke plaatsen ontspringt of kan infiltreren. We kunnen deels ingrijpen op het fysisch-natuurlijk systeem (door bijvoorbeeld een dijk of een waterbuffer aan te leggen), maar daar gaan veelal hoge (maatschappelijke) kosten mee gepaard. Om een robuuste en veerkrachtige* ruimte te creëren, houden we rekening met de grenzen van het fysisch-natuurlijk systeem*. Dit vereist een ommezwaai van het beleid en betekent een breuk met de huidige tendens in ruimtegebruik. Het ecosysteem* en de diensten die het ecosysteem levert, staan onder een steeds grotere druk door een inefficiënte, ruimteverslindende en -versnipperende suburbanisatie. Dit terwijl de klimaatverandering de nood aan bepaalde ecosystemendiensten* zoals verkoeling net verhoogt.

Biodiversiteit

Als we spreken over de biodiversiteit* van een plek, hebben we het over de mate van verscheidenheid aan fauna en flora op die plaats. Het grote verschil met ecosysteemdiensten* is dat de ruimte niet wordt bekeken vanuit het standpunt van de mens, namelijk wat levert deze ruimte ons op, maar vanuit natuuroogpunt. Er wordt gekeken naar wat de ruimte betekent voor fauna en flora.

Het streven naar het vrijwaren en versterken van biodiversiteit is cruciaal. Als we hier niet op inzetten, zullen verscheidene fauna en flora verder uitsterven en zullen ecosystemen verstoord raken of zelfs volledig verdwijnen.

Daarnaast is het nastreven van biodiversiteit* ook belangrijk voor ons als mens. Op basis van de studie die de Provincie Oost-Vlaanderen opmaakte omtrent ecosysteemdiensten* is te concluderen dat als je wil inzetten op het verhogen van levensbeschermende ecosysteemdiensten, je de biodiversiteit van de plek moet verhogen. Met andere woorden: waar de verscheidenheid aan fauna en flora hoog is, worden er ook meer ecosysteemdiensten geleverd.

Om deze twee redenen bevat dit beleidskader verscheidene beleidslijnen (zie volgende hoofdstukken) voor het vrijwaren en versterken van de biodiversiteit.

Om de biodiversiteit* te verhogen kunnen er allerlei ingrepen gebeuren, maar wij vestigen graag even de aandacht op een onderbelicht thema, namelijk duisternis. De impact van nachtverlichting op biodiversiteit is groot. Zo is reeds aangetoond dat de lichtvervuiling een grote impact heeft op insecten en bijgevolg ook insecteneters zoals vleermuizen. Als er in de beleidslijnen gesproken wordt over “biodiversiteit verhogen”, dan maakt het vermijden van verlichting en het koesteren van duisternis hier ook deel van uit.

Open ruimte en onverharde ruimte vrijwaren en versterken

We bepalen in dit beleidskader de handvaten waarmee we ruimte voor ecosystemen en ecosysteemdiensten* willen vrijwaren en versterken zodat we een robuuste en veerkrachtige* ruimte garanderen.

In dit beleidskader doelen we op alle onbebouwde en onverharde ruimte, op verschillende schaalniveaus:

van

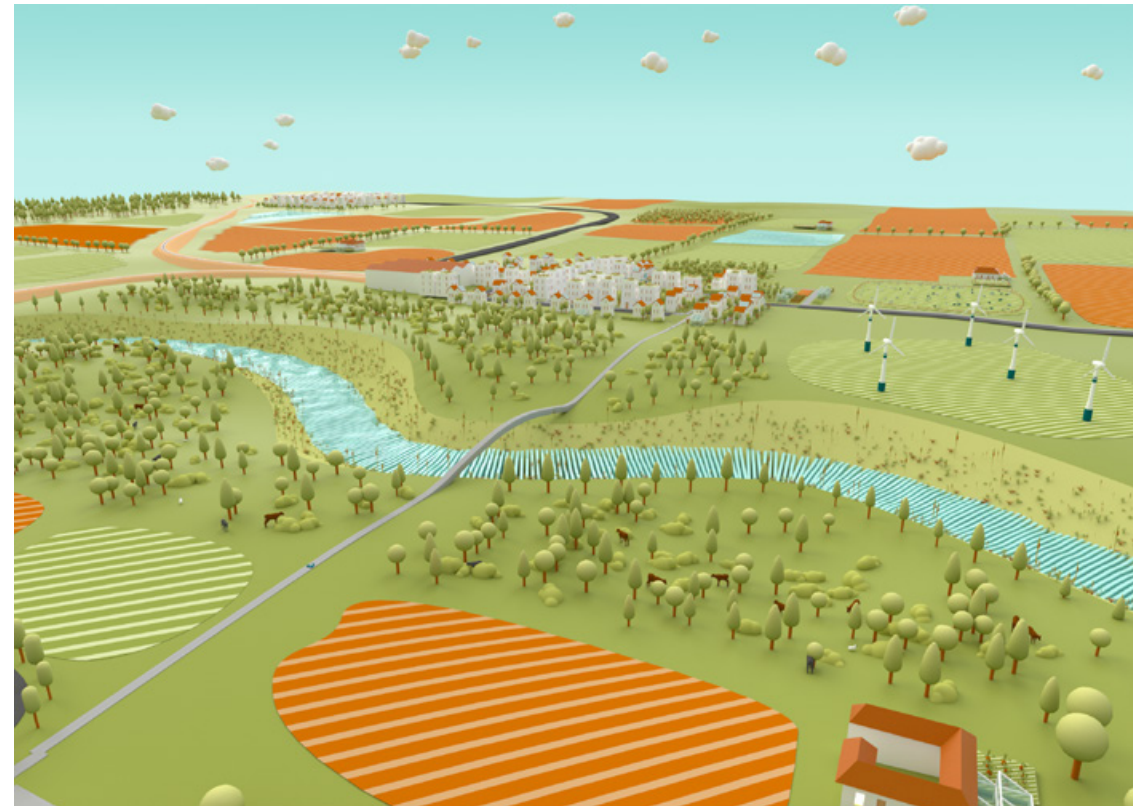
- robuuste open ruimte: het samenhangend geheel van structuurbepalende rivier- en beeksystemen, landbouw-, natuur- en bosgebieden en de cruciale verbindingen hiertussen.

tot

- elk onverhard stukje grond in bebouwd gebied (parken, tuinen, stadslandbouw*). Deze elementen vormen de kleinste deeltjes van een groenblauw netwerk. Ze zijn cruciaal voor het verbinden van ecologische netwerken, het bieden van verkoeling, bereikbaar groen, het creëren van een band tussen voedselproducent en -gebruiker, tussen inwoner en omliggende landschap...

Met **vrijwaren en ontwikkelen** bedoelen we het waarborgen of garanderen van **kwalitatieve open en onverharde ruimte**. Dit houdt in dat **bijkomend (verhard) ruimtebeslag* vermeden wordt, maar gaat verder dan louter het beschermen van open en onverharde ruimte vandaag. Dit gaat ook over:**

- open en onverharde ruimte robuuster maken*: de kwaliteit van het ecosysteem* en/of van de geleverde ecosysteemdiensten* van die plek verhogen zodat deze beter bestand zijn tegen externe verstoringen;
- waar nodig open en onverharde ruimte en het fysisch-natuurlijk systeem* herstellen door verhard en/of onverhard ruimtebeslag* weg te werken. Dit vraagt om gebiedsgerichte transformaties.
- het herstellen van historische landschapselementen of vrijwaren en versterken van waardevolle landschappen.

2.2 Waarom – Tendensen, uitdagingen en kansen

De ambities van de beleidskaders solidaire (be)leefomgeving en circulaire samenleving realiseren, is onmogelijk zonder een robuuste en veerkrachtige* ruimte. Een robuuste, veerkrachtige ruimte levert ons immers ecosysteemdiensten* die de basiscondities voorzien waarbinnen die ambities realiseerbaar zijn.

We hebben te maken met enkele belangrijke tendensen en uitdagingen die ons kansen bieden om belangrijke toekomstkeuzes te maken:

- Het verlies van biodiversiteit* en ecosysteemdiensten*,
- Eindige grondstoffen, energie en ruimte,
- Maatschappelijke groei en verandering,
- Klimaatverandering

Bovenstaande uitdagingen hebben allemaal invloed op elkaar. Hieronder omschrijven we hoe deze uitdagingen gerelateerd zijn aan het beleidskader 'De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte', welke impact ze hebben op onze ruimte en hoe ze de kernwaarden uit de Strategische Visie in het gedrang kunnen brengen.

Het verlies van biodiversiteit en ecosysteemdiensten

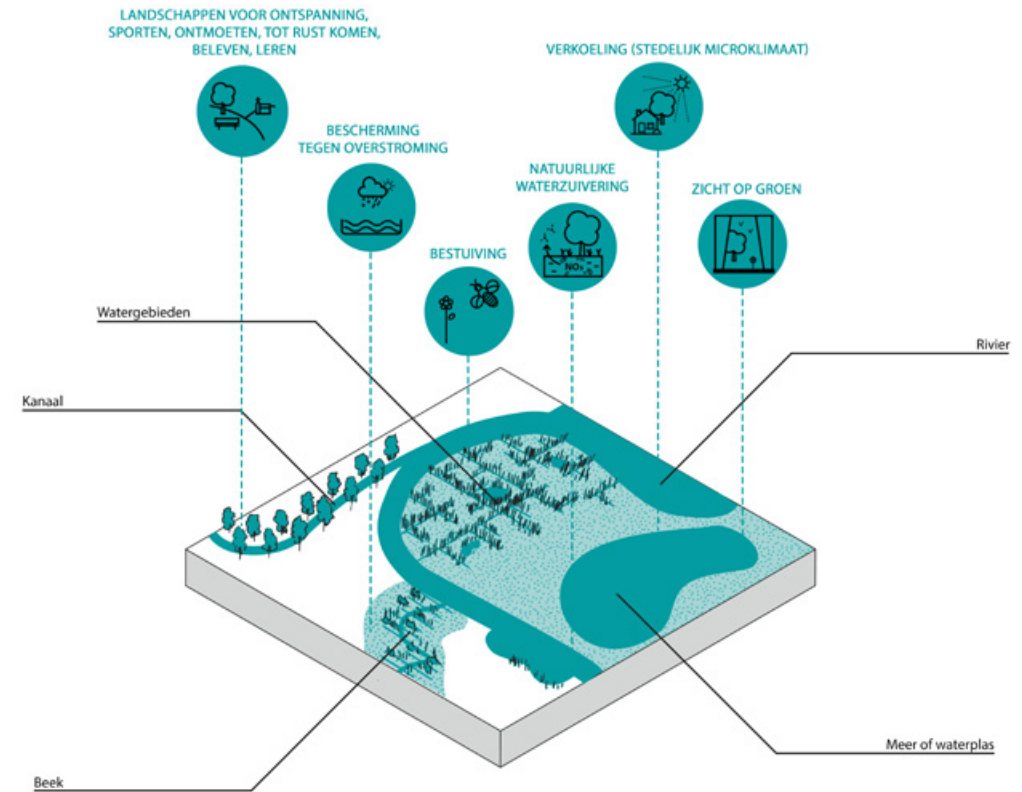
Door het verlies van ruimte voor biodiversiteit*, land- en tuinbouw en ecosystemen worden fundamentele ecosysteemdiensten* bedreigd. Hierdoor krijgen we te maken met o.a.: slechte waterkwaliteit, erosie, slechte luchtkwaliteit, verlies aan natuurlijke bestuiving, etc. Het bijzondere aan deze uitdaging is dat als we aan de andere uitdagingen werken, de oplossingen voor deze verliezen als koppelkansen* meegenomen kunnen worden. Het verlies van ruimte voor biodiversiteit, land- en tuinbouw en ecosystemen staat centraal bij de andere uitdagingen en speelt een grote rol in dit beleidskader. De vrijwaring en versterking van robuuste en veerkrachtige* ruimte, waar ecosysteemdiensten worden geleverd, is daarom een basisvoorwaarde om onze kernwaarden (welvaart, autonomie en robuustheid*, gezondheid en veiligheid etc.) te garanderen.

Eindigheid van grondstoffen, energie en ruimte

Niet zuinig omgaan met cruciale grondstoffen zou betekenen dat we als provincie volledig afhankelijk worden van andere regio's voor bijvoorbeeld water, voedsel of natuur. Het is daarom van strategisch belang dat onze ruimte in deze basisbehoeften blijft voorzien. Dit betekent dat we ruimte moeten geven aan onze bodem om water te zuiveren, voedsel op te telen, energie op te wekken uit vegetatie,... Wanneer we de ruimte robuust en veerkrachtig inrichten, ontstaan meer kansen om onszelf te voorzien in de cruciale grondstoffen om zelfstandig te blijven. Een antwoord op de eindigheid van grondstoffen en energie is het inzetten op hernieuwbare grondstoffen en energie. De ruimte die we hiervoor gebruiken, kunnen we vaak ook gebruiken voor bijvoorbeeld landbouw of ecosysteemdiensten*.

Maatschappelijke groei en verandering

Het aantal mensen en de diversiteit onderling neemt toe. Toch moeten we ervoor blijven zorgen dat we de basisbehoeften van iedereen kunnen blijven garanderen. Iedereen moet toegang hebben tot groen, water en stilte, ook in de grootste, meest dense steden. Contact met of zicht op groen of water vermindert het risico op bepaalde ziekten, zorgt voor verkoeling op warme dagen en zorgt ervoor dat we ruimte hebben om tot rust te komen, te beleven en te leren. Voor een gezonde maatschappelijke groei en verandering moeten we dus zeker genoeg robuuste en veerkrachtige* ruimte realiseren. Om o.a. het contact met groen of water te garanderen, moeten we verstandig omgaan met de beschikbare ruimte en grondstoffen die we hebben.

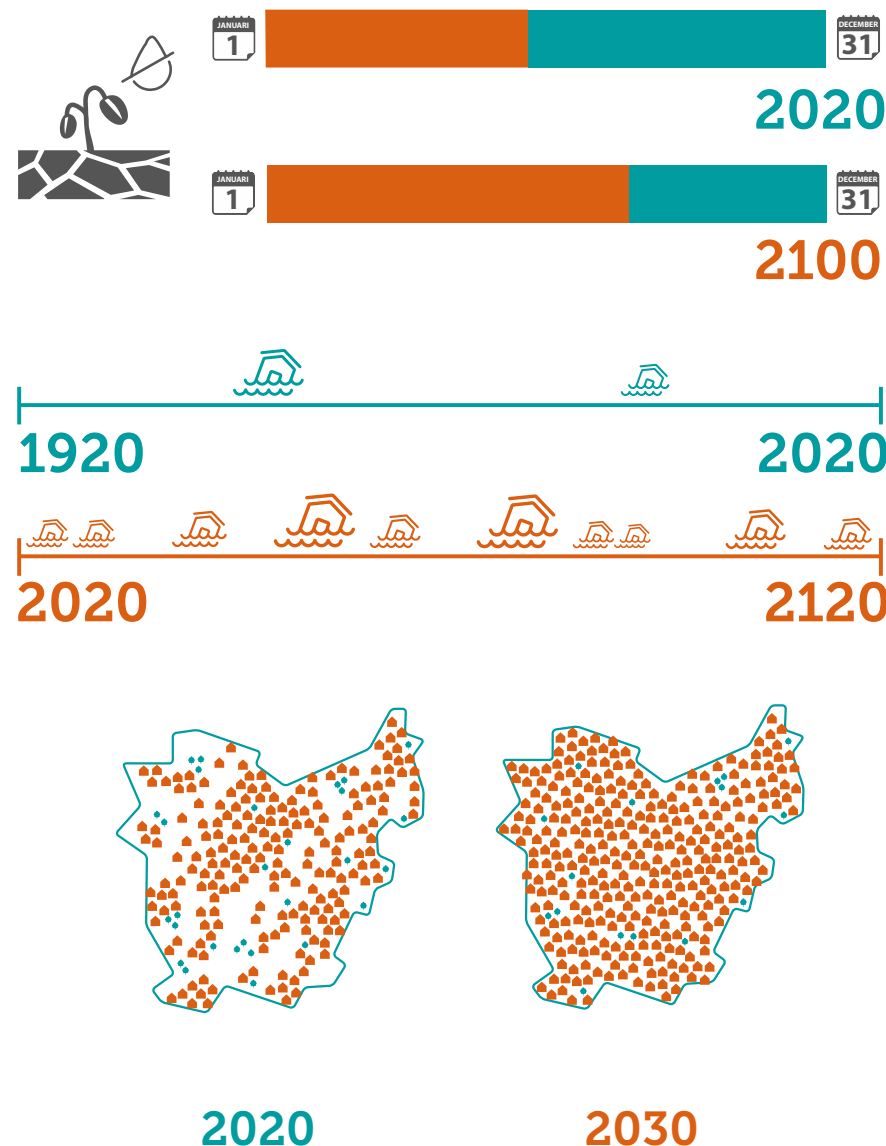

Klimaatverandering

In de toekomst krijgen we meer te maken met overstromingen, droogte, hittestress,... Door droogte zullen we te maken krijgen met hoge prijzen voor drinkwater, hitte zal leiden tot ernstige gezondheidsrisico's,... Deze en andere gevolgen van klimaatverandering brengen niet enkel onze gezondheid in gevaar, ze hebben ook impact op onze welvaart: sommige vormen van landbouw worden financieel niet meer rendabel waardoor landbouwers in de problemen komen en waardoor iedereen meer voor eten zal moeten betalen. Een robuuste en veerkrachtige* ruimte biedt ecosysteemdiensten* die de klimaatverandering afremmen (genaamd: klimaatmitigatie*) of die ervoor zorgen dat klimaatschokken opgevangen worden (genaamd: klimaatadaptatie*). Zo slaan zowel biomassa (voornamelijk bossen) als de bodem koolstof op, wat de klimaatopwarming afremt. Onze bodem zorgt er ook voor dat water infiltreert, gezuiverd wordt en zo onze drinkwatervoorraden aanvult. Tegelijkertijd houdt onze open en onverharde ruimte ook water tijdelijk vast, om ons te beschermen tegen overstromingen en om ervoor te zorgen dat we voldoende water hebben in tijden van droogte.

Door aan de andere uitdagingen te werken, werken we indirect ook aan de uitdaging van klimaatverandering: meer ruimte voor groen en water (het versterken van de robuuste en veerkrachtige ruimte is hier een onderdeel van) gaat hand in hand met klimaatadaptatie*, het minder uitputten van onze grondstoffen en investeren in hernieuwbare grondstoffen draagt bij aan klimaatmitigatie*.

In de volgende hoofdstukken tonen we hoeveel diensten open en onverharde ruimte ons levert. Het zal duidelijk worden dat we geen solidaire (be)leefomgeving of een circulaire samenleving kunnen realiseren als we niet inzetten op de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte. Deze transitie garandeert de basiscondities om het ruimtelijk principe* 'gezonde ecosystemen en ecosysteemdiensten* garanderen' vorm te geven in Oost-Vlaanderen.

2.3 Hoe – Strategische doelstellingen en ontwikkelingsperspectief 2050 (uit de Strategische Visie)

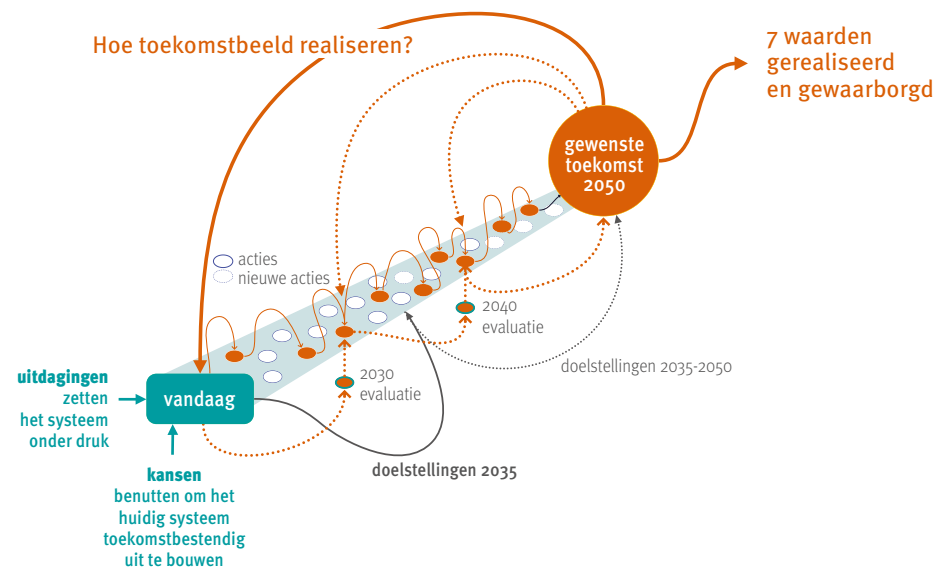
Op basis van de tendensen en uitdagingen, stelden we in de Strategische Visie vier strategische doelstellingen voorop om onze kernwaarden in de toekomst te garanderen.

In het ruimtelijk beleid moeten we het samenspel tussen deze uitdagingen aangrijpen. Op basis van deze uitdagingen en de kernwaarden die we willen behouden voor 2050, formuleerden we strategische doelstellingen als leidraad voor toekomstige ontwikkelingen:

Uitdaging	Strategische doelstelling	Transitie naar
Het verlies van biodiversiteit* en ecosysteemdiensten*	Het fysisch-natuurlijk systeem*, de biodiversiteit en ecosysteemdiensten versterken	Een robuuste en veerkrachtige* ruimte
Eindige grondstoffen, energie en ruimte	Circulair en geïntegreerd denken en handelen	Een circulaire samenleving
Maatschappelijke groei en verandering	Een duurzame maatschappelijke groei	Een solidaire (be)leefomgeving
Klimaatverandering	Klimaatgezond* zijn	Een klimaatgezond Oost-Vlaanderen

Uitdagingen

- het verlies van biodiversiteit en ecosysteemdiensten
- eindige grondstoffen, energie en ruimte
- maatschappelijke groei en verandering
- klimaatverandering

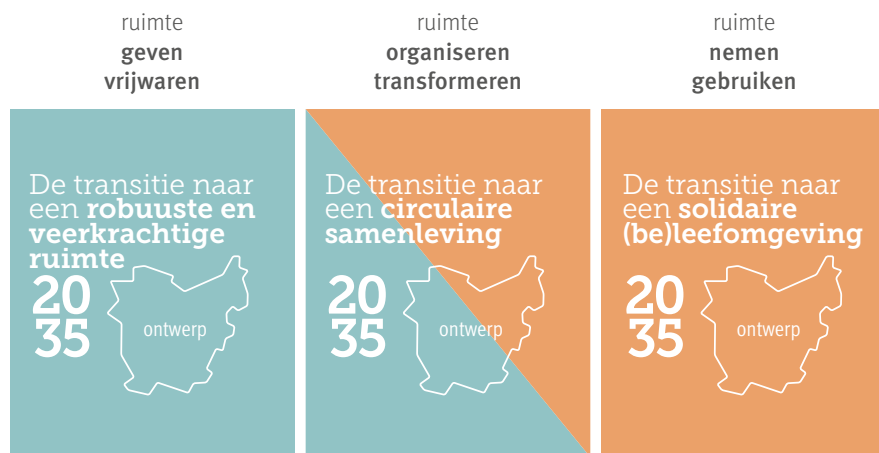
4 strategische doelstellingen

- het fysisch-natuurlijk systeem, de biodiversiteit en ecosysteemdiensten versterken
- circulair en geïntegreerd denken en handelen
- duurzame maatschappelijke groei realiseren
- klimaatgezond zijn

Om deze doelstellingen te realiseren is een ommekeer in ons ruimtegebruik nodig. Het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief van de Strategische Visie richting 2050 draait om het herstellen van de ruimtelijke draagkracht en het evenwicht tussen open ruimte en bebouwde ruimte*. We kiezen ervoor om open ruimte niet zomaar verder aan te snijden. We streven naar een ruimtebeslag in balans door enerzijds essentiële open ruimte te herstellen en anderzijds het ruimtebeslag* te concentreren op plekken die strategisch gelegen zijn. We gaan op zoek naar ruimte binnen het huidige ruimtebeslag.

De grote uitdagingen verplichten ons de ruimte anders te benaderen

- We werken aan een gezonde leefomgeving die ruimte geeft aan biodiversiteit* en ecosysteemdiensten*. We werken actief aan het vrijwaren en versterken van de open ruimte.
- Om dit te realiseren, organiseren we het ruimtegebruik volgens de meest strategische plekken en vrijwaren we de essentiële open ruimte. Dit vraagt een gebiedsgerichte transformatie of een hergebruik* van ruimte, die net als grondstoffen eindig is.
- We leggen de focus op het versterken van steden en kernen, binnen de bebouwde ruimte. Hier mogen maatschappelijke activiteiten* ruimte nemen en gebruiken. Dankzij het bundelen van activiteiten in de kernen realiseren we een goede bereikbaarheid en hoge voorzieningengraad. De kernen worden plekken waar het goed en duurzaam* (be)leven is.

3 Doelstellingen vanuit drie bovenlokale perspectieven

Om de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte door te voeren, zetten we de ruimte slim in. Daarbij hanteren we de vijf ruimtelijke principes uit de Strategische Visie. Concreet focussen we binnen dit beleidskader op volgende doelstellingen op de verschillende perspectieven:

Provincie als beleidsmaker = visie
referentiekader

Provincie als realisator = uitvoerende rollen
verwachtingen

- Uitgangspunten
- Beleidscontext
- Relatie met de andere beleidsniveaus

3.1 Doelstelling 1: Robuuste open ruimte (bovenlokale samenhang)

We willen tegen 2035 grote samenhangende en kwalitatieve open ruimten vrijwaren en versterken, zodat biodiversiteit* én ecosysteemdiensten* verzekerd zijn.

Robuuste open ruimte vrijwaren en versterken, betekent waarborgen of garanderen van kwalitatieve open ruimte. Dit is een transitie naar:

- Het vermijden van bijkomend (hard) ruimtebeslag* dat afbreuk doet aan een robuuste en veerkrachtige* ruimte en haar ecosysteemdiensten;
- Een robuustere open ruimte: de kwaliteit van het ecosysteem* en/of van de geleverde ecosysteemdiensten van die plekken wordt verhoogd zodat deze beter bestand zijn tegen externe verstoringen;
- Het herstellen van open en onverharde ruimte en het fysisch-natuurlijk systeem* op de essentiële plekken* voor natuur, water, land- en tuinbouw of andere ecosysteemdiensten door verhard en/of onverhard ruimtebeslag af te bouwen dat niet bijdraagt aan de ecosysteemdiensten van het gebied. Dit vraagt om gebiedsgerichte transformaties en maatwerk.

In de ruimtelijke vertaling van deze doelstelling brengen we vanuit bovenlokaal perspectief in kaart wat de mogelijkheden zijn en welke de potentiële (potentiekaarten) en essentiële (transitiekaart) open ruimte is die we moeten vrijwaren* en robuuster maken*.

3.2 Doelstelling 2: Sterk groenblauw netwerk (gebiedsgerichte benadering)

We willen dat in 2035 open ruimte gordels rond steden, kernen en bedrijventerreinen zorgen voor een gezonde leefomgeving en dat zij de verdere versnippering van de ruimte voorkomen.

Daarnaast willen we een sterk netwerk van groenblauwe verbindingen* dat leefgebieden voor fauna en flora met elkaar verbindt en tegelijk bijdraagt aan een klimaatbestendig stads- of landbouwlandschap en een gezonde en aangename leefomgeving.

Deze beide openruimtestructuren functioneren op een kleinere schaal dan de robuuste open ruimte. Ze doorkruisen zowel de robuuste open ruimte als steden en kernen of andere knopen van maatschappelijke activiteiten* (bv. bedrijventerreinen). Ze zijn even belangrijk voor het garanderen van ruimte voor ecosystemen en ecosysteemdiensten*. Een sterk groenblauw netwerk* maakt de omgeving robuuster voor de gevolgen van hitte, droogte en wateroverlast. In de bebouwde omgeving zijn ze effectief voor bestrijding van hitte. Toegankelijkheid van deze groenblauwe netwerken vanuit de bebouwde gebieden (nabijheid en bereikbaarheid) is daarbij belangrijk.

Open ruimte gordels

We belichten de open ruimte in de randzone rondom bebouwingsconcentraties* of andere knopen van maatschappelijke activiteit*. Het doel is het vrijwaren en versterken van de omliggende ruimte rond een kern of knoop, maar ook tussen kernen onderling om verlinting en versnippering tegen te gaan.

We zetten in op een sterke en kwalitatieve relatie tussen de bebouwde kern met de omgevende open ruimte. Denk hierbij aan groenpolen, stadsrandbossen of voedsellandschappen. De ecosysteemdiensten* verkoeling, recreatie en voedselproductie zijn zo altijd dichtbij.

Groenblauwe verbindingen

Tussen de robuuste gehelen natuur willen we op specifieke plekken brede, robuuste verbindingen uitbouwen, waarlangs fauna en flora vlot kan migreren van het ene naar het andere geheel (vergelijkbaar met (fiets)snelwegen tussen steden). Op plekken waar dit niet mogelijk is, worden fijnmazigere verbindingen uitgewerkt. Deze groenblauwe verbindingen* steunen op een ecologisch of historisch lijnelement zoals een waterloop of een dijk en omvatten een aaneenschakeling van kleine landschapselementen (vb. hagen, knotbomen, dreven...) en stapstenen (vb. kleine bosjes, een waterplas,...).

Dankzij deze groenblauwe verbindingen, dringt onze robuuste en veerkrachtige* ruimte door tot diep in de bebouwingsconcentraties* en ontstaat er een verweving van verschillende ecosysteemdiensten*.

In de ruimtelijke vertaling maken we een potentiekaart met de structurerende elementen die de ruggengraat van de groenblauwe verbindingen kunnen zijn en die we via maatwerk gebiedsgericht moeten versterken en vervolledigen.

3.3 Doelstelling 3: Robuustheid en veerkracht is overal (kwaliteit)

Elke plek – hoe klein, versnipperd of verhard ook – willen we toekomstbestendig inzetten om het ecosysteem* en de ecosystemendiensten* te versterken en de robuustheid* en veerkracht* van onze ruimte te verhogen. Zo werken we aan de kwaliteit van elke plek, maar tegelijk aan het groter geheel.

De transitie naar ‘robuustheid en veerkracht is overal’ betekent:

- een netwerk van kleine landschapselementen versterken, op maat van de landschappelijke regio;
- aandacht hebben voor groen, water, stadslandbouw*,... (tot) in de kernen en steden;
- het waterbergend vermogen en de ruwheid van het (bebouwd of onbebouwd) landschap behouden en versterken om ervoor te zorgen dat de vertraagde afvoer en infiltratie van hemelwater zo optimaal mogelijk verloopt. De ruwheid van het landschap wordt bepaald door het onverharde karakter, de vegetatie en reliëfelementen.
- groot- en kleinschalige ontharding stimuleren en tegelijkertijd creatieve oplossingen voor minder verharde oppervlakte inzetten;
- de biodiversiteit* stimuleren, zowel in publieke ruimte als op private eigendom.

Een fijnmazig netwerk van al dan niet historische landschapselementen dooradert de hele provincie in de vorm van parken, laanbomen, groendaken, waterlopen, grachten, knotbomenrijen, hagen, bosjes, poelen, wadi's, stadslandbouw*,... Dit geheel van kleine elementen kan aan de ene kant verkoeling bieden in de steden en vertraagt afstromend regenwater in hellende open landschappen. Daarnaast kunnen ze de landschapsbeleving en -kwaliteit verhogen.

Een patroon van typische landschapselementen kenmerkt de eigenheid van een regio en haar fysisch-natuurlijk systeem* en brengt leven en ecosystemendiensten* dichtbij voor iedereen.

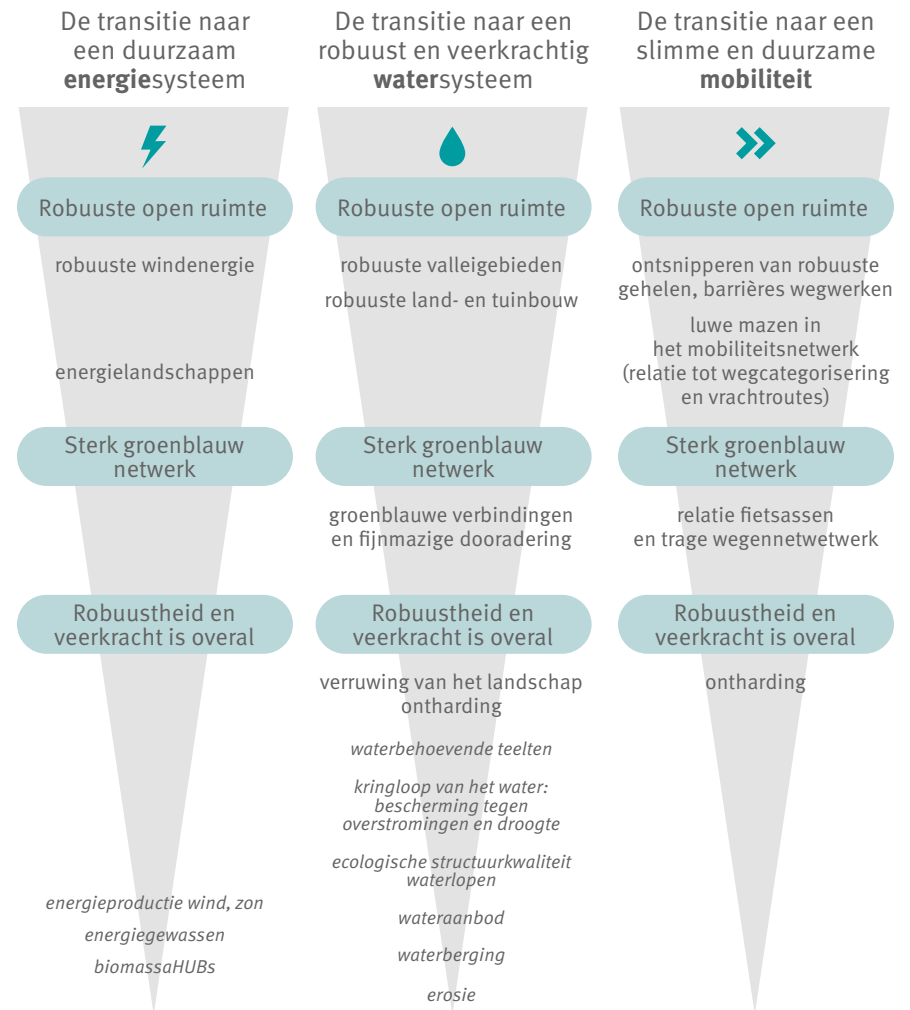

3.4 Transversale transitiepaden binnen de doelstellingen

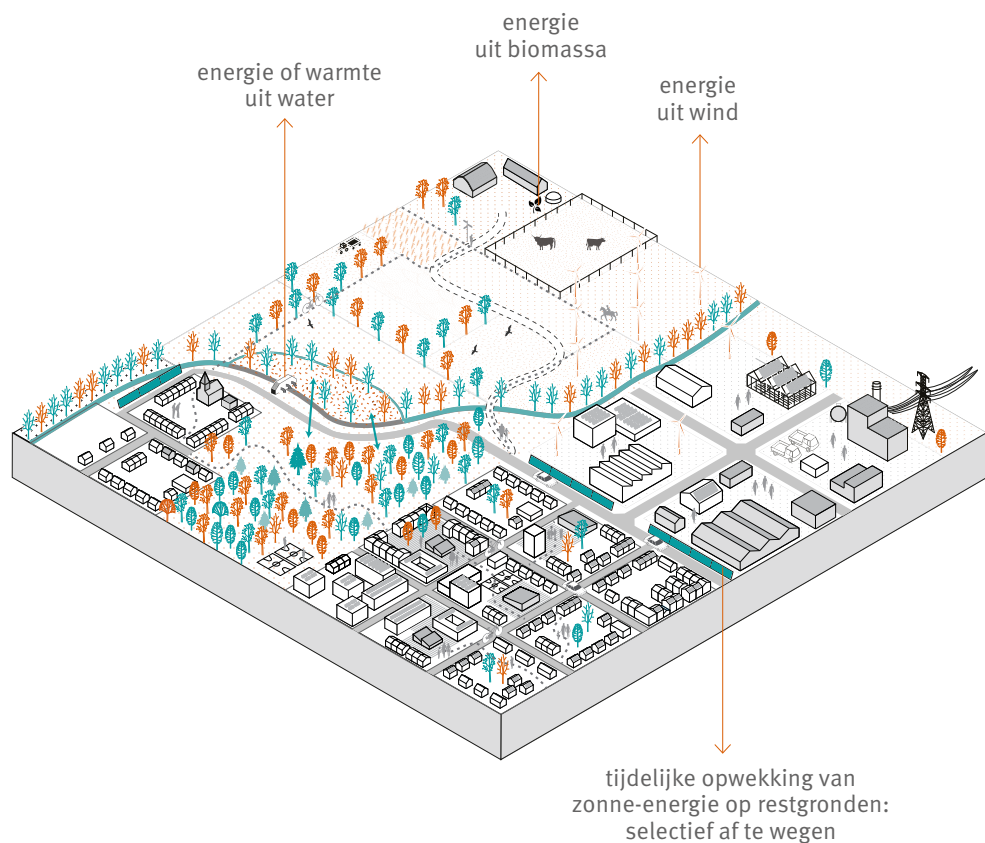
Drie transversale transitiepaden lopen doorheen dit beleidskader:

- De transitie naar een duurzaam* **energiesysteem**
De gevolgen van de klimaatverandering laten zich overal voelen. We botsen duidelijk op de grenzen van ons huidig energiesysteem. We moeten omschakelen naar duurzame, koolstofarme en hernieuwbare energiebronnen. We willen onze ruimte op die manier organiseren dat we kunnen bijdragen aan het uitbouwen van een duurzaam energiesysteem.
- De transitie naar een robuust en veerkrachtig **watersysteem**
Het watersysteem moet ruimte krijgen om natuurlijk te kunnen functioneren. Werken aan een robuust en veerkrachtig watersysteem kan enkel indien we dit meenemen in de organisatie van onze maatschappelijke activiteiten*.
- De transitie naar een slimme en duurzame **mobiliteit**
We kiezen ervoor om de ruimte zo te organiseren dat we de verplaatsingsbehoefte beperken en kunnen kiezen voor duurzame verplaatsingen. We focussen ons beleid op het versterken van de steden en kernen binnen de bebouwde ruimte* met een goede bereikbaarheid en kwalitatieve voorzieningen.

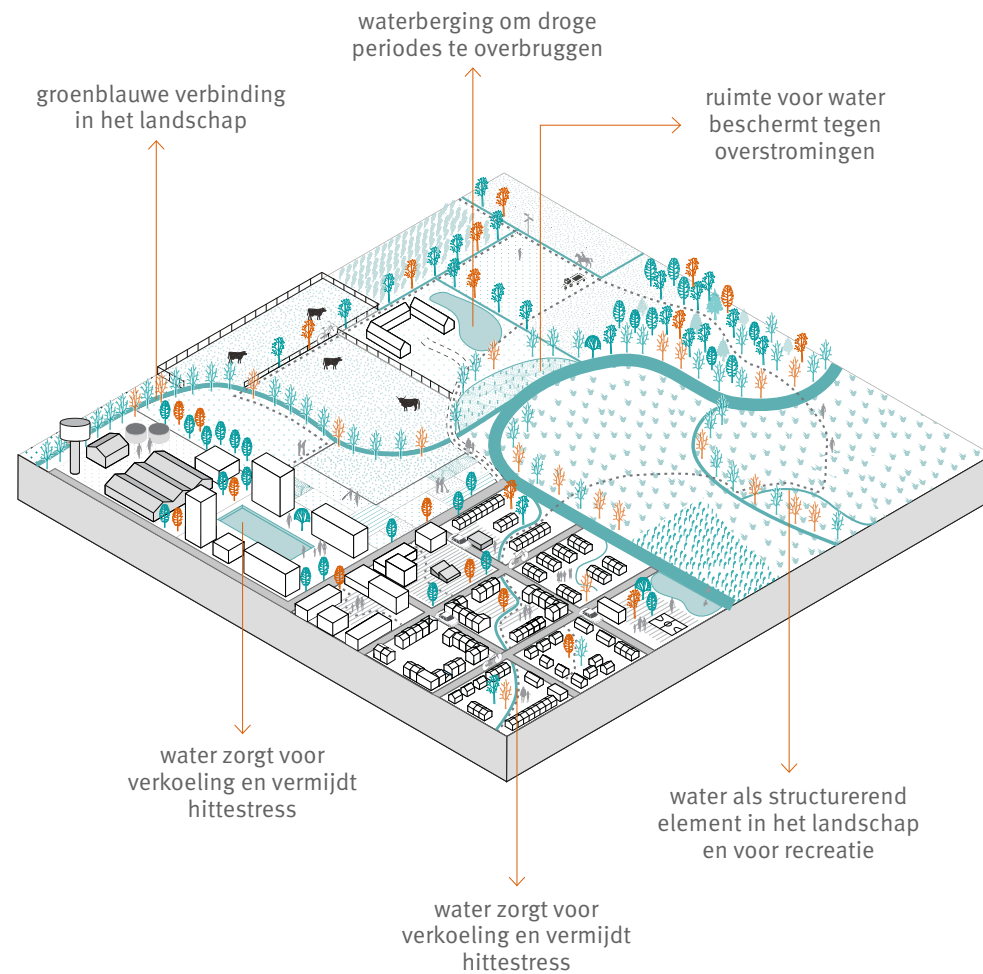
De doelstellingen van dit beleidskader zijn dan ook onlosmakelijk verbonden met onze transversale transitiepaden. In het volgende schema tonen we hoe we dit toepassen in het beleidskader 'De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte'.

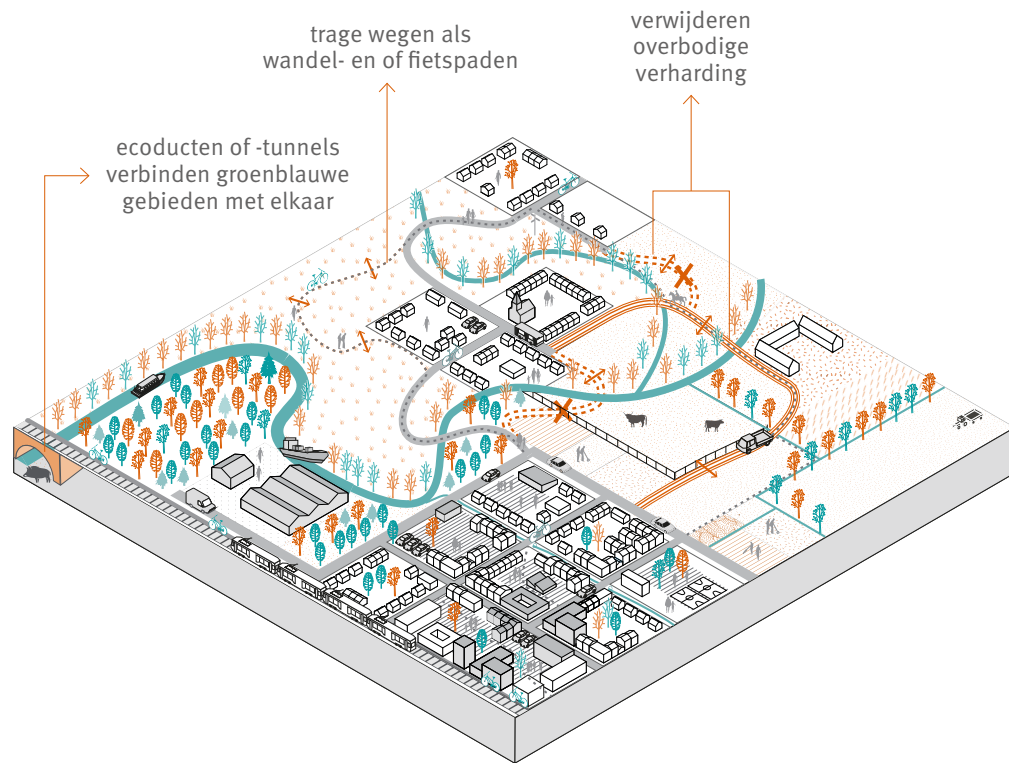
⚡ Transitie naar een duurzaam energiesysteem

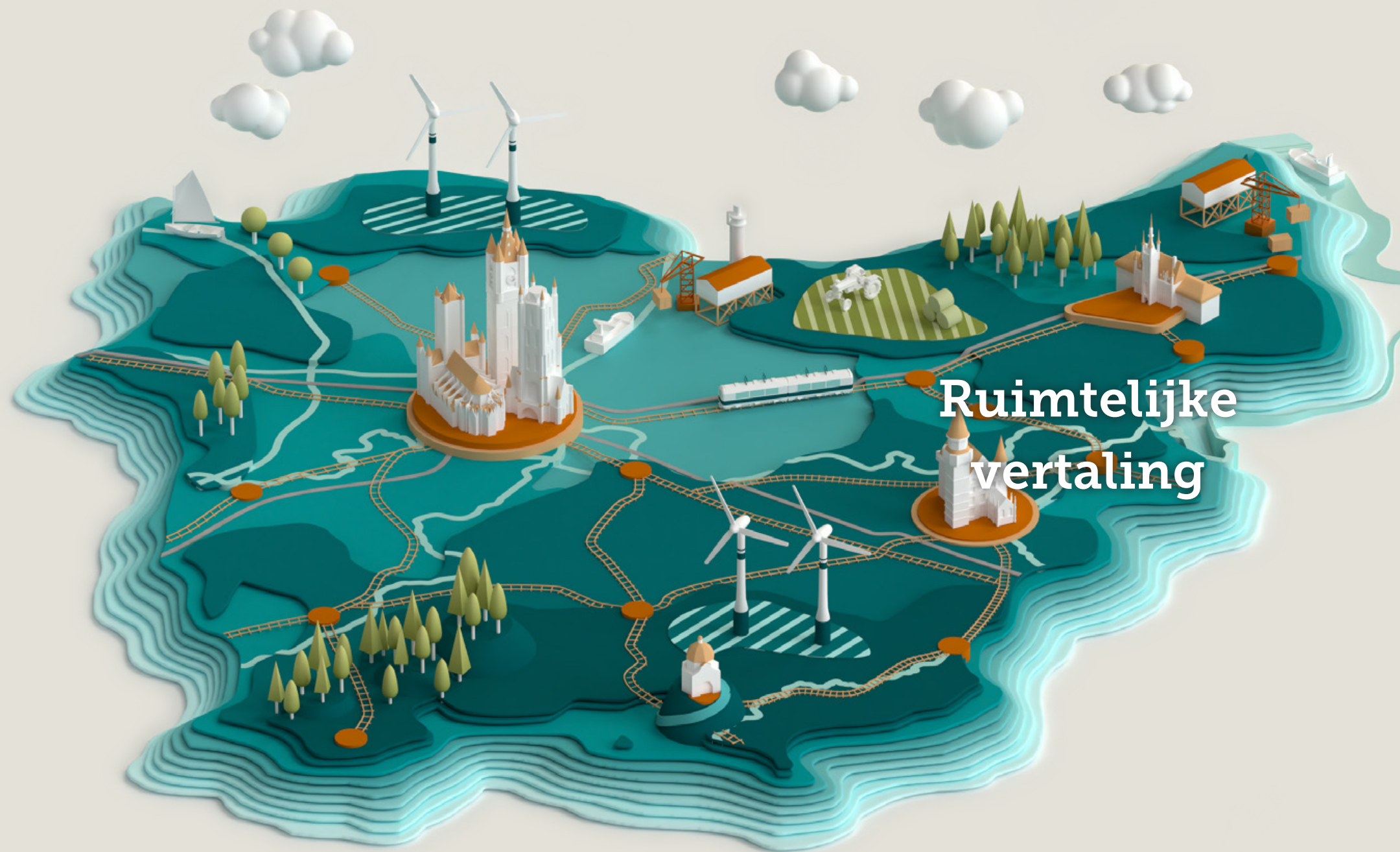

💧 Transitie naar een robuust en veerkrachtig watersysteem

» Transitie naar een slimme en duurzame mobiliteit

Ruimtelijke vertaling

4 Opbouw ruimtelijke vertaling

Op basis van de doelstellingen voor 2035 en de zeven kernwaarden voor 2050, gaan we na hoe we de ruimte kunnen inzetten. Daarbij gebruiken we potentiekaarten en een transitiekaart.

Ruimtelijke vertaling van de doelstellingen: potenties in kaart

We gaan op een bovenlokaal schaalniveau na hoe we ruimtelijk kunnen bijdragen aan de doelstellingen. Dit door in de ruimtelijke vertaling op zoek te gaan naar die plekken die de ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten in zich hebben om de doelstellingen te realiseren. We duiden deze plekken aan op een potentiekaart.

We bepalen de potentie van een plek aan de hand van ruimtelijke criteria en ruimtelijke strategieën om de doelstellingen te bereiken. We passen hierbij de ruimtelijke principes uit de Strategische Visie toe. Een potentiekaart toont welke plekken een hogere en welke een lagere potentie hebben voor de betreffende doelstelling, maar geeft ook aan welke gebieden niet bijdragen aan de doelstellingen.

De potentiekaarten zijn de concrete illustratie van de ruimtelijke afweging die wordt beschreven voor elke doelstelling (aanduiding van de potenties). De beschrijving bevat de onderbouwing van de ruimtelijke beleidskeuzes (beleidslijnen).

Dynamische potentiekaarten

De potentiekaarten zijn opgebouwd aan de hand van een set (meetbare) criteria waarmee we die plekken aanduiden die de ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten in zich hebben om de doelstellingen te realiseren.

De ruimte is onderhevig aan de impact van maatschappelijke ontwikkelingen en natuurlijke evoluties. We willen de potentiekaarten evalueren en evoluties monitoren in functie van het scherp houden van onze doelstellingen. Op basis van een eventuele update van de ruimtelijke kenmerken, kunnen we de potentiekaarten ook actualiseren. Aangezien de potentiekaarten illustratief zijn, blijft het beleidskader ongewijzigd bij een actualisering van deze kaarten en kan dit zonder een herziening van het beleidsplan. Een herziening van het beleidskader is nodig als uit de periodieke monitoring en evaluatie zou blijken dat er een wijziging op vlak van de transitiekaart en/of de beleidskeuzes noodzakelijk is.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Transitiekaart voor de bovenlokale opgave

Voor drie soorten gebieden onderzochten we met behulp van een potentiekaart welke plekken een hogere en welke plekken een lagere potentie hebben om het desbetreffende gebied te versterken en zo te komen tot een robuuste open ruimte. Het gaat om de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’, de ‘Longen van Oost-Vlaanderen’ en de ‘Gouden gronden van Oost-Vlaanderen’. De potentiekaarten voor elk van deze gebieden vormden de basis voor het aanduiden van essentiële plekken* die opgenomen zijn in de transitiekaart.

De transitiekaart is beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

De transitiekaart toont de beleidskeuzes van de Provincie vanuit de bovenlokale samenhang en geeft per soort essentieel gebied aan op welke ecosysteemdiensten* moet worden ingezet. Omwille van deze reden is de transitiekaart een rasterkaart en geen kaart bestaande uit harde lijnen. Het toont bovenlokale uitgangspunten die telkens gebiedsgericht te verfijnen zijn.

De transitiekaart wordt daarna vanuit nog twee andere invalshoeken bekeken. Ten eerst duiden we landschappen aan waar een hoge landschapskwaliteit* essentieel is en waar we streven naar robuuste landschapseenheden*. Ten tweede brengen we de koppelkansen* met onze maatschappelijke activiteiten* in beeld, specifiek voor windenergie en recreatie in robuuste open ruimte.

De transitiekaart omvat geen gebieden die behoren tot de transitiekaarten te vinden in het beleidskader solidaire (be)leefomgeving of circulaire samenleving met uitzondering van de overstromingsgevoelige gebieden gelegen in bebouwingsconcentraties* of op locaties voor niet-verweefbare activiteiten. Hier is de overstromingsgevoeligheid een factor om rekening mee te houden in de gebiedsgerichte visie van de strategische plek.

Potentiekaarten voor een gebiedsgerichte benadering of kwalitatieve doelstellingen

Op de lagere schaalniveaus duiden we, waar mogelijk, de plekken aan met een hogere en lagere potentie om de desbetreffende doelstelling te bereiken. Het gaat respectievelijk om het bekomen van een sterk groenblauw netwerk* of robuustheid en veerkracht is overal (zie hoofdstuk 6 en 7).

Deze potentiekaarten tonen bovenlokale uitgangspunten om de vooropgestelde doelstellingen te kunnen bereiken.

Beleidslijnen

De beleidslijnen beschrijven het bovenlokaal ontwikkelingsperspectief.

Op het niveau van de bovenlokale samenhang, koppelen we beleidslijnen aan de drie soorten gebieden en de twee invalshoeken van de transitiekaart.

Voor de doelstellingen die een gebiedsgerichte benadering vragen, formuleren we beleidslijnen in het algemeen of gekoppeld aan potenties op kaart. Die vormen het bovenlokaal uitgangspunt voor gebiedsgericht maatwerk.

Ook voor de doelstellingen omtrent kwaliteit op heel het grondgebied vanuit bovenlokaal perspectief, stellen we kwalitatieve beleidslijnen voorop. In het algemeen of gekoppeld aan potenties op kaart.

5 Robuuste open ruimte

De term 'diensten' staat in dit hoofdstuk voor 'ecosysteemdiensten'.

5.1 De transitiekaart – Essentiële open ruimte voor ecosysteemdiensten

Het bekomen van een robuuste open ruimte is cruciaal. Er zijn talloze voordelen die deze ruimte ons oplevert. Ten eerste heb je **levensnoodzakelijke diensten** die ons leven op aarde mogelijk maken door de productie van voedsel, gewassen, materialen, proper water (grond- en oppervlaktewater) en grondstoffen voor energie. Ook de productie van wind wordt gezien als een levensnoodzakelijk omdat deze kan voorzien in hernieuwbare energie.

Bron van voedsel, gewassen en materialen

Bron van water

Bron van grondstoffen voor energie

Bron voor windenergie

Bron van hernieuwbare grondstoffen zoals plantvezels en hout

Ten tweede heb je ook **levensbeschermende diensten** die ons behoeden voor bijvoorbeeld droogte, overvloedige neerslag of luchtvervuiling. Het gaat om een zeer brede waaier van diensten. Zo zorgt onze bodem ervoor dat er water infiltreert, gezuiverd wordt en zo onze watervoorraden aanvult. Tegelijkertijd houdt onze open en onverharde ruimte ook water tijdelijk vast, om ons te beschermen tegen overstromingen en ervoor te zorgen dat we voldoende water hebben in tijden van

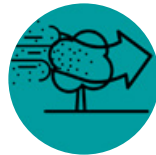
droogte. Daarnaast slaat zowel biomassa (voornamelijk houtige vegetatie) als de bodem koolstof op, wat de klimaatopwarming afremt. Denk ook aan het feit dat vegetatie (voornamelijk bomen) de lucht zuivert door het afvangen en opnemen van vervuilende stoffen. Bovendien zorgt vegetatie ervoor dat onze bodem beschermd wordt tegen invloeden van wind en water waardoor (vruchtbaar) sediment niet kan afgezet worden in bebouwde gebieden en waterlopen. Ook is onze bodem een fenomenaal systeem dat stikstof en fosfor kan vasthouden waardoor onze bodem voedzaam blijft opdat vegetatie kan groeien. Onze open ruimte kan ons stilte en rust bieden, weg van mechanische geluiden zoals verkeer en bedrijvigheid. Als laatste is onze open ruimte ook de habitat van allerlei bestuivers zoals bijen. Ze zijn noodzakelijk voor de voortplanting van heel wat voedingsgewassen zoals appels, kersen, courgettes, tomaten,...

Natuurlijke waterzuivering
(verwijderen stikstof uit water)

Opslag van fosfor en
stikstof in de bodem

Natuurlijke
luchtzuivering

Beperking
geluidsoverlast

Erosiebestrijding

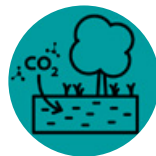
Waterbeschikbaarheid
(infiltratie water in bodem)

Vasthouden
van water

Bestuiving

Klimaatbeheersing
door koolstofopslag in
biomassa of de bodem

Ten derde heb je ook de **levensverbeterende ecosysteemdiensten*** in onze open ruimte die mogelijkheden geven op vlak van recreatie, ontspanning, inspiratie en spiritualiteit. Denk maar aan de cultuurhistorische en sociaal-culturele waarde van landschappen als de Vlaamse Ardennen, het Scheldeland en het Meetjesland. Het zijn landschappen voor ontspanning, sport, ontmoetingen,...

Deze talloze diensten komen in specifieke sets voor. Op basis hiervan hebben we de gebieden voor robuuste open ruimte opgedeeld in drie soorten gebieden:

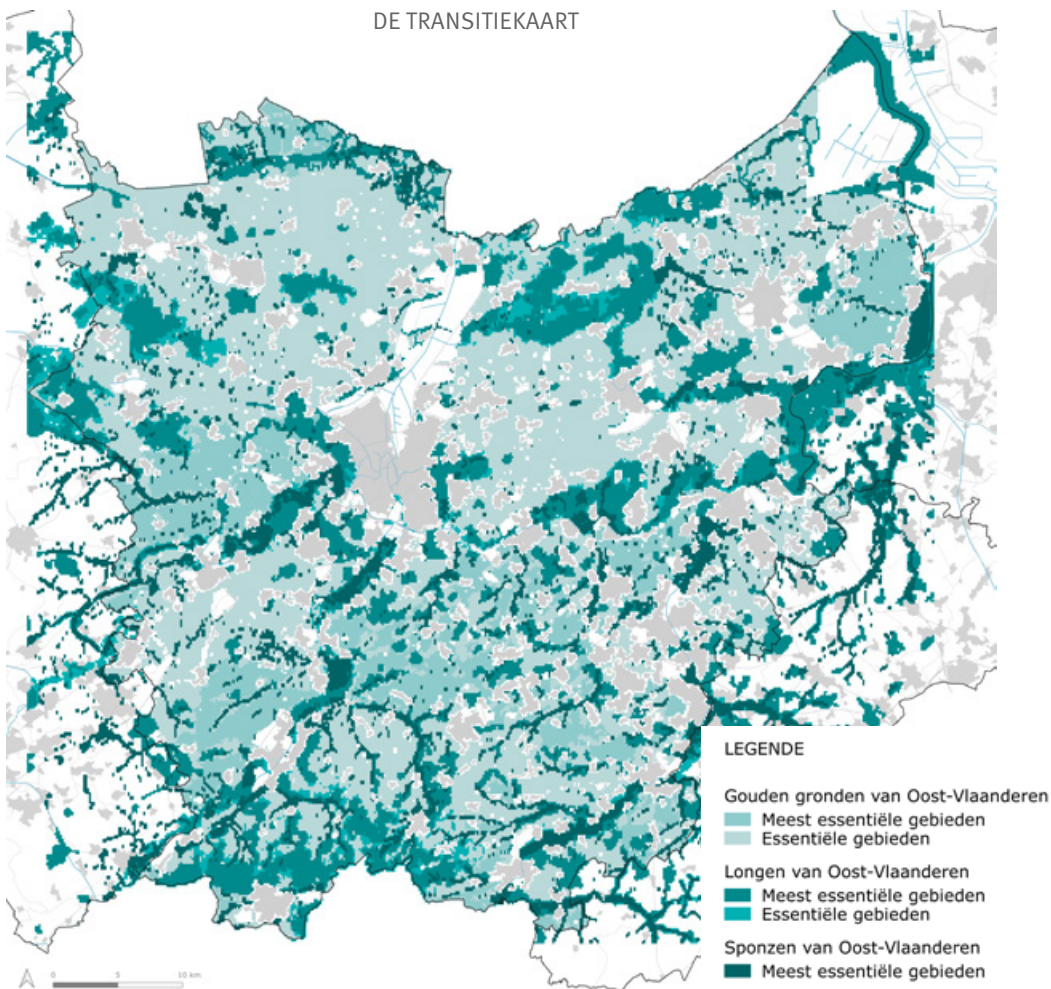
- de sponzen van Oost-Vlaanderen;
- de longen van Oost-Vlaanderen;
- de gouden gronden van Oost-Vlaanderen.

In dit hoofdstuk zal je zien dat er in elk soort gebied bepaalde diensten prominent aanwezig en onmisbaar zijn. Deze dienst(en) zijn de **hoofdrolspeler(s)** van het betreffende gebied. Alle andere diensten zijn de **nevenspelers** die een **synergie** moeten vormen met deze hoofdrolspeler(s). Dit zijn diensten die in dezelfde ruimte als de hoofdrolspeler(s) geleverd kunnen worden zonder afbreuk aan hen te doen. De beleidslijnen die gekoppeld werden aan een gebied tonen wat er nodig is om kwetsbaarheden en knelpunten voor de hoofdrolspeler(s) te elimineren en kwalitatief te verweven met nevenspelers.

Graag benadrukken we dat er geen enkel soort gebied is waar een bepaalde functie zoals landbouw, natuur, water geen enkele rol kunnen hebben. Elk van de gebieden bestaat uit een mengeling van verschillende functies. Het zijn de hoofdrolspeler(s) die bepalen onder welke vorm een specifieke functie in de beleidslijnen past.

Als laatste willen we nogmaals beklemtonen dat onze robuuste en veerkrachtige* ruimte niet beperkt is tot deze robuuste open ruimte. De ecosysteemdiensten* spelen verder een belangrijke rol op het gebiedsgerichte schaalniveau (zie hoofdstuk 6 – sterk groenblauw netwerk) en in de kwaliteit van elke plek (zie hoofdstuk 7 – robuustheid en veerkracht is overal).

5.1.1 De transitiekaart

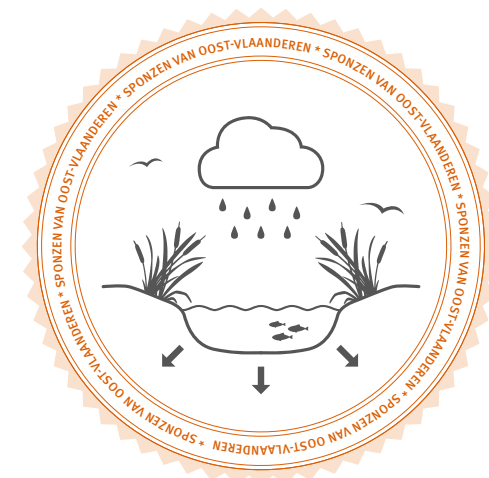

De transitiekaart is beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Op de transitiekaart zie je wat we op welke plek nastreven. We doen dit door te tonen welke ecosystemendiensten* op welke plaats het belangrijkst zijn. De kaart doet geen uitspraak over welke functies waar thuishoren. Het is de bedoeling dat de functies de diensten ondersteunen en verbeteren. De beleidslijnen tonen telkens wat er nodig is om de desbetreffende ecosystemendiensten (hoofd- en nevenspelers) te laten floreren in elk gebied om zo een robuuste en veerkrachtige* ruimte te bekomen.

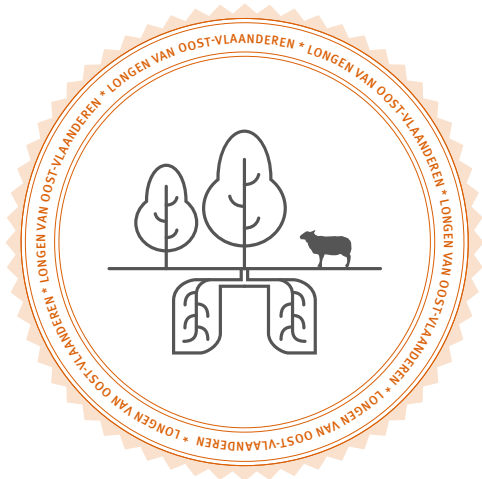
We maken een onderscheid tussen **essentiële** en **meest essentiële** openruimtegebieden. In deze laatste ligt een grote opgave. Op vlak van ecosystemendiensten* kan in deze gebieden het grootste verschil gemaakt kan worden, groter dan bij de essentiële gebieden.

De plaatsen waar het fysisch-natuurlijk systeem* ideale omstandigheden creëert om water vast te houden zijn de **'Sponzen van Oost-Vlaanderen'**. Dit zijn de laaggelegen gebieden rond onze waterlopen die ons beschermen tegen overstromingen en kansen bieden om periodes van droogte te overbruggen. Het is één van de meest essentiële openruimtegebieden van Oost-Vlaanderen omdat het op een relatief kleine oppervlakte heel grote hoeveelheden water kan opslaan. Op heden wordt in de valleigebieden zo'n 30 miljoen m³ water vasthouden. Dit kan met zo'n 15% verhogen zodat dit gebied maar liefst 35 miljoen m³ aan water kan vasthouden. Dit zijn ongeveer 10 000 extra olympische zwembaden.

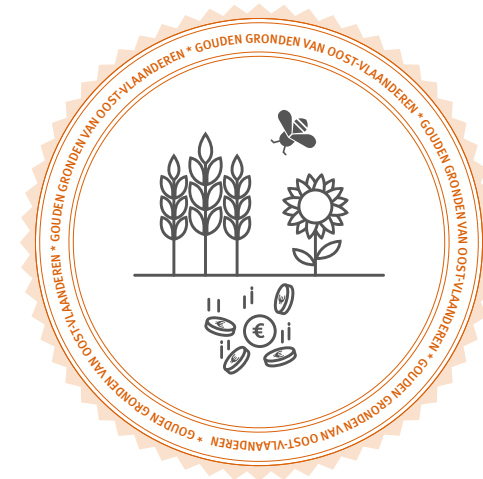
Sponzen van Oost-Vlaanderen

Gehelen groter dan 10 ha die een bovengemiddelde bijdrage leveren aan luchtzuivering en klimaatbeheersing behoren tot de **'Longen van Oost-Vlaanderen'**. Deze gehelen behoren tot de meest essentiële gebieden van Oost-Vlaanderen omdat ze grote hoeveelheden fijn stof (PM10) kunnen vasthouden en grote hoeveelheden koolstof kunnen opslaan op een relatief kleine oppervlakte. Daarnaast bestaan de 'Longen van Oost-Vlaanderen' ook uit de verbingsgebieden die geambieerd worden tussen de gehelen. Deze tonen op vandaag veel potentieel om de diensten luchtzuivering en klimaatbeheersing (= koolstofopslag) verder te verhogen. Deze verbindingen behoren tot de essentiële openruimtegebieden van Oost-Vlaanderen. Op vandaag slaan de gehelen zo'n 36 000 ton koolstof per jaar op in biomassa. Dit kan verhogen met 30%. Met deze extra koolstofopslag in biomassa kan zo'n 40 000 ton CO₂ uit de lucht worden gehaald. Rekening houdend met het feit dat de doelstelling is om in 2030 nog 6 ton CO₂ per Belg uit te stoten, kan deze koolstofopslag in Oost-Vlaanderen de CO₂ uitstoot van zo'n 7000 Oost-Vlamingen compenseren.

Longen van Oost-Vlaanderen

Gronden die instaan voor bestuiving, het infiltreren van water, het vasthouden van voedingsstoffen en de productie van voedsel, gewassen of materialen zijn de **'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen'**. De gebieden die op heden al het meest robuust en veerkrachtig zijn en waarbij de productie en bijgevolg de opbrengst (€/jaar) het meest stabiel blijven, zijn de meest essentiële gebieden van Oost-Vlaanderen (ten opzichte van de essentiële gebieden). Op vandaag hebben de 'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen' samen een opbrengst van grofweg 450 miljoen euro/jaar. Dit kan stijgen met 10% (45 miljoen euro). Een deel van deze extra opbrengst wordt gerealiseerd door de geleverde bestuiving door wilde bestuivers te laten stijgen met 25%.

Gouden gronden van Oost-Vlaanderen

5.1.2 Algemene beleidslijnen

Er is één set beleidslijnen die algemeen geformuleerd kan worden voor alle soorten gebieden in onze robuuste open ruimte geldt, namelijk de set beleidslijnen omtrent ruimtebeslag*. Met ruimtebeslag bedoelen we de ruimte die ingenomen is voor menselijke activiteiten zoals huisvesting, industriële en commerciële activiteiten, transportinfrastructuur en recreatieve invullingen. Het gaat dus ook om sportvelden, parken en tuinen. Het is alle ruimte die wordt ingenomen ten koste van de landbouwruimte, bossen en natuur waardoor de bio-fysische functie niet langer primeert in het landgebruik. De wateroppervlakten van rivieren, waterwegen, havens en dergelijke behoren niet tot het ruimtebeslag. Ruimtebeslag is dus een veel ruimer begrip dan ‘bebouwde’ of ‘verharde’ oppervlakte: ruimtebeslag is niet noodzakelijk bebouwde ruimte*. Er kan dus onderscheid gemaakt worden tussen verhard en onverhard ruimtebeslag.

Ruimtebeslag* doet in vele gevallen afbreuk aan de levensnoodzakelijke en levensbeschermende diensten die onze open ruimte kan leveren. Zo'n 46 500 ha (18%) van de essentiële openruimtegebieden is ingenomen door ruimtebeslag. Juridisch gezien kan bovendien nog een extra 8000 ha aan open ruimte verloren gaan. Onderstaande beleidslijnen kunnen daarom beschouwd worden als doorslaggevend in de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte.

Het vermijden van bijkomend verhard en onverhard ruimtebeslag

Deze beleidslijn is van toepassing op zowel de meest essentiële als de essentiële openruimtegebieden. Het houdt in dat bijkomend ruimtebeslag* voor maatschappelijke activiteiten* in het algemeen hier niet past binnen het ontwikkelingsperspectief van de robuuste open ruimte.

We moeten steeds een uitzondering maken voor bijkomend ruimtebeslag* dat bijdraagt aan het benutten van de beoogde ecosysteemdiensten* of in functie van het beheer van het gebied. Land- en tuinbouwbedrijven voor de productie van voedsel- en/of materialengewassen, windturbines om hernieuwbare energie op te wekken, waterspaarbekkens om water op te slaan en gebiedseigen recreatie* zijn hier voorbeelden van.

Ook maken we een uitzondering voor infrastructuren die strategische plekken slim en duurzaam* met elkaar verbinden. Dit zijn infrastructuren die noodzakelijk zijn om één van de transversale transities te realiseren (zie hoofdstuk 3.4).

Bij dit bijkomend ruimtebeslag* dat wel past binnen het ontwikkelingsperspectief van de robuuste open ruimte, moet het alsnog de ambitie zijn om het ruimtebeslag zoveel als mogelijk te beperken. Dit door het ruimtelijk rendement te verhogen binnen het bestaande ruimtebeslag. Denk aan hergebruik* van bestaande infrastructuur door deze te transformeren naar een functie die bij het benutten van de beoogde ecosystemen past. Nieuw ruimtebeslag vatten we omkeerbaar op qua bouwwijze. Dat betekent dat de ruimte steeds kan worden teruggegeven aan de open ruimte om ecosysteemdiensten*, die de hoofdrol spelen in dat gebied, opnieuw te kunnen leveren. We zetten met andere woorden in op omkeerbaar en wegneembaar ruimtegebruik.

Het afbouwen van bestaand ruimtebeslag i.f.v. de gewenste ecosysteemdiensten

Deze beleidslijn is enkel van toepassing op de meest essentiële openruimtegebieden omdat dit een grote opgave is. Op vlak van ecosysteemdiensten* kan in deze gebieden het grootste verschil gemaakt kan worden. Bestaand ruimtebeslag* en versnipperd ruimtegebruik doen afbreuk aan de ecosysteemdiensten die geleverd kunnen worden in onze open ruimte. Daarom wordt hier ingezet op het afbouwen van bestaand ruimtebeslag. Dit is een geleidelijk proces (langere termijn) waarbij langzaam ruimte teruggegeven wordt aan onze open ruimte. Deze beslissingen worden genomen in gebiedsgerichte plannen en projecten in partnerschap met de betrokken steden en gemeenten. Daarnaast is ook voor de andere essentiële openruimtegebieden elke vermindering van ruimtebeslag een winst voor de robuuste open ruimte en voor het ruimtebeslag in balans.

5.2 Sponzen van Oost-Vlaanderen

Als we het hebben over de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’ spreken we over laaggelegen gebieden rond waterlopen. Dit zijn gebieden die belangrijk zijn om water (tijdelijk) vast te houden zodat er bij droogte voldoende water beschikbaar is en er bij hevige regenbuien minder kans is op overstromingen. De dienst ‘bescherming tegen overstroming en droogte’ is de hoofdrolspeler in de ze gebieden. De beleidslijnen in dit hoofdstuk hebben als doel om deze dienst maximaal te ondersteunen. De nevenspelers in dit gebied zijn diensten die in dezelfde ruimte geleverd kunnen worden zonder afbreuk te doen aan het beschermend vermogen tegen droogte en overstromingen.

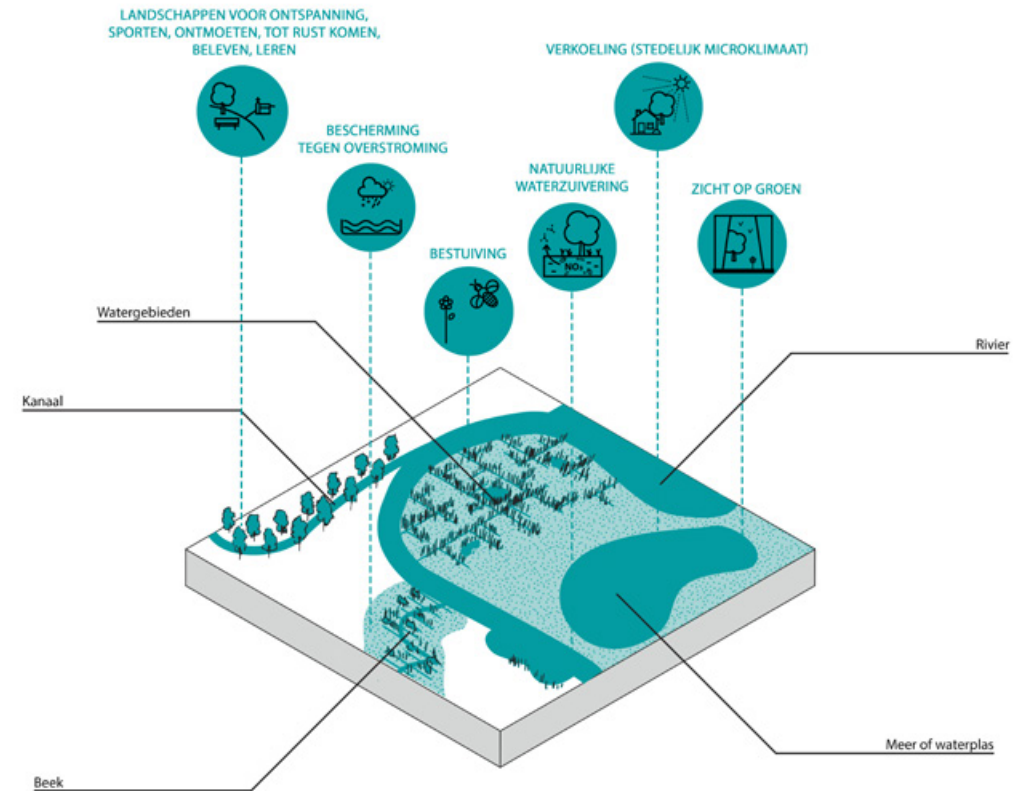
Afhankelijk van waar je je bevindt, kunnen de nevenspelers verschillen. Denk aan:

- Waterzuivering, omdat het water in de bodem kan infiltreren en zo op een natuurlijke manier gezuiverd wordt;
- Het verkoelend effect dat water kan bieden op warme dagen;
- De grote variatie aan vegetatie die in deze gebieden groeit waardoor de overlevingskansen van bestuivers zoals bijen verbetert en bestuivingsafhankelijke gewassen vruchten zoals appels en kersen kunnen produceren.

Beeld je natte graslanden of bosachtige gebieden in als specifieke voorbeelden. Hier krijg je te maken met nog heel wat andere diensten zoals:

- de productie van voedsel, gewassen of materialen;
- de natuurlijke luchtzuivering (door de aanwezigheid van bomen) en koolstofopslag in biomassa of de bodem, wat onze klimaatopwarming afremt.

De gebieden die we aanduiden als ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’ kunnen bovendien ook levensverbeterende diensten leveren die mogelijkheden geven op vlak van recreatie, ontspanning, inspiratie en spiritualiteit (zie hoofdstuk 5.7).

5.2.1 Potenties in kaart

De potentiekaart toont op welke locaties zich kansen bevinden om in te zetten op het (tijdelijk) vasthouden van water. Deze plaatsen beschermen ons tegen overstromingen of kunnen helpen om droogteperiodes te overbruggen. De gebieden met potentie zijn laag gelegen en staan in relatie tot de bevaarbare en onbevaarbare waterlopen in Oost-Vlaanderen. Als we rekening houden met de gewijzigde neerslagpatronen ten gevolge van klimaatwijziging hebben deze gronden tegen 2050 ofwel:

- wateroverlast ten gevolge van de afstroming van neerslag over het maaiveld en overstromingen uit kleinere waterlopen;
- wateroverlast afkomstig van het buiten de oevers treden van grote waterlopen.

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdaging wat betreft de klimaatverandering en, meer specifiek, het bestand zijn tegen meer hevige neerslag, nemen we alle aangeduide potenties voor de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’ op in de transitiekaart voor de robuuste open ruimte.

De aangeduide gebieden beschouwen we als meest essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

5.2.2 Transitie in kaart

Vandaag staan onze laaggelegen gebieden en de bijhorende diensten die deze gebieden kunnen leveren onder druk. De klimaatverandering en het bijkomend verharderen van ruimte hebben een niet te onderschatten impact op het watersysteem en haar capaciteit om water (tijdelijk) vast te houden.

Richting 2050 wordt meer wateroverlast voorspeld wat zowel in stedelijke als in meer landelijke gebieden ernstige schade kan veroorzaken. Omdat het aandeel verharding* nog elke dag stijgt, kan er minder water infiltreren en nemen de piekafvoeren toe. Daarom werken we richting 2050 aan het vrijwaren* van de ruimte die het watersysteem nodig heeft om natuurlijk te kunnen functioneren. We zorgen voor bijkomende ruimte voor water en laten de hoofdrolspeler van dit gebied onze keuzes voor de ruimtelijke ontwikkeling van maatschappelijke activiteiten* aansturen.

Tegen 2035 hebben we als doel om de laaggelegen gebieden in Oost-Vlaanderen te vrijwaren* om zo deze ruimte maximaal te kunnen inzetten om ons te kunnen beschermen tegen overstromingen of droogte. Daarnaast willen we de totale set aan diensten die in deze ruimte geleverd wordt, verder versterken door de biodiversiteit* in deze gebieden te verhogen.

5.2.3 Beleidslijnen

Het vermijden van reliëfwijzigingen en van bijkomend verhard en onverhard ruimtebeslag

Dit houdt in dat de bijkomende ontwikkelingen en ingrepen voor maatschappelijke activiteiten* niet passen binnen het ontwikkelingsperspectief als deze tot meer ruimtebeslag* leiden. Ook reliëfwijzigingen*, bijkomende constructies, infrastructuur of verhardingen,... zijn te vermijden in deze gebieden.

Het behouden en uitbreiden van de robuuste gehelen natuur in valleigebieden

Binnen de valleigebieden zijn er allerlei kansrijke plekken die ook ingezet kunnen worden als een robuust geheel natuur*. Het vermogen van de bodem om water op te nemen is te versterken en de valleigebieden zijn ecologisch en hydrologisch te optimaliseren. Inrichting van deze gebieden is gericht op het behouden of verbeteren van het waterbergend vermogen van deze zones. Door de biodiversiteit* op deze plekken te verhogen zetten we ook in op de andere ecosysteemdiensten* die verweven kunnen worden met het (tijdelijk) vasthouden van water, zoals bestuiving en waterzuivering. Afhankelijk van de locatie kan ook ingezet worden op de productie van voedsel, gewassen of materialen (vb. natte graslanden) of op natuurlijke luchtzuivering en koolstofopslag in biomassa of de bodem (vb. natte ruigtes en moerasbossen).

Het behouden van en uitbreiden tot aaneengesloten graslanden en stimuleren van een aangepast beheer

Binnen de valleigebieden speelt de landbouw een belangrijke rol als landschapsbeheerder, in combinatie met productie van voedsel, gewassen of materialen. Natte graslanden in de valleigebieden zijn cruciaal voor waterberging- en infiltratie en verzekeren de aanwezigheid van andere levensbeschermende diensten zoals natuurlijke waterzuivering, bestuiving en het vasthouden van voedingsstoffen. In de valleigebieden zetten we daarom volop in op het bekomen van aaneengesloten graslanden en andere natuurlijke natte habitats.

Aaneensluiting is niet enkel een meerwaarde voor de levensbeschermende diensten. Het bevordert ook efficiënt beheer waardoor de verweving* met de productie van voedsel, gewassen of materialen vereenvoudigt en de landbouwbedrijfsvoering verbetert. We zetten in op het verhogen van de biodiversiteit* door bijvoorbeeld in te zetten op een aangepast maaibeheer en het beperken van bemesting, wat de waterkwaliteit ten goede komt. Het maximaal verwijderen van bestaande drainagebuizen in deze zone vergroot de waterretentie aanzienlijk, herstelt de natuurlijke waterhuishouding en gaat het risico op verdroging tegen. Ook door de landschapskwaliteit* van graslanden te versterken met kleine landschapselementen, kunnen de levensbeschermende diensten in dit gebied erop vooruit gaan.

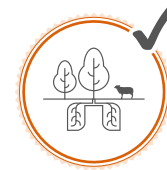
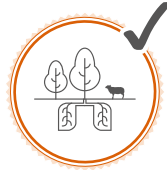
Het verwijderen van reliëfwijzigingen en bestaand ruimtebeslag i.f.v. het herstellen van ruimte voor water

Om de 'Sponzen van Oost-Vlaanderen' te versterken en te herstellen, staat het afbouwen van het bestaand (verhard) ruimtebeslag* voorop. Dit is een geleidelijk proces waarbij langzaam de vallei als ruimte terug wordt gegeven aan het watersysteem.

Het werken aan landschapsopbouw en -herstel als basis

De valleilandschappen vormen de ruggengraat binnen het groenblauw netwerk. Het versterken van de kwaliteit en de karakteristieke elementen van het valleilandschap staat steeds voorop. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap en willen we het valleilandschap versterken.

Nieuwe ontwikkelingen en ingrepen worden maximaal in het bestaande valleilandschap geïntegreerd. Ze moeten ook rekening houden met de karakteristieken van het valleilandschap (bv een afwisseling van open en gesloten landschappen) en met de aanwezige erfgoedwaarden* in het valleilandschap. In valleigebieden kan de realisatie of het herstel van historische lijnelementen (zoals houtkanten, hagen en graften langs perceelsgrenzen) de biodiversiteit* stimuleren. In gradiëntzones kan dit ook erosiewerking tegengaan.

5.3 Longen van Oost-Vlaanderen

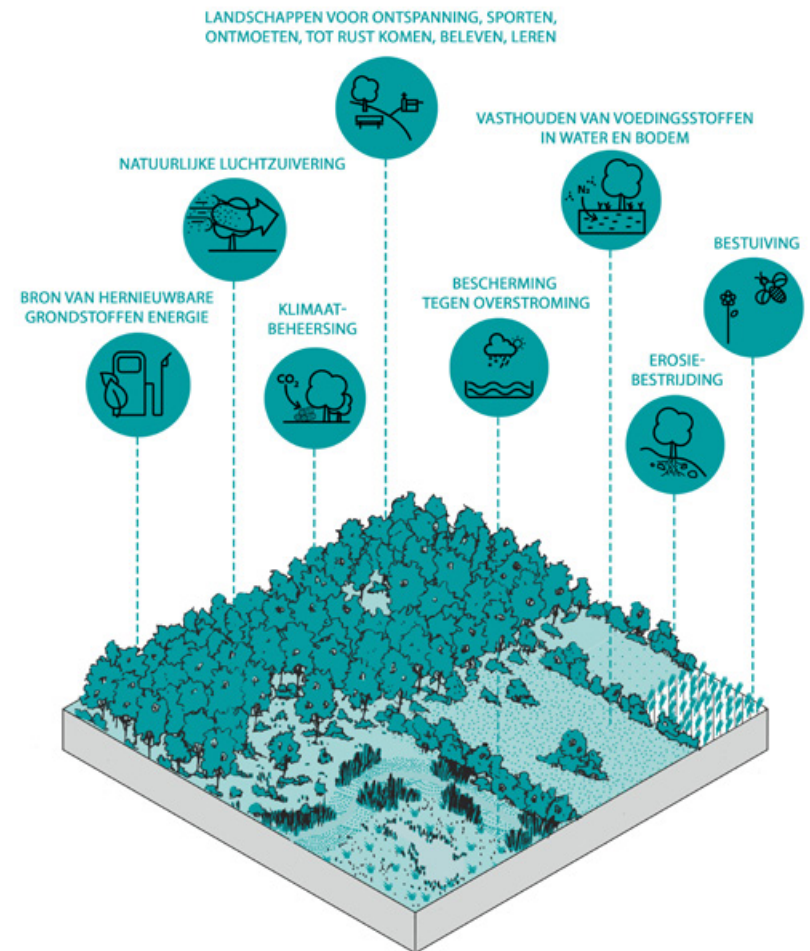
Robuuste gehele natuur

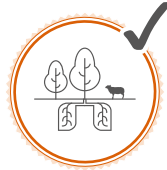
We spreken van robuuste gehele natuur als het gaat om kwalitatieve natuurgehelen groter dan 10ha. Dit zijn gebieden die een grote meerwaarde opleveren door lucht te zuiveren of koolstof op te slaan in biomassa of de bodem. Deze ecosystemediensten* zijn de hoofdrolspelers van deze gebieden. De beleidslijnen in dit hoofdstuk werden geschreven om deze diensten maximaal te kunnen leveren.

Daarnaast zijn er ook verscheidene nevenspelers die we nastreven. Denk aan:

- het creëren van ideale foerageer- en/of leefgebieden voor bestuivers
- het opslaan van stikstof en fosfor in de bodem waardoor de bodem vruchtbaar blijft
- het beschermen van de bodem tegen erosie.

Beeld je natte graslanden of laaggelegen gebieden als specifieke voorbeelden in. Hier krijg je te maken met nog enkele andere diensten zoals de productie van voedsel/gewassen/materialen of het beschermen tegen overstromingen en droogte. Robuuste gehele natuur kunnen bovendien ook levensverbeterende diensten leveren die mogelijkheden geven op vlak van recreatie, ontspanning, inspiratie en spiritualiteit (zie hoofdstuk 5.7).

Robuuste natuurverbindingen

Om de biodiversiteitswaarde van de robuuste gehele natuur te verhogen, is het van belang dat deze met elkaar in verbinding staan, anders blijven ze geïsoleerde eilanden die kwetsbaar zijn voor verstoring. Natuurverbindingen* zijn belangrijk om drie redenen:

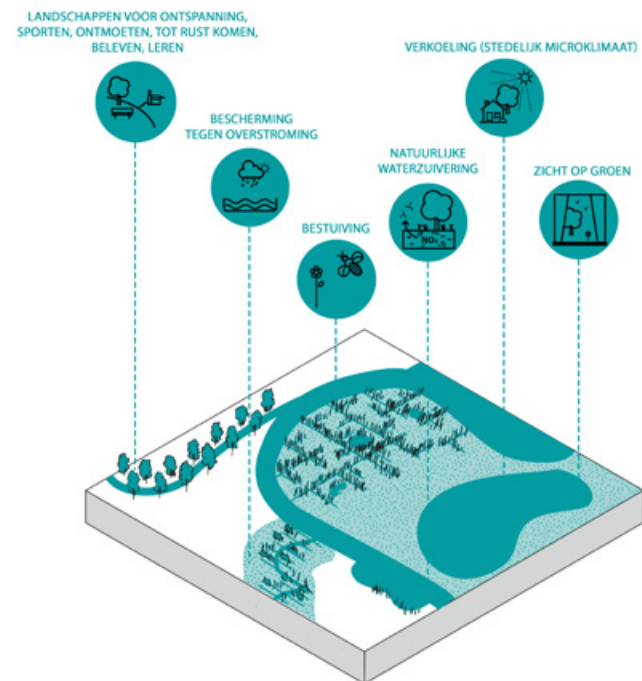
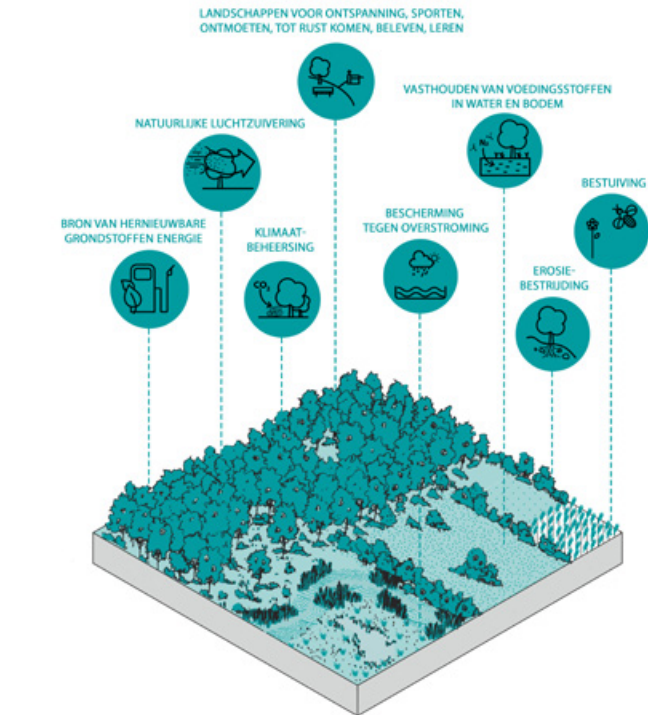
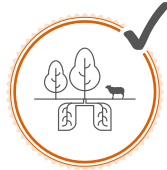
- ze houden water (tijdelijk) vast waardoor er bij droogte voldoende water beschikbaar is;
- bij hevige regenbuien is er minder kans op overstromingen;
- en/of ze zorgen voor natuurlijke luchtzuivering en klimaatbeheersing (koolstofopslag in biomassa of de bodem).

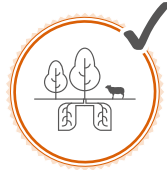
Afhankelijk van waar je je bevindt krijg je te maken met een mix van deze hoofdrolspelers. De beleidlijnen in dit hoofdstuk zijn geschreven om deze diensten maximaal te kunnen leveren.

Welke mix je specifiek krijgt, wordt bepaald op basis van de behoeften om de biodiversiteit* te verhogen. Dit zorgt namelijk voor een optimale situatie om een bepaalde set aan ecosystemediensten* te leveren. Bij de inrichting van de verbindingen moet dus rekening gehouden worden met de natuurtypes die verbonden worden en met de noden van bepaalde fauna om zich van het ene gebied naar het andere te kunnen verplaatsen.

Naast de hoofdrolspelers zijn er ook verscheidene nevenspelers. Hiervoor verwijzen we naar de nevenspelers die we benoemden bij de 'Sponzen van Oost-Vlaanderen' en de robuuste gehele natuur. Dit is een logisch gevolg van het feit dat we met robuuste natuurverbindingen* gebieden van deze beide hoofdstukken met elkaar verbinden.

Ten slotte kunnen robuuste natuurverbindingen* ook levensverbeterende diensten leveren die mogelijkheden kunnen geven op vlak van recreatie, ontspanning, inspiratie en spiritualiteit (zie hoofdstuk 5.7).

5.3.1 Potenties in kaart

Robuuste gehele natuur

De potentiekaart toont op welke locaties zich kansen bevinden om in te zetten op luchtzuivering en koolstofopslag in biomassa, wat de klimaatopwarming afremt. De gebieden met potentie zijn ofwel:

- vandaag al belangrijk op vlak van luchtzuivering en koolstofopslag en zijn groter dan 10ha;
- een verbinding tussen twee robuuste gehele natuur groter dan 10ha;
- locaties die een bestaand geheel kunnen laten groeien;
- verbindingen tussen kleine natuursnippers waardoor ze met elkaar verbonden worden. Samen vormen ze één robuust geheel natuur* groter dan 10ha.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdaging wat betreft de klimaatverandering en het verlies aan ruimte voor biodiversiteit*, land- en tuinbouw en ecosystemen, nemen we volgende kansrijke gebieden op in de transitiekaart voor de robuuste open ruimte* – voor zo ver ze niet behoren de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’:

- gebieden die vandaag al belangrijk zijn op vlak van luchtzuivering en koolstofopslag en groter dan 10ha zijn;
- gebieden die een verbinding vormen tussen twee robuuste gehele natuur en samen groter dan 10ha zijn.

Bovenstaande potenties beschouwen we als meest essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor de ‘Longen van Oost-Vlaanderen’.

De andere kansrijke gebieden werden opgenomen in het kader van het realiseren van een robuuste natuurverbinding*. Het gaat om:

- locaties die een bestaand robuust geheel natuur* kunnen laten groeien;
- verbindingen tussen kleine natuursnippers waardoor ze met elkaar verbonden worden. Samen vormen ze één robuust geheel natuur* groter dan 10 ha.

Robuuste natuurverbindingen

De potentiekaart toont op welke locaties zich kansen bevinden om in te zetten op het (tijdelijk) vasthouden van water, natuurlijke luchtzuivering en klimaatopslag in de bodem, wat de klimaatopwarming afremt. De gebieden met potentie zijn gebieden waarbij de fysieke en natuurlijke kenmerken, zoals reliëf en bodemgesteldheid én de cultuurlandschappelijke kenmerken zoals het landgebruik, de realisatie van een brede, kwalitatieve verbinding met een hoge biodiversiteit* tussen twee robuuste gehele natuur ondersteunen. De gebieden zijn ofwel:

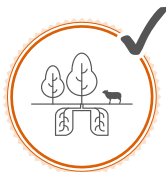
- Traditionele landschappen waar bossen (en hun onderlinge verbindingen) belangrijk zijn en versterkt mogen worden, namelijk: Oude veldgebieden van Aalter, Cuesta van Zomergem-Oedelem, Grote Dekzandrug van Maldegem-Stekene en de Vlaamse Ardennen
- Traditionele landschappen waar valleigebieden versterkt mogen worden, namelijk: Dendervallei, Durmevallei, Leievallei, Moervaartdepressie, Scheldevallei stroomafwaarts Gent en Scheldevallei van Gent tot Doornik
- Valleigebieden die niet vervat zitten in een traditioneel landschap, maar wel als ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’ aangeduid staan (zie hoofdstuk 5.2)

De potentie om een brede verbinding te realiseren in de hierboven vermelde gebieden is hoger indien ze gelegen zijn in:

- Vastgestelde landschapsrelicten gerelateerd aan bossen of valleien,
- Beschermde cultuurhistorische landschappen gerelateerd aan bossen of valleien.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

De potentie is ook hoger naarmate het mogelijk is om een verbinding te realiseren op basis van onderstaande elementen, gesorteerd van meer naar minder relevant:

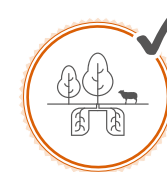
- Kleine bouselementen in het landschap,
- Biologisch waardevolle tot zeer waardevolle gebieden,
- Kansrijke gebieden die niet meegenomen werden om robuuste gehelen natuur te realiseren, namelijk:
 - locaties die een bestaand geheel kunnen laten groeien;
 - verbindingen tussen kleine natuursnippen waardoor ze met elkaar verbonden worden. Samen vormen ze één robuust geheel natuur* groter dan 10ha.
- Gronden zonder verhard ruimtebeslag*,
- Gronden met verhard ruimtebeslag*.

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdaging wat betreft klimaatverandering en het verlies aan ruimte voor biodiversiteit*, land- en tuinbouw en ecosystemen, nemen we de kansrijke gebieden op in de transitiekaart waar een verbinding kan gerealiseerd worden zonder verhard ruimtebeslag* weg te nemen – voor zo ver ze niet behoren tot de ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’ of robuuste gehelen natuur.

De potentie om de verbinding te realiseren is hoger naarmate deze gelegen zijn in vastgestelde landschapsrelictten of beschermde cultuurhistorische landschappen.

Bovenstaande potenties beschouwen we als essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor de ‘Longen van Oost-Vlaanderen’.

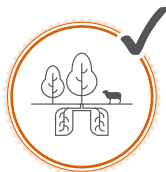

5.3.2 Transitie in kaart

Robuuste gehelen natuur

Vandaag staan vele gehelen natuur onder druk of zijn ze niet robuust. Dit betekent dat uitdagingen richting 2050, zoals het verlies van ruimte voor biodiversiteit* en ecosystemen, ervoor kunnen zorgen dat de gebieden krimpen of dat de biodiversiteitswaarde daalt en bijgevolg ook de capaciteit om lucht te zuiveren of koolstof op te slaan.

Door tegen 2035 in te zetten op robuuste gehelen willen we komen tot biologisch waardevolle natuurgebieden die aaneengesloten oppervlaktes bestrijken. We willen komen tot kwaliteitsvolle leefgebieden met een brede waaier aan planten- en diersoorten waarbij menselijke overlast van buitenaf beperkt wordt.

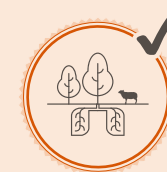
Robuuste natuurverbindingen

Tegen 2035 willen we komen tot robuuste natuurverbindingen*. We spreken van robuuste natuurverbindingen als het gaat om een verbinding tussen robuuste gehele natuur die robuust is zodat leefgebieden voor de voorkomende plant- en diersoorten effectief met elkaar worden verbonden. De verbindingen zijn robuust door zowel hun kwantiteit als hun kwaliteit:

- Het gaat om brede verbindingen, waarin natuur een hoofdrol speelt. Stapsteengebieden en ecologische landschapselementen volstaan hier niet.
- een kwalitatieve verbinding waarbinnen naar een hoge biodiversiteit* wordt gestreefd en waarvan het type aansluit bij de te verbinden robuuste gehele natuur

Binnen deze robuuste natuurverbindingen* is nog steeds ruimte voor de productie van voedsel, gewassen of materialen. De oppervlakte natuur moet in deze gebieden wel voldoende groot zijn om een functie als natuurverbindingsgebied te kunnen vervullen.

Als laatste willen we meegeven dat de robuuste natuurverbindingen* niet alleen een belangrijke schakel zijn voor de robuuste gehele natuur, maar ook voor het groenblauw netwerk en de fijnmazige groenblauwe dooradering die we willen realiseren via gebiedsgerichte benadering en kwalitatieve doelstellingen (zie hoofdstukken 6 en 7).

5.3.3 Beleidslijnen

Robuuste gehele natuur

Het behouden en robuuster maken van de bestaande robuuste gehele natuur

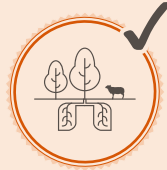
We zetten in op het beschermen en verhogen van de biodiversiteitswaarde en verhogen tegelijk de natuurlijke luchtzuivering en klimaatbeheersing (koolstofopslag in bomen). Daarnaast zetten we door biodiversiteitsverhoging ook in op andere ecosystemendiensten* die hiermee verweven kunnen worden zoals bestuiving en het (tijdelijk) vasthouden van water. Tegelijk is het nodig om verstoring van buitenaf zo veel mogelijk te beperken.

Het uitbreiden en verbinden van de bestaande robuuste gehele natuur

We versterken de robuustheid* van de gehele natuur verder door ze waar mogelijk uit te breiden. We richten ons hierbij in eerste instantie op gebieden zonder ruimtebeslag* waar maximaal 400m afstand tussen twee bestaande robuuste gehele natuur ligt. Deze hebben namelijk een groot potentieel om één groot geheel te vormen. De inrichting van deze gebieden wordt bepaald door rekening te houden met de natuurtypes die verbonden worden alsook met de noden van bepaalde fauna om zich van het ene gebied naar het andere te kunnen verplaatsen. Door op basis van deze principes de biodiversiteit* te verhogen wordt een kwalitatieve set aan levensbeschermende ecosystemendiensten* gerealiseerd waarbij luchtzuivering en klimaatbeheersing de hoofdrolspelers zijn. Daarnaast worden de gehele natuur met elkaar verbonden via natuurverbindingsgebieden (zie hoofdstuk 5.3).

Het vermijden en afbouwen van verhard en onverhard ruimtebeslag in de robuuste gehele natuur

Om menselijke verstoring in de robuuste gehele natuur te vermijden is het van belang om verhard en onverhard ruimtebeslag* in deze gebieden tot een minimum te beperken. Binnen de robuuste gehele natuur wordt bijkomend ruimtebeslag daarom maximaal vermeden.

Het stimuleren van een positieve rol voor landbouw in en rond de robuuste gehelen natuur

Binnen de robuuste gehelen natuur krijgt landbouw een rol als landschaps- en natuurbeheerder, in combinatie met de productie van voedsel, gewassen of materialen. Zo gaan producerende diensten als nevenspeler hand in hand met de hoofdrolspelers (natuurlijke luchtzuivering en klimaatbeheersing). Verminderd bemeste of onbemeste graslanden zijn hiervoor uitermate geschikt. Deze graslanden hebben dan zowel een functie voor landbouw als voor natuur doordat landbouwers kunnen vergoed worden als landschapsbeheerder en ze de gronden in een bepaalde mate kunnen laten begrazen en er tegelijkertijd sprake is van een leefgebied voor fauna en flora. Ook in de gebieden in de directe omgeving van de robuuste gehelen natuur streven we naar een landgebruik dat een synergie kan vormen met de aanwezige natuur. Rondom de robuuste gehelen natuur worden bestaande graslanden behouden. De omzetting van akkerbouwpercelen naar grasland wordt aangemoedigd. De graslanden krijgen een beheer dat inzet op koolstofopslag en een beperking van nutriëntenuitspoeling. Bij bossen is een bosrand met struiken gewenst zodat er een geleidelijke overgang is naar naastgelegen landbouwgebied.

Het werken aan landschapsopbouw en -herstel als basis

Aandacht voor en werken aan een kwaliteitsvol landschap is de basis voor alle ontwikkelingen. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap. Nieuwe ontwikkelingen en ingrepen dienen maximaal in het bestaande landschap te worden geïntegreerd en houden rekening met de eigenheid van het landschap en de aanwezige erfgoedwaarden*. We werken steeds aan het verbeteren van de cultuurhistorische, sociaal-culturele en de natuurwetenschappelijke waarde van het landschap. Zo kan het terugbrengen van historische boscomplexen, typische landbouw- en ontginningsstructuren of historische waterelementen een uitgangspunt zijn bij het verbinden van robuuste gehelen natuur.

Robuuste natuurverbindingen

Het behouden van bestaande natuur binnen de robuuste natuurverbindingen

Om de verbindingfunctie te realiseren, willen we een mix van drie levensbeschermende diensten behouden en versterken, namelijk het (tijdelijk) vasthouden van water, natuurlijke luchtzuivering en klimaatbeheersing. Daarnaast zetten we ook in op andere ecosysteemdiensten* die hiermee verweven kunnen worden. Dit door de natuurwaarden te verhogen en de biologische diversiteit te bevorderen. Binnen de aangeduide natuurverbingsgebieden zijn er al heel wat kleinschalige natuurgebieden, historische en ecologische landschapselementen, etc. aanwezig. We vermijden de omzetting naar een landgebruik dat niet te verweven is met het (tijdelijk) vasthouden van water, natuurlijke luchtzuivering of klimaatbeheersing.

Het verder uitbouwen van robuuste natuurverbindingen

Op basis van de reeds aanwezige natuurelementen zijn robuuste verbindingen verder uit bouwen en hiaten en barrières in een verbinding weg te werken. Het vegetatietype van de verbinding sluit aan bij dat van de robuuste gehelen natuur dat het verbindt.

Om een verbinding te realiseren, zetten we in op het vrijwaren* en robuuster maken* van de natuurwaarden en het verhogen van de biodiversiteit*. Dit houdt in:

- hiaten in de historische en ecologische verbinding opsporen en oplossen;
- waardevolle graslanden en waardevolle vegetatietypes behouden, herstellen en aangepast beheren;
- streekeigen, standplaatsgeschikt en klimaatadaptatief plantmateriaal gebruiken;
- een verdere aantasting van reliëf en bodem vermijden en waar mogelijk herstellen;
- bij productie van voedsel, gewassen of materialen het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen beperken.

Het vermijden van bijkomend verhard ruimtebeslag

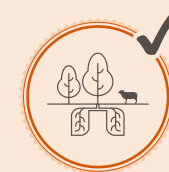
Met het oog op het realiseren van de verbindingfunctie is het open houden en dus het behoud van de niet-bebouwde elementen binnen het gebied cruciaal. Binnen deze gebieden zijn bijkomende constructies en infrastructuur niet gewenst. Enkel de absoluut noodzakelijke verhardingen i.f.v. de beoogde ecosysteemdiensten* en het beheer van het gebied passen in het ontwikkelingsperspectief mits ze natuurvriendelijk en omkeerbaar zijn.

Het gericht transformeren van bestaand ruimtebeslag en versnipperd ruimtegebruik

Bestaand ruimtebeslag* en het versnipperd ruimtegebruik kunnen barrières vormen om de natuurverbinding* te realiseren. We zetten in op een transformatie om bestaande barrières weg te werken of te verminderen. Herontwikkelingen (sloop en herbouw) vormen zo telkens een uitgelezen kans om bestaand ruimtebeslag te verminderen, te verplaatsen of net volledig te verwijderen op specifieke locaties. Waar barrières niet weggewerkt kunnen worden (bv bestaande weginfrastructuur), zetten we maximaal in op een verweving* met natuurverbinding (bv. econduct).

Het uitwerken van synergiën tussen natuurverbindingen en land- en tuinbouw

Binnen de robuuste natuurverbindingen* is de hoofdrol weggelegd voor natuur, maar ook land- en tuinbouw krijgen hierbinnen een plaats. Hun rol is de productie van voedsel/gewassen/materialen zonder afbreuk te doen aan de mix van hoofdrolspelers die aanwezig is op die specifieke locatie (vasthouden van water, natuurlijke luchtzuivering & klimaatbeheersing).

Het werken aan landschapsofbouw en -herstel als basis

Aandacht voor en werken aan een kwaliteitsvol landschap is de basis voor alle ontwikkelingen. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsofbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap. Nieuwe ontwikkelingen en ingrepen moeten we maximaal in het bestaande landschap integreren en houden rekening met de eigenheid van het landschap en de aanwezige erfgoedwaarden*. We werken steeds aan het verbeteren van de cultuurhistorische, sociaal-culturele en de natuurwetenschappelijke waarde van het landschap.

Bij de realisatie van een robuuste natuurverbinding* houden we rekening met de cultuurhistorische waarden en de landschapsgeschiedenis van de regio in het geval het om geïnventariseerde of beschermde (erfgoed)landschappen gaat. Bij cultuurhistorische waarden gaat het over sporen, objecten en structuren (inclusief typerende beplantingen) die onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling. In veel gevallen bepalen deze cultuurhistorische waarden de identiteit van een gebied.

5.4 Gouden gronden van Oost-Vlaanderen

Op onze ‘Gouden gronden van Oost-Vlaanderen’ is de productie van voedsel- en/of materialengewassen essentieel. Om deze te kunnen produceren, moet de bodem over voldoende water beschikken, voldoende voedingsstoffen omvatten en moeten er voldoende bestuivers in de buurt zijn om gewassen te bevruchten. Het grootste deel van de gewassen is namelijk afhankelijk van bestuiving om vruchten te kunnen produceren. Het is dan ook deze set van diensten, namelijk productie van voedsel- en/of materialengewassen, waterbeschikbaarheid, vasthouden van voedingsstoffen in de bodem en bestuiving die samen een set van hoofdrolspelers vormen in dit gebied. We schreven de beleidslijnen in dit hoofdstuk om een maximale productie van voedsel, gewassen of materialen te bekomen zonder dat er problemen ontstaan t.o.v. de waterbeschikbaarheid, de voedingswaarde van de bodem of de bestuivers die nodig zijn voor de productie van voedsel, gewassen of materialen. Om de levensbeschermende diensten (waterbeschikbaarheid, vasthouden voedingsstoffen in de bodem, en bestuiving) te versterken willen we de biodiversiteit* in deze gebieden verhogen in functie van een optimale productie van voedsel, gewassen en materialen.

Daarnaast zijn er ook verscheidene nevenspelers die we nastreven. Afhankelijk van waar je je bevindt, kunnen deze nevenspelers verschillen. Denk aan:

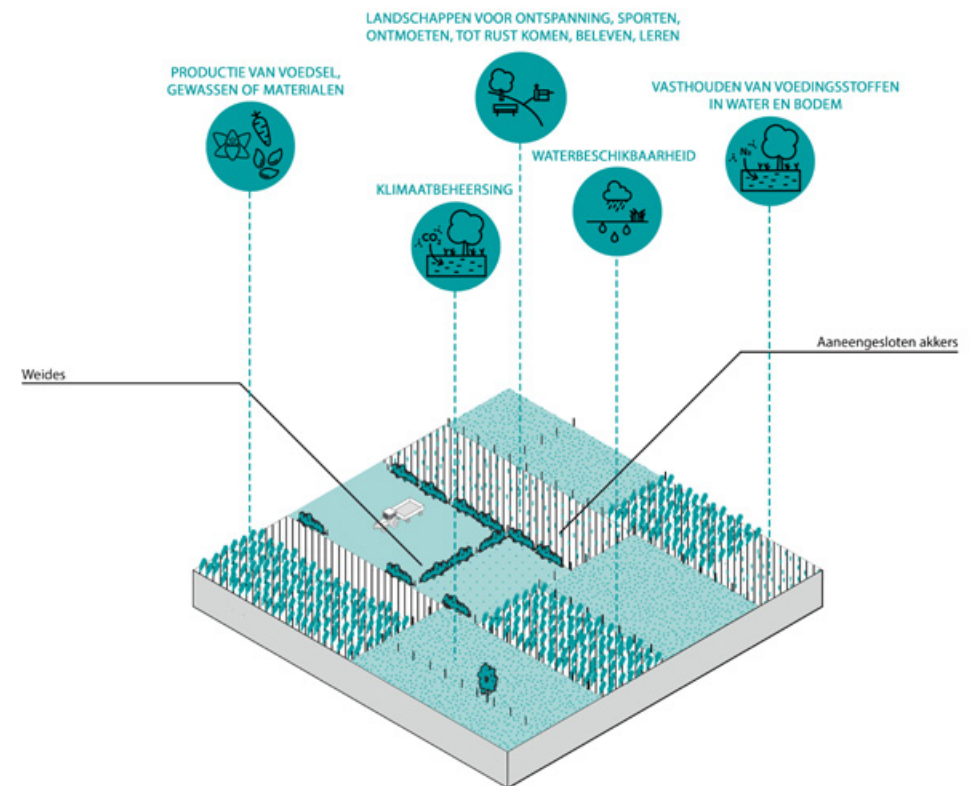
- koolstofopslag in biomassa of de bodem, wat de klimaatopwarming afremt;
- natuurlijke luchtzuivering.

Beeld je de gronden in de noordelijke helft van Oost-Vlaanderen in als specifieke voorbeelden. Op basis van de grondwaterstanden is aangetoond dat er in deze gebieden veel water tijdelijk kan worden vastgehouden bij hevige regens. Omwille van deze redenen spelen ook volgende nevenspelers een rol in deze gebieden:

- het (tijdelijk) vasthouden van water zodat er bij droogte voldoende water beschikbaar is en er bij hevige regenbuien minder kans is op overstromingen;
- natuurlijke waterzuivering.

Onze ‘Gouden gronden van Oost-Vlaanderen’ kunnen bovendien ook levensverbeterende diensten leveren die mogelijkheden geven op vlak van recreatie, ontspanning, inspiratie en spiritualiteit (zie hoofdstuk 5.7).

5.4.1 Potenties in kaart

Deze potentiekaart toont op welke locaties zich kansen bevinden om in te zetten op de productie van voedsel en van sier-, energie- of materiaalgewassen. De potentiële locaties om ecosysteemdiensten* te realiseren die nodig zijn om de productie te garanderen (waterbeschikbaarheid, vasthouden van voedingsstoffen in de bodem en bestuiving) staan beschreven in hoofdstuk 6 en 7. De gebieden met potentie voor de productie van voedsel, gewassen of materialen zijn:

- alle gronden die vandaag in gebruik zijn als landbouwperceel
- alle gronden grenzend aan bestaande landbouwgebruikspercelen die niet beschermd werden als natuurgebied. De potentie is groter indien gronden grenzen aan aaneengesloten landbouwgebieden die groter zijn dan 100 ha en waar geen sprake is van verhard ruimtebeslag*. Indien de grond overstromingsgevoelig is, wordt enkel potentieel aangeduid voor het realiseren van grasland omdat dit type landgebruik goed te verweven is met de ecosysteemdienst 'tijdelijk vasthouden van water'. Deze dienst wordt het meest geleverd op graslanden.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdagingen wat betreft het verlies aan ruimte voor biodiversiteit*, land- en tuinbouw en ecosystemen, de klimaatverandering, de eindigheid van grondstoffen, energie en ruimte en de maatschappelijke groei en verandering is het inzetten op de 'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen' essentieel. Daarom nemen we alle gronden mee die vandaag in gebruik zijn als landbouwgebruiksperceel alsook de gronden grenzend aan bestaande landbouwgebruikspercelen die niet beschermd werden als natuurgebied – voor zo ver ze niet behoren tot de 'Sponzen van Oost-Vlaanderen' of de 'Longen van Oost-Vlaanderen'.

De potenties die we beschouwen als de meest essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor de 'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen', zijn de herbevestigde agrarische gebieden die op vandaag het meest robuust en veerkrachtig zijn en dus het meest bestand zijn tegen de klimaatverandering. Concreet zijn dit de herbevestigde agrarische gebieden waarvan in totaal meer dan 50% van de landbouwpercelen ofwel:

- in het geval van akker- en tuinbouwgronden, niet potentieel overstromingsgevoelig, niet erosiegevoelig, niet droogtegevoelig en niet gelegen nabij beschermde natuur
- in geval van de graslanden, niet potentieel overstromingsgevoelig of niet gelegen nabij beschermde natuur

Alle andere kansrijke gebieden behoren tot essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor de 'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen'.

5.4.2 Transitie in kaart

Tegen 2035 willen we komen tot een robuuste ruimte voor land- en tuinbouw. We spreken van robuuste ruimte voor land- en tuinbouw als:

- de ruimte kwalitatief is voor land- en tuinbouw
 - Aaneengesloten landbouwgebieden. Deze gehelen zijn niet alleen landschappelijk waardevol, zij vormen ook de ruggengraat van de landbouwstructuur. Deze robuuste gebieden zijn essentieel voor een productief landschap.
 - Voor akker- en tuinbouw: gronden die niet erosie-, droogte- en overstromingsgevoelig zijn. Voor grasland spelen deze gevoeligheden veel minder.
- het landgebruik bijdraagt aan een robuuste en veerkrachtige* ruimte:
 - met het fysisch-natuurlijk systeem* als leidraad
 - met aandacht voor landschapontwikkeling en de levensbeschermende ecosysteemdiensten*. Dit maakt onze ruimte beter bestand tegen overstromingen, droogte of erosie.
 - met o.a. aandacht voor een gezonde bodem, biodiversiteit* en minimale milieu-impact

Deze robuuste ruimte heeft een belangrijke natuurwaarde voor land- en tuinbouw. Heel wat dier- en plantensoorten zijn afhankelijk van land- en tuinbouwgebieden. Het verhogen van de biodiversiteit* van het bodemleven en van de kansen voor weide- en akkervogels maakt deel uit van het streven naar landgebruik dat bijdraagt aan een robuuste en veerkrachtige* ruimte.

Daarnaast zijn er ook soorten gebonden aan kleinschalige landschappen en landbouwgebieden, denk aan de steenuil in oude knotbomen. Binnen de robuuste ruimte voor land- en tuinbouw is dan ook een sterk groenblauw netwerk* aanwezig en een fijnmazige groenblauwe dooradering die we willen versterken op de andere schaalniveaus (zie hoofdstukken 6 en 7).

Ondanks deze brede waaier aan diensten, staat de landbouwruimte onder druk. Landbouwbedrijfsgebouwen die vrij komen, worden vaak ingevuld met niet-agrarische activiteiten zoals wonen, opslag en allerhande bedrijvigheid. Daarnaast wordt steeds meer landbouwgebied gebruikt voor niet-agrarische activiteiten (vertuining, verpaarding en hobbylandbouw, etc) Ook het gebruik van landbouwruimte voor toerisme en recreatie, met daarbij horende infrastructuur, is sterk toegenomen en beperkt de beschikbare oppervlakte voor de land- en tuinbouw. Al deze voorbeelden doen afbreuk aan de set van ecosysteemdiensten* die in dit gebied de hoofdrol spelen.

We willen daarom voorkomen dat landbouwgronden verder aangesneden worden voor niet-landbouwactiviteiten. Het herstellen en versterken van het ecosysteem* en de ecosysteemdiensten* in deze ruimte dringt zich op.

Tegen 2035 willen we komen tot robuuste ruimte voor land- en tuinbouw. Enerzijds willen we dat de ecosysteemdiensten* een duurzame plek innemen en dat essentiële open ruimte* hiervoor gevrijwaard en ontwikkeld wordt. Anderzijds willen we dat de gebieden met land- en tuinbouw robuust en veerkrachtig zijn. Deze opgave vergt geleidelijke transitie in sectoren die op heden al sterk onder druk staan. Onderstaande beleidslijnen geven ruimtelijke visie en de richting aan. De uitwerking van acties om deze transitie te realiseren (zie hoofdstukken 8 en 9), vraagt een gebiedsgerichte aanpak en flankerend beleid.

5.4.3 Beleidslijnen

Het behouden van land- en tuinbouwgronden

Om in de robuuste ruimte voor land- en tuinbouw een verdere daling van de oppervlakte landbouwgrond tegen te gaan, de bestaande aaneengesloten landbouwgebieden te behouden en de productie van onze levensnoodzakelijke diensten te kunnen garanderen, streven we ernaar om de bestaande land- en tuinbouwgronden maximaal te behouden. Daarnaast zetten we ook in op de andere ecosysteemdiensten* die verweven kunnen worden met de productie van voedsel, gewassen of materialen, bestuiving, vasthouden van voedingsstoffen en waterbeschikbaarheid. Afhankelijk van de locatie kan daarbij ingezet worden op koolstofopslag in biomassa of de bodem, natuurlijke luchtzuivering, het vasthouden van water en natuurlijke waterzuivering.

Het robuuster maken van land- en tuinbouwgronden

In het uitbouwen van een veerkrachtige* landbouwbedrijfsvoering is een aanpassing aan de gevolgen van extreme weersomstandigheden (droogte, wateroverlast, erosie...) van belang. Het is dan ook belangrijk om deze land- en tuinbouwgronden robuuster te maken opdat ze onze levensnoodzakelijke diensten kunnen blijven leveren, zowel in droge als in natte periodes. We willen daarbij inzetten op de levensbeschermende diensten zoals het (tijdelijk) vasthouden van water en erosiebestrijding. Zo bekommen we een duurzame en klimaatbestendige productie van voedsel- en/of materialengewassen met het fysisch-natuurlijk systeem* als leidraad.

De potenties benutten voor het uitbreiden van het aandeel land- en tuinbouwgrond

Om de productie van voedsel- en/of materialengewassen en andere ecosysteemdiensten* voor onze provincie te bekommen is er voldoende ruimte voor land- en tuinbouw nodig. Potenties om de waardevolle landbouwgronden uit te breiden en bestaande landbouwgehelen te vergroten, zijn maximaal te benutten. Hiervoor kijken we naar gronden, al dan niet met ruimtebeslag*, die niet overstromingsgevoelig zijn en nog niet behoren tot de twee soorten gebieden die we in de voorgaande hoofdstukken bespraken: sponzen en longen van Oost-Vlaanderen. Om deze potenties optimaal te kunnen benutten zijn de algemene beleidslijnen (5.1.2) van cruciaal belang.

Het vrijwaren van bestaande agrarische infrastructuur voor nieuw landbouwgebruik

Hergebruik* van agrarische infrastructuur richt zich in eerste instantie op nieuw landbouwgebruik. Indien agrarisch hergebruik van bestaande infrastructuur niet mogelijk is, wordt overgegaan tot permanente sloop (m.u.v. waardevolle en karakteristieke elementen) zodat de gronden opnieuw in de landbouw kunnen worden ingeschakeld en verdere versnippering wordt vermeden. Niet-agrarisch hergebruik van constructies met erfgoedwaarde*, kunnen bij uitzondering als het een meerwaarde is voor de site, de omgeving, de beoogde ecosysteemdiensten* en medegebruik. Dit is maatwerk dat lokaal en deskundig moet worden afgewogen.

Het vermijden van bijkomend oneigenlijk ruimtebeslag

Om de robuuste ruimte voor land- en tuinbouw te versterken, vermijden we bijkomende ontwikkelingen (extra verharding*, nieuwe constructies, bijkomende wegen en infrastructuur) die niet in functie van land- en tuinbouw of het groot algemeen belang staan (bv. windenergie, pijpleidingen,...). Het ruimtelijk rendement verhogen binnen het bestaande ruimtebeslag* is prioritair. Bijkomend ruimtebeslag in functie van het land- en tuinbouw gebeurt ruimtelijk doordacht, wordt zoveel mogelijk geclusterd bij bestaande gebouwen en houdt maximaal rekening met elementen en randvoorwaarden vanuit het landschap en het fysisch-natuurlijk systeem* (bv. het volgen van hoogtelijnen, herwaarderen van traditionele landschapskenmerken,...). Landbouwverbreding die extra verkeer met zich meebrengt richt zich op sites in de nabijheid van kernen.

Het transformeren van onverhard ruimtebeslag

Vandaag worden veel van de land- en tuinbouwpercelen ingenomen door (private) tuinen, paardenweides, hobbylandbouw en tal van andere activiteiten. Om in 2035 een kwalitatieve en robuuste ruimte voor land- en tuinbouw te bekomen, is het belangrijk om ook voldoende grote en aaneengeschakelde landbouwgronden te voorzien. Onverhard ruimtebeslag* zoals tuinen, paardenweides, etc. zullen worden getransformeerd. Daarom stellen we voor de meest essentiële ruimte voor land- en tuinbouw het afbouwen van onverhard ruimtebeslag zoals tuinen, paardenweides, etc. voorop. Dit vraagt om gebiedsgerichte transformaties.

Het versterken van agrarische biodiversiteit in de land- en tuinbouwgebieden

Koppelkansen* nastreven voor het verhogen van de biodiversiteitswaarde van de robuuste ruimte voor land- en tuinbouw passend en haalbaar binnen de bedrijfsvoering. Met in het bijzonder aandacht voor soorten die afhankelijk zijn van de land- en tuinbouw zoals weide- en akkervogels.

Het beschermen van de rol van de land- en tuinbouwer als producent, landschapsbeheerder en identiteitsdrager

We erkennen de land- en tuinbouwer als ondernemer en beheerder van het landschap. Het produceren van voedsel, gewassen en materialen is de kerntaak van de land- en tuinbouwer. Om deze levensnoodzakelijke diensten optimaal te kunnen leveren, is het echter ook noodzakelijk voor een landbouwer om in te zetten op levensbeschermende diensten zoals bestuiving, het (tijdelijk) vasthouden van water en het vasthouden van voedingsstoffen in de bodem. Omwille van deze redenen is biodiversiteit* onlosmakelijk verbonden met land- en tuinbouw. Door aandacht te hebben voor al deze aspecten ontstaat een veerkrachtige* landbouwbedrijfsvoering. Ook kan de land- en tuinbouw een belangrijke rol spelen in het uitdragen van de streek-identiteit van een regio. We zetten in op een nog verdere versterking van deze rol die ook toeristisch-recreatief de regio kan versterken, denk aan korte-keten en hoeveverkoop, productie en verkoop streekgebonden en recreatieve producten, hoevetoerisme,...

Het werken aan landschapsopbouw en -herstel als basis

Aandacht voor en werken aan een kwaliteitsvol landschap is de basis voor alle ontwikkelingen. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Binnen de robuuste landschapseenheden verlaten agrarische infrastructuur die geen erfgoedwaarde* heeft en evenmin een agrarisch hergebruik* kent, bij voorkeur gesloopt. Zo wordt de erfgoedwaarde van het onbebouwde landschap versterkt en komt er extra ruimte vrij voor land- en tuinbouw.

Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden* willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap. Nieuwe ontwikkelingen en ingrepen moeten maximaal in het bestaande landschap worden geïntegreerd en houden rekening met de eigenheid van het landschap en de aanwezige erfgoedwaarden*. We werken steeds aan het verbeteren van de cultuurhistorische, sociaal-culturele en de natuurwetenschappelijke waarde van het landschap. Zo moet ook elke vorm van hergebruik* (agrarisch of niet) rekening houden met het hoeve-erfgoed en het versterken van de landschappelijke kenmerken van de omgeving.

5.5 Landschapskwaliteit: Robuuste landschapseenheden

5.5.1 Potenties in kaart

Op deze potentiekaart kijken we vanuit een andere invalshoek dan ecosysteemdiensten* naar onze ruimte in Oost-Vlaanderen, namelijk vanuit de kwaliteit die ons landschap heeft. Het zijn gebieden waar het nastreven van een hoge landschapskwaliteit*, omwille van de beeldwaarde en/of cultuurhistorische waarden zoals houtige beplanting met erfgoedwaarde*, essentieel is.

De gebieden zijn ofwel:

- Beschermd landschappelijk erfgoed, namelijk de cultuurhistorische landschappen en hun overgangszones met weinig bebouwde gebieden met erfgoedwaarde.
- Vastgesteld landschappelijk erfgoed:
 - Ankerplaatsen: de meest waardevolle landschapsensembles;
 - Relictzones: gebieden met een grote dichtheid aan waardevolle landschapselementen die belangrijk zijn voor de landschappelijke waardering;
 - Landschapsatlasrelicten: landschappen met waardevol onroerend erfgoed op vlak van archeologie, bouwkundig en landschappelijk erfgoed;
 - Erfgoedlandschappen: grotere ruimtelijke gehelen met vele erfgoedelementen aangeduid op basis van o.a. ankerplaatsen die opgenomen werden in ruimtelijke uitvoeringsplannen. Dit zijn plannen die de bestemming, inrichting en het beheer van de ruimte regelen.
- Openruimtecorridors: de corridors aangeduid in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan van Oost-Vlaanderen worden meegenomen. Ze dienen het ontstaan van één verstedelijkte band langsheen de E17 te voorkomen.
- Structuurbepalende landschapselementen van provinciaal belang: de plassen, vennen en vijvers, kouters en reliëfelementen, die opgenomen werden in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan van Oost-Vlaanderen als structuurbepalend element, worden meegenomen.
- Nationaal Park Vlaanderen: Dit zijn erkende, geografisch afgebakende gebieden met een uitzonderlijke natuurwaarde en een internationale uitstraling.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdaging wat betreft het verlies aan ruimte voor biodiversiteit*, land- en tuinbouw en ecosystemen en de maatschappelijke groei en verandering nemen we alle aangeduide potenties voor de robuuste landschapseenheden* mee op in de transitiekaart.

De potenties die we beschouwen als meest essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor robuuste landschapseenheden* in de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte zijn aangeduid als:

- Beschermd landschappelijk erfgoed;
- Vastgesteld landschappelijk erfgoed:
 - Ankerplaatsen
 - Landschapsatlasrelicten
 - Erfgoedlandschappen

Alle andere kansrijke gebieden behoren tot de essentiële plekken* om te vrijwaren* en te versterken voor robuuste landschapseenheden*.

5.5.2 Transitie in kaart

Een kwaliteitsvol landschap is een landschap waar we kunnen ontspannen, recreëren, ons laten inspireren,... Het zijn landschappen met een hoge landschapskwaliteit* die gave landschapsrelicten en historische bakens omvatten waardoor ze bijdragen aan de herkenbaarheid, authenticiteit en de identiteit van de verschillende gebieden binnen de provincie. Het landschap is geen doel op zich maar het resultaat van een dynamische wisselwerking tussen de fysische omstandigheden, fauna en flora en de menselijke activiteiten.

Tegen 2035 willen we komen tot robuuste open ruimte* binnen een kwaliteitsvol landschap. We streven naar landschappelijke kwaliteit en landschapsopbouw voor de gehele provincie maar in het bijzonder binnen de waardevolle landschapseenheden*.

De landschapseenheden* die op de transitiekaart staan aangeduid als 'te beschermen landschapsheden' beschouwen we als de 'meest essentiële gebieden'. Ook voor de 'robuuster te maken' landschapseenheden, aangeduid als 'essentiële gebieden' op de transitiekaart, stellen we beleidlijnen voorop.

5.5.3 Beleidslijnen

Het vermijden van verhard ruimtebeslag in functie van het herwaarderen van traditionele landschapskenmerken

We zetten in op een maximale vrijwaring van de open en onverharde ruimte en vermijden bijkomend ruimtebeslag*. Bebouwing en constructies (verhard ruimtebeslag) die niet in het betreffende ontwikkelingsperspectief van de robuuste open ruimte* passen worden vermeden. Noodzakelijke bebouwing en constructies volgens het ontwikkelingsperspectief worden rond waardevolle landschappelijke elementen en structuren zodanig ingepast dat het beeld van deze traditionele landschapskenmerken zo goed mogelijk wordt gevrijwaard.

Het herwaarderen en versterken van de landschappelijke kwaliteit binnen de robuuste landschapseenheden

We herwaarderen en versterken de landschappelijke kwaliteit van de robuuste landschapseenheden*. We behouden de samenhang en herkenbaarheid van de typische of karakteristieke landschappelijke en structurerende elementen. Ook de typische landschappelijke structuren- en patronen, landschapselementen, typische begroeiing moeten we bewaren en versterken. Gradiënten en contrasten in de overgang van het landschap bewaren we en versterken we waar mogelijk. Ook markante terreinovergangen, reliëf- en hoogteverschillen behouden we maximaal, al dan niet in combinatie met kleine landschapselementen.

5.6 Koppelkans: Windenergie in robuuste open ruimte

5.6.1 Potenties in kaart

Deze potentiekaart toont op welke locaties zich koppelkansen* bevinden tussen de productie van windenergie uit grote windturbines en onze robuuste open ruimte*. De potentie om windenergie uit grote windturbines (hoogte vanaf 15m) te koppelen aan onze open ruimte is hoger naarmate een gebied aan meer van onderstaande kenmerken voldoet:

- nabij een aansluiting op het hoogspanningsnet;
- in een openruimtegebied vrij van bebouwing;
- in onze 'Gouden gronden van Oost-Vlaanderen'.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

De potentie om windenergie te koppelen aan onze open ruimte* is lager naarmate een gebied beperkende kwaliteiten bevat.

Dit betekent dat het gebied gelegen is in ofwel:

- de 'Sponzen van Oost-Vlaanderen';
- de 'Longen van Oost-Vlaanderen', meer specifiek:
 - de robuuste gehelen natuur;
 - de robuuste natuurverbindingen* die gelegen zijn in ofwel;
 - een vastgestelde landschapsrelict,
 - een beschermd cultuurhistorisch landschap,
 - een gebied waar een verbinding gerealiseerd kan worden op basis van:
 - Kleine bouselementen in het landschap,
 - Biologisch waardevolle tot zeer waardevolle gebieden,
 - Kansrijke gebieden die niet meegenomen werden om robuuste gehelen natuur te realiseren, namelijk:
 - locaties die een bestaand geheel kunnen laten groeien,
 - verbindingen tussen kleine natuursnippen waardoor ze met elkaar verbonden worden. Samen vormen ze één robuust geheel natuur* groter dan 10ha.
- de meest essentiële robuuste landschapseenheden*;
- vogelrichtlijngebieden;
- stiltegebieden;
- woonlinten.

Deze potentiekaart toont ook op welke locaties zich koppelkansen* bevinden tussen de productie van windenergie en maatschappelijke activiteiten*. Dit gaat voorbij aan wat we beschouwen als onze robuuste open ruimte*, maar wordt in deze potentiekaart meegenomen om een totaalbeeld te kunnen geven wat betreft de mogelijkheden van de productie van windenergie. De meest strategische locaties bevinden zich op potentiële locaties voor niet-verweefbare activiteiten (zie beleidskader m.b.t. circulaire samenleving – matige tot zeer hoge potentie).

Elementen voor de transitiekaart

Gezien de grote uitdaging wat betreft de eindigheid van grondstoffen, energie en ruimte, nemen we de kansrijke gebieden op in de transitiekaart waar er geen beperkende kwaliteiten aanwezig zijn. De potentie is hoger naarmate een gebied aan meer van onderstaande kenmerken voldoet:

- nabij een aansluiting op het hoogspanningsnet;
- in een openruimtegebied vrij van bebouwing;
- in onze robuuste ruimte voor land- en tuinbouw.

De andere kansrijke gebieden werden niet opgenomen in de transitiekaart omdat ze gebiedsgericht moeten bekeken worden. M.b.v. maatwerk onderzoeken we of de turbines versterkend kunnen zijn voor de robuuste open ruimte* of de robuuste landschapseenheden*.

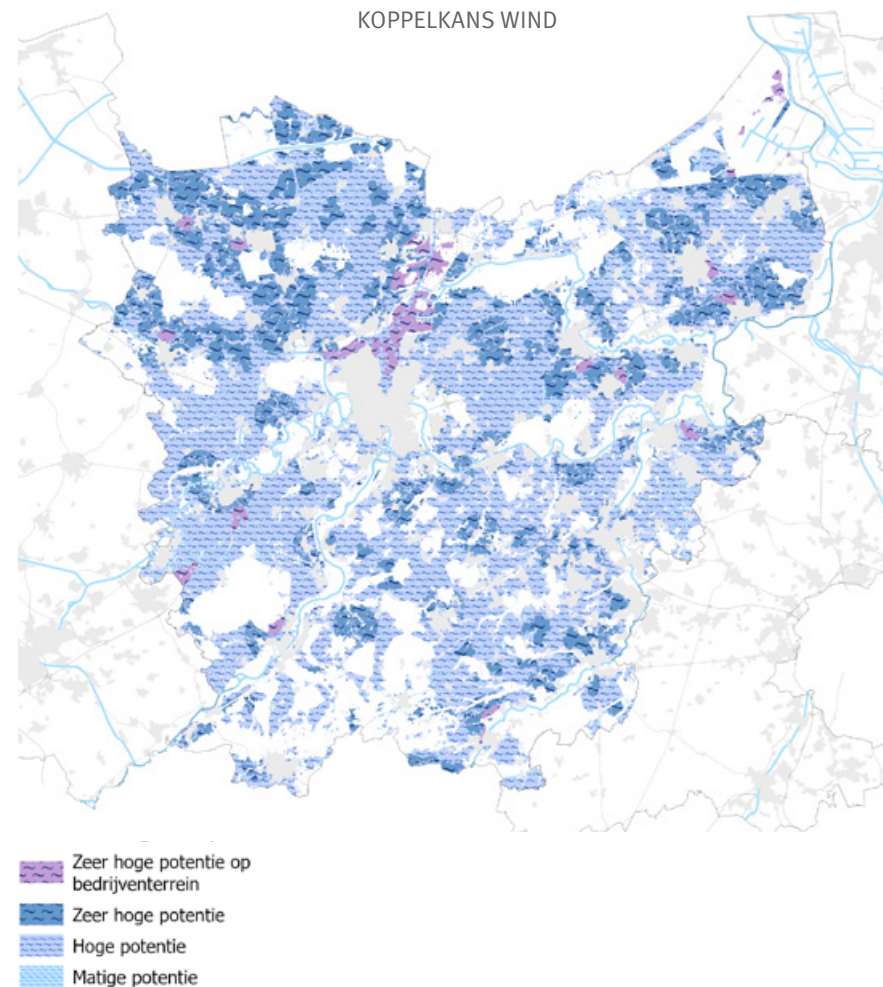
5.6.2 Transitie in kaart

Tegen 2035 willen we komen tot een duurzaam* energiesysteem. Windenergie is een deelaspect van deze energietransitie waarvoor we sterk aangewezen zijn op aaneengesloten open ruimte*. In dit onderdeel benaderen we de robuuste open ruimte vanuit de noden voor windenergie en belichten we de koppelkansen* van windenergie met de andere diensten die in deze robuuste open ruimte geleverd worden.

De transitiekaart voor windenergie geeft aan waar er kansrijke zones gelegen zijn die de vertrekbasis vormen voor het aanduiden van windlandschappen. Deze windlandschappen fungeren op niveau van een regionaal, duurzaam* energiesysteem. Windturbines komen het meest tot hun recht op of rond bedrijventerreinen en in grotere openruimtegehele die zich situeren in robuuste ruimte voor land- en tuinbouw.

We kiezen er expliciet voor om windturbines te bundelen in clusters. Dit leidt immers tot organisatorische efficiëntie voor het beheer, o.a. dankzij korte afstanden naar verzamelpunten en beheersbare grids. Deze inplanting zorgt ook voor landschappelijke rust en concentratie, wat de realiseerbaarheid verhoogt: draagvlak, aansluiting op het net,... We kunnen ook de impact op radardetectie, vlieglijnen, vogels en vleermuizen ondervangen mits concentratie en uitsluiting. Om effectief clusters te realiseren moeten ook bepaalde gebieden worden uitgesloten. De precieze bepaling van de windlandschappen gebeurt via maatwerk in gebiedsgerichte processen die leiden tot een Ruimtelijke Regionale Energievisie en Strategie (RRES). De plekken uit de transitiekaart vormen de vertrekbasis voor dit gebiedsgericht maatwerk, maar om tot samenhangende, logische windclusters te komen, kunnen die, mits onderbouwing, doorlopen in de plekken met een beperkte of lage potentie.

Windwinning inpassen in robuuste ruimte voor land- en tuinbouw gaat hand in hand met werk maken van landschappelijke kwaliteit. Deze kan er versterkt worden door kleine landschapselementen en agrarische natuur aan akkers te koppelen waardoor o.a. bestuiving, één van de hoofdrolspelers in deze gebieden, erop vooruit gaat. Tegelijk vormen deze landschapselementen een visuele buffer en zijn ze een extra bron van biomassa. Zo wordt het windwinningsgebied een nog productiever landschap voor voedsel, gewassen en materialen, klimaatadaptatie* en andere ecosysteemdiensten*.

5.6.3 Beleidslijnen

Het behouden en robuuster maken van open ruimte voor windenergie

Om de robuuste ruimte voor windenergie te behouden wordt ingezet op het vermijden van bijkomende ontwikkelingen waarop windturbines een impact zouden hebben (gebouwen, weginfrastructuren...) die niet in functie van de ecosysteemdiensten* van de robuuste open ruimte* of het groot algemeen belang staan (bv toegangswegen windturbine, leidingen,...). Bijkomend ruimtebeslag* dat binnen het ontwikkelingsperspectief van de robuuste open ruimte past, gebeurt ruimtelijk doordacht, is zoveel mogelijk bij bestaande gebouwen te clusteren en houdt maximaal rekening met elementen en randvoorwaarden vanuit het landschap en het fysisch-natuurlijk systeem* (bv. het volgen van hoogtelijnen, herwaarderen van traditionele landschapskenmerken,...).

Om de robuuste ruimte voor windenergie te versterken, kan actief worden ingezet op de transformatie van niet strategisch gelegen bebouwing naar open ruimte.

Gebiedsgerichte verfijning

Via maatwerk in gebiedsgerichte processen die leiden tot een Ruimtelijke Regionale Energievisie en Strategie (RRES), worden de precieze windclusters geselecteerd alsook de opgave van koppelkansen* bepaald.

Het koppelen van windontwikkeling met andere doelstellingen in de robuuste open ruimte

In de kern van de windclusters, gekoppeld aan de robuuste ruimte voor land- en tuinbouw, zetten we in op een windontwikkeling die het productieve (landbouw) landschap en de groenblauwe dooradering versterkt en die verhard ruimtebeslag* beperkt, behalve wat essentieel is voor het functioneren ervan. Toegangswegen voor windturbines enten we zoveel mogelijk op bestaande landbouwontsluitingswegen. Bijkomende gerichte opgaande begroeiing (bv nabij bebouwing, nabij belangrijke invals- en doorkruisingswegen, belangrijke belevingspunten ...) nuanceert het zicht op de windturbines en zorgt voor een groenblauw, verbindend netwerk, verhoogt het adaptief vermogen van de landbouw en zorgt voor een bijkomende energie- en materialenbron.

Het werken aan landschapsopbouw en -herstel als basis

Aandacht voor en werken aan een kwaliteitsvol landschap is de basis voor alle ontwikkelingen. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap. Omdat windturbines door hun schaal sowieso in het bestaande landschap zichtbaar zijn, zoeken we bij windparken naar manieren waarop windturbines de karakteristieken van het bestaande landschap kunnen versterken of zelfs een nieuwe identiteit aan het landschap kunnen geven met een zo klein mogelijke impact op de aanwezige erfgoedwaarden*. Energiewinningen hebben in het verleden vaak een nadrukkelijke stempel op het landschap achtergelaten. We kiezen nu om daar proactief mee aan de slag te gaan. We ontwikkelen windparken en hun inrichting zo, dat ze landschapsversterkend tot zelfs landschapsvormend functioneren.

5.7 Koppelkans: Recreatie in robuuste open ruimte

We willen recreatie op een doordachte wijze ruimte geven in onze provincie.

De robuuste en veerkrachtige* ruimte is zeer aantrekkelijk om in te zetten voor recreatieve doeleinden. Het laat ons toe om te ontspannen, te genieten, te bewegen en rust te vinden. Dit zijn allemaal cruciale levensverbeterende diensten voor het mentale en fysieke welzijn van de Oost-Vlaming. Recreatie maakt niet alleen een verbinding tussen erfgoed of toeristische bezienswaardigheden, maar brengt de mens ook dichterbij (de waardering van) de open ruimte*.

In dit onderdeel benaderen we de robuuste open ruimte vanuit de noden en het toenemend maatschappelijk belang van recreatie. We belichten de koppelkansen* van recreatie met de andere diensten die in deze robuuste open ruimte geleverd worden.

Er is sprake van een koppelkans als het gaat over gebiedseigen recreatie*.

Gebiedseigen recreatie start vanuit het natuurlijk-fysisch systeem en de inherente aantrekkingskracht van de open ruimte* en het landschap. Gebiedseigen recreatie voegt activiteiten en infrastructuur toe die de bijzondere eigenschappen van een plek recreatief ontsluiten. Dit houdt in dat er inherent rekening wordt gehouden met de draagkracht van de omgeving. De kwaliteiten van de plek worden maximaal behouden. De verstoring op de aanwezige natuur en het landschap wordt zo beperkt mogelijk gehouden.

Voorbeelden hiervan zijn wandel- en fietsrecreatie, zwemmen in open water, kamperen in het groen, een speelbos of -tuin, een bezoekerscentrum, een cafetaria i.f.v. bezoekers,...

Recreatie met een lokale aantrekkingskracht zorgt ervoor dat de Oost-Vlamingen die in kernen wonen hun vrije tijd kwalitatief en dicht bij huis kunnen doorbrengen. Dit vormt een belangrijk onderdeel van (be)leefbare kernen.

Daarnaast zijn delen van de open ruimte* van groot belang voor toerisme en recreatie op regionaal niveau. We streven er dan ook naar dat elke inwoner van Oost-Vlaanderen toegang heeft tot een plaats met een clustering van specifieke vrijetijdsbestedingen op regionale schaal. Dit kan gaan over roeien, zeilen, zwemmen in open lucht, een avonturenparcours, wandelen en fietsen binnen uitzonderlijke landschapskwaliteiten*... We noemen dit recreatie met een bovenlokale aantrekkingskracht. Het geheel aan activiteiten vormt daarbij een toegangspoort naar ontspannen en bewegen in een groene omgeving. Deze aantrekkingskracht kan grotere bezoekersstromen met zich meebrengen. Als laatste is het belangrijk om te benadrukken dat de beleidslijnen in dit hoofdstuk enkel slaan op recreatie in de robuuste open ruimte*.

- Recreatie gelegen in de onverharde ruimte van een kern gaat voorbij aan wat we beschouwen als robuuste open ruimte*. We verwijzen hiervoor naar hoofdstuk 7.
- Voor alle recreatie die geen gebruik maakt van onze open of onverharde ruimte, verwijzen we naar
 - het beleidskader solidaire beleefomgeving wanneer de recreatievorm verweefbaar is in kernen.
 - We verwijzen naar het beleidskader circulaire samenleving, specifiek de strategische plekken voor niet-verweefbare activiteiten, wanneer de recreatievorm niet te verweven is.

5.7.1 Potenties in kaart

De potenties hieronder beschreven, wijzen op de koppelkans om levensverbeterende diensten te combineren met de andere diensten die geleverd worden in onze open ruimte*. Dit gaat over de levensnoodzakelijke diensten (o.a. productie van voedsel/gewassen/materialen) en de levensbeschermende diensten (o.a. bescherming tegen overstromingen).

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Recreatie in de open ruimte* zien we het meest kansrijk in openruimtegebieden met landschappelijke potenties die niet de meest kwetsbare openruimtegebieden zijn. De potentie om recreatie te koppelen aan onze open ruimte is dus hoger naarmate een gebied in de robuuste open ruimte aan één van of beide onderstaande kenmerken voldoet:

- behoren tot de robuuste landschapseenheden*;
- behoren tot de essentiële openruimtegebieden, namelijk de robuuste natuurverbindings-gebieden en de essentiële ruimte voor land- en tuinbouw (en niet tot de meest essentiële openruimtegebieden)

Voor recreatie in de open ruimte* met een bovenlokale aantrekkingskracht is de potentie bovendien hoger naarmate de nabijheid van en de bereikbaarheid voor recreanten hoger is. Dit wordt bepaald aan de hand van volgende criteria:

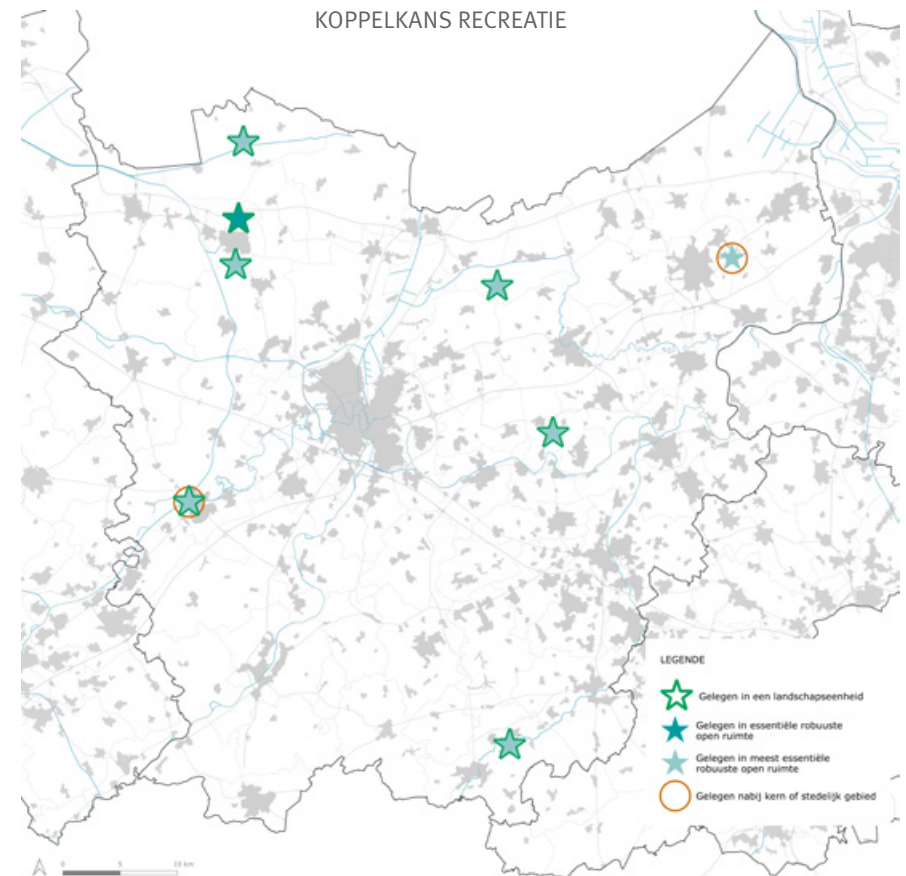
- ligging nabij een bovenlokale kern of binnen stedelijk gebied
- ligging nabij een lokale kern met een goede bereikbaarheid, volgens de troef “Bovenlokale poort tot het landschap” in het beleidskader Solidaire (be) leefomgeving.

Enkel de bestaande recreatiegebieden met een bovenlokale aantrekkingskracht in de robuuste open ruimte* werden verwerkt in een potentiekaart.

Elementen voor de transitiekaart

Er is een grote uitdaging wat betreft maatschappelijke groei en verandering. Daarom nemen we alle gebiedseigen recreatie* met een bovenlokale aantrekkingskracht (aangeduid in de potentiekaart) op in de transitiekaart voor de robuuste open ruimte*. Voor alle andere vormen van gebiedseigen recreatie verwijzen we rechtstreeks naar de beleidslijnen.

5.7.2 Transities in kaart

5.7.3 Beleidslijnen

Het realiseren van aanbod aan recreatie met bovenlokale aantrekkingskracht voor elke inwoner

We willen dat elke inwoner van Oost-Vlaanderen toegang heeft tot meer specifieke vrijetijdsbestedingen op regionale schaal. Daarom wordt er gestreefd naar een spreiding van recreatie met een bovenlokale aantrekkingskracht in onze open ruimte*. Zo wordt er ingespeeld op noden die bij Oost-Vlamingen aanwezig zijn, zoals de aanwezigheid van zwemwater in de regio en recreëren in een groene omgeving.

Het streven naar gebiedseigen recreatie die de robuuste open ruimte versterkt

In de robuuste open ruimte* streven we naar gebiedseigen recreatie*. In de ‘Gouden gronden van Oost-Vlaanderen’ zet recreatie bijvoorbeeld in op het dichterbij brengen van de productie van voedsel, gewassen en/of materialen bij de inwoners. Bij de ‘Longen van Oost-Vlaanderen’ kan het gaan om het verhogen van de waardering van mensen van bv. bossen voor luchtzuivering en klimaatbeheersing. Recreatie houdt ook rekening met de meer kwetsbare gebieden. Denk maar aan het vermijden van ophogingen en het maximaal inzetten op waterdoorlatende infrastructuur in onze ‘Sponzen van Oost-Vlaanderen’. In de transitie naar een nog sterkere focus op gebiedseigen recreatie*, staat het voorzien in een specifiek bovenlokaal recreatief aanbod met ontspanningsmogelijkheden voor elke Oost-Vlaming steeds voorop.

Tijdelijke activiteiten zonder permanent ruimtebeslag respecteren de kwaliteiten van de omgeving

Ruimtegebruik dat voor een aantal dagen/weken geïnstalleerd wordt (vb. voor een evenement) is mogelijk zolang er geen permanente schade ontstaat t.o.v. de ecosysteemdiensten*, de (recreatieve) kwaliteiten van de open ruimte* en de leefbaarheid van de omgeving.

Het streven naar een goede bereikbaarheid van recreatie

Recreatie zou voor iedereen die in een kern woont goed bereikbaar moeten zijn. Voor bestaande gebiedseigen recreatie* in onze open ruimte* moet daarom worden ingezet op het verhogen van de bereikbaarheid te voet, met de fiets en het openbaar vervoer. Nieuwe bovenlokale recreatie in de open ruimte is in te passen op duurzaam* bereikbare locaties.

Niet-gebiedseigen recreatie nabij (stedelijke) kernen

Wanneer de bereikbaarheid van recreatie in onze open ruimte* uitermate goed is, kunnen er in beperkte mate ook functies voorzien worden die niet afgestemd zijn op het gebiedseigen karakter van het gebied. Dit op voorwaarde dat de recreatie op die plek hoofdzakelijk blijft bestaan uit recreatievormen die wel gebiedseigen zijn.

De bereikbaarheid is uitermate goed wanneer de recreatie gelegen is nabij een:

- bovenlokale kern of binnen het stedelijk gebied van een stedelijke of grote stedelijke kern;
- lokale kern met een goede bereikbaarheid, volgens de troef ‘Bovenlokale poort tot het landschap’ in het beleidskader Solidaire (be)leefomgeving.

Het werken aan landschapsopbouw en -herstel als basis

Aandacht voor en werken aan een kwaliteitsvol landschap is de basis voor alle ontwikkelingen. Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap. Nieuwe ontwikkelingen en ingrepen dienen maximaal in het bestaande landschap te worden geïntegreerd. Ze houden daarbij rekening met de eigenheid van het landschap en de aanwezige erfgoedwaarden*. We werken steeds aan het verbeteren van de cultuurhistorische, sociaal-culturele en de natuurwetenschappelijke waarde van het landschap.

6 Sterk groenblauw netwerk

Naast het bekomen van een robuuste open ruimte* is het belangrijk om gebiedsgericht op zoek te gaan naar plekken om een sterk groenblauw netwerk* te realiseren. Als je de ambities van de robuuste open ruimte goed gelezen hebt, zal je concluderen dat de levensbeschermende diensten de hoofdrolspeler zijn in een kleiner aantal gebieden dan de levensnoodzakelijke diensten. Deze verhouding kan enkel werken als we, in de gebieden waar de levensnoodzakelijke diensten hoofdrolspeler zijn, nastreven om gebiedsgericht op zoek te gaan naar locaties waar de levensbeschermende diensten verweven kunnen worden met de levensnoodzakelijke.

Het produceren van voedsel, energiegewassen, hout,... heeft nood aan voordelen als bestuiving en waterbeschikbaarheid. Daarnaast heeft iedereen in Oost-Vlaanderen recht op voordelen als natuurlijke luchtzuivering, erosiebestrijding opdat sediment niet in bebouwde omgevingen terecht komt en bescherming tegen droogte. Deze voordelen mogen niet beperkt blijven tot kerngebieden in de robuuste open ruimte*.

Beeld je in dat de kerngebieden van de levensbeschermende diensten de longen zijn en de kerngebieden van de levensnoodzakelijke diensten de andere vitale organen. De plaatsen waar de levensbeschermende diensten gebiedsgericht verweven worden met de levensnoodzakelijke vormen de bloedvaten die zuurstof en brandstof voorzien voor de levensnoodzakelijke diensten.

Deze bloedvaten realiseren is een uitdaging. Sommige diensten kunnen namelijk zonder problemen samen voorkomen, maar ze kunnen elkaar ook beperken of bedreigen. Zo kunnen ingrepen om meer voedsel/gewassen/materialen te produceren ervoor zorgen dat andere ecosysteemdiensten* zoals water- en bodemkwaliteit verminderen. Het is daarom belangrijk om altijd het volledige plaatje te bekijken en dus niet enkel te focussen op de hoofdrolspelers, maar ook op de nevenspelers. Organen zijn vitaal om te hebben, maar ze overleven niet zonder zuurstof en brandstof. Er moet dus gezocht worden naar een evenwicht waarbij levensnoodzakelijke diensten verweven worden met levensbeschermende diensten zodat er genoeg water beschikbaar is om bijvoorbeeld voedsel te produceren, dat er bestuivingsafhankelijke gewassen vruchten zoals appels en kersen kunnen produceren,... Dat is de rol van het sterk groenblauw netwerk.

6.1 Groenblauwe verbindingen

6.1.1 Potenties in kaart

De potentiekaart toont waar we deze groenblauwe verbindingen* zien. Het zijn de structurerende elementen die de ruggengraat van de groenblauwe verbindingen kunnen zijn en die we via maatwerk gebiedsgericht moeten vrijwaren*, versterken en uitbreiden. De ligging en de samenhang met andere elementen is van belang in het vrijwaren, versterken of uitbreiden van een groenblauw netwerk. Dit zal telkens gebiedsgericht maatwerk zijn – waarin ook rekening wordt gehouden met de hoofrollen en nevenrollen uit de transitiekaart.

De potentiekaarten zijn beschikbaar op www.oost-vlaanderen.be/ruimte2050

Vrijwaren

Volgende elementen vormen voor de Provincie Oost-Vlaanderen het uitgangspunt voor gebiedsgericht maatwerk waarbij het behouden van deze elementen vooropgesteld wordt:

- Natuursnippers kleiner dan 10ha die biologisch waardevol zijn,
- Snippers kleiner dan 10ha die belangrijk zijn voor luchtzuivering en klimaatbeheersing die biologisch waardevol zijn,
- Ecologisch waardevolle waterlopen,
- Alle (clusters van) puntvormige en lijnvormige landschapselementen met een waardevolle waardering,
- Alle locaties met zeer veel ecosysteemdiensten* die biologisch waardevol zijn.

Robuuster maken

Volgende elementen vormen voor de Provincie Oost-Vlaanderen het uitgangspunt voor gebiedsgericht maatwerk waarbij het versterken van deze elementen vooropgesteld wordt:

- Natuursnippers kleiner dan 10ha die biologisch minder waardevol zijn,
- Snippers kleiner dan 10ha die belangrijk zijn voor luchtzuivering en klimaatbeheersing die biologisch minder waardevol zijn,
- Ecologisch minder waardevolle waterlopen,
- Alle locaties met zeer veel ecosysteemdiensten* die biologisch minder waardevol zijn.

Uitbreiden

Biologisch waardevolle gebieden vormen een belangrijke basis om te kijken waar groenblauwe verbindingen* kunnen worden uitgebreid. Naarmate ze gelegen zijn dichtbij elementen die in de categorieën te beschermen of robuuster te maken worden aangeduid, wordt de potentie hoger.

Daarnaast is het ook belangrijk om potentiële locaties te bekijken waar graslanden extensief beheerd kunnen worden of waar soortenrijke graslanden kunnen worden gerealiseerd. De potentiële locaties om graslanden extensief te beheren werden bepaald op basis van het voorkomen van weidevogelpopulaties. De potentiële locaties om soortenrijke graslanden te realiseren zijn die locaties die op vandaag al langdurig in gebruik zijn als grasland en waarbij er zilverschoongrasland, dottergrasland, kamgrasland, glanshavergrasland of struisgrasland in de omgeving van deze graslanden te vinden is.

6.1.2 Transitie

Tegen 2035 willen we provinciebreed de groenblauwe verbindingen* versterken. Naast robuuste natuurverbindingen* als bovenlokale opgave, willen we ook gebiedsgericht groenblauwe verbindingen uitwerken op een lager schaalniveau. Deze verbindingen steunen op een ecologisch lijnelement zoals een waterloop of een dijk en omvatten een aaneenschakeling van kleine landschapselementen (hagen, knotbomen,...) en stapstenen (kleine bosjes en natuurgebiedjes). Ze vormen onder meer op een lager schaalniveau de verbindingen tussen de 'Sponzen van Oost-Vlaanderen', de robuuste gehelen natuur, en de robuuste natuurverbindingen* maar dringen ook door in de kernen en de stedelijke gebieden.

Het versterken van deze groenblauwe verbindingen* doorheen de open ruimte* maar ook in kernen en stedelijke gebieden is belangrijk om de gevolgen van de klimaatverandering te temperen (droogte, hitte, overstromingen). Deze verbindingen leveren talloze levensbeschermende diensten zoals natuurlijke luchtzuivering, bestuiving, koolstofopslag in biomassa of de bodem,... Open en onverharde ruimte dringt zo ook door tot diep in de bebouwingsconcentraties* en binnen deze onbebouwde ruimte ontstaat er een verweving* van de verschillende ecosysteemdiensten*.

6.1.3 Beleidslijnen

Het inzetten op het versterken en vervolledigen van het groenblauwe netwerk

Om het groenblauw netwerk maximaal zijn verbindende rol te kunnen laten spelen, zetten we in op het versterken en het vervolledigen van dit netwerk. Een afwisselend en gevarieerd netwerk bestaat uit kerngebieden, ecologische stapstenen en ecologische verbindingen die allerlei levensbeschermende diensten leveren. Nieuwe (her)ontwikkelingen dienen steeds rekening te houden met het beschermen, versterken en uitbreiden van het groenblauwe netwerk. Dit zal telkens gebiedsgericht doordacht maatwerk vragen.

Het wegwerken van hiaten en barrières binnen het netwerk

Om het netwerk te versterken en uit te breiden, zal het nodig zijn om bestaande hiaten en barrières weg te werken. Het inzetten op ontharding en ontsnippering zal op specifieke plekken cruciaal zijn.

Het inzetten op ruimte voor water

We zetten verder in op ruimte voor water in het groenblauwe netwerk. Zo kan dit netwerk ten volle haar rol spelen binnen de waterretentie- en buffering. Dit kan door het creëren van zones voor waterberging, het openleggen van beken en grachten, hermeandering, ontharden, het verwijderen van drainagebuizen,...

Het versterken van de biodiversiteit van het groenblauw netwerk

Ook het verhogen van biodiversiteit* speelt een grote rol. Er wordt hier maximaal op ingezet door het creëren van de nodige kansen voor natuurontwikkeling, door het inzetten en maximaliseren van een ecologische inrichting en beheer, door het aanplanten van kleine landschapselementen, door een extensief beheer van graslanden, door de aanleg van grasstroken of bloemenstroken (minimaal 5m breed),... In delen van het groenblauw netwerk met een hoge ecologische waarde of potentie dienen perceelsafsluitingen maximaal te bestaan uit levende streekeigen beplanting.

Het versterken van de landschappelijke kwaliteit

We moeten de kwaliteit van het groenblauw netwerk in het landschap versterken. De valleien vormen een belangrijk deel van de ruggengraat binnen het groenblauw netwerk. Het versterken van de kwaliteit en de karakteristieke elementen van het valleilandschap staan steeds voorop. Zo kunnen beekvalleien meer in het landschap geaccentueerd worden door het aanplanten van bomenrijen bv. langs perceelsgrenzen parallel of dwars op de waterloop (rekening houdend met landschap en waterbeheer). Ook de droge groene verbindingen verdienen de nodige landschappelijke aandacht.

Binnen de landschapseenheden* zetten we maximaal in op een behoud en versterking van waardevolle landschappen en landschapselementen (zie beleidslijnen bij hoofdstuk 5.5). Maar ook buiten de robuuste landschapseenheden willen we via landschapsopbouw en -herstel werken aan een kwaliteitsvol landschap en het valleilandschap versterken.

Het versterken van de multifunctionaliteit van het groenblauw netwerk

Bij het beschermen, versterken en uitbreiden van het groenblauw netwerk is er telkens oog voor het maximaliseren van de geleverde ecosysteemdiensten*. Zo kan er tegelijk ingezet worden op waterberging, verkoeling, rust en ontspanning maar ook koolstofopslag, erosiebestrijding, enz...

6.2 Landschapskwaliteit & koppelkansen – open ruimte gordel

6.2.1 Potenties

De groene randen rondom kernen hebben potentieel om te ontwikkelen als een groene open ruimte gordel. Het gaat om de open ruimte* in de directe zone rond bebouwingsconcentraties* of rond knopen van maatschappelijke activiteiten* (bv. bedrijventerreinen). We moeten deze via gebiedsgericht maatwerk vrijwaren*, versterken en uitbreiden.

6.2.2 Transities

Een kwalitatief ontwikkelde groene rand rondom kernen biedt heel wat voordelen. Zo zorgt het voor nabijheid van groen en open ruimte* voor bewoners van de kernen en kan het verlating en versnippering tussen de kernen tegengaan. Een open ruimte gordel helpt ons klimaatschokken (langdurige neerslag, droogte en overstromingen) aan te pakken en zorgt voor verkoeling van de steden. In het algemeen verhogen open ruimte gordels de leefkwaliteit van onze kernen.

Het kunnen ook plekken zijn waar de banden tussen inwoners, ondernemers en lokale productie van voedsel/gewassen/materialen kan versterkt worden bijvoorbeeld door het inrichten van een lokale voedselHUB of het creëren van een 'voedsellandschap'.

Het doel is dan ook om deze zone enerzijds te vrijwaren* van ontwikkelingen en tegelijkertijd te versterken als groene nabije open ruimte* rondom de kernen. De overgang tussen open ruimte en kernen benaderen we zo kwalitatief.

6.2.3 Beleidslijnen

Het ontwikkelen van een landschappelijke overgang tussen robuuste open ruimte en kernen of andere maatschappelijke activiteiten

Bij het versterken van robuuste open ruimte* en het verder ontwikkelen van de bebouwde kernen zal de open ruimte gordel als een belangrijk scharnier optreden. Zo zorgt deze zone voor het inbrengen van open ruimte tot dichtbij de kern. De open ruimte gordel dient ook als landschappelijke afbakening van de kernen. Een verweving* tussen open ruimte en kern is in de toekomst provinciebreed een belangrijk aandachtspunt. Denk aan het binnenbrengen van open ruimte in de kernen, het actief creëren van doorzichten, het landschappelijk integreren van bebouwing en infrastructuur, etc. Extra aandacht is nodig voor private tuinen en publieke en openbare groenzones grenzend aan de open ruimte gordel. Het afwerken ervan gebeurt bij voorkeur met streekeigen beplanting. Zeker indien deze zones grenzen aan de open ruimte gordel, is een landschappelijke integratie van de overgang open ruimte gordel-groenzone nodig.

Het toegankelijk maken van open ruimte in de nabijheid van kernen

De open ruimte gordels bieden heel wat voordelen ter aanvulling van het kerngebonden wonen. Door de open ruimte gordels kwalitatief te ontwikkelen met oog op landschap en ruimte voor recreatief (mede)gebruik, bieden deze zones een meerwaarde voor de leefkwaliteit binnen de kernen. Inwoners krijgen hierdoor toegang tot open ruimte* in hun nabije leefomgeving.

Het vermijden van bijkomend verhard ruimtebeslag binnen de open ruimte gordel

Om de voordelen van een kwalitatieve open ruimte gordel optimaal te benutten moeten we bijkomend ruimtebeslag* maximaal vermijden. Dit wil zeggen dat in deze gebieden minimale bijkomende bebouwing en infrastructuur zodanig is in te richten dat het bijdraagt aan de beleving van de open ruimte* vanuit de kern.

7 Robuustheid en veerkracht is overal

Elke plek – hoe klein, versnipperd of verhard ook – willen we toekomstbestendig inzetten om het ecosysteem* en de ecosystemendiensten* te versterken en de robuustheid* en veerkracht* van onze ruimte te verhogen. Zo werken we aan de kwaliteit van elke plek, maar tegelijk aan het groter geheel. Met dit laatste hoofdstuk is het verhaal compleet. Een robuuste en veerkrachtige ruimte streven we letterlijk overal in Oost-Vlaanderen na: van de gebieden aangeduid als robuuste open ruimte* tot in de dichtst bebouwde gebieden.

Een fijnmazig netwerk van al dan niet historische landschapselementen dooradert de hele provincie in de vorm van parken, laanbomen, groendaken, waterlopen, grachten, knotbomenrijen, hagen, bosjes, poelen, wadi's, stadslandbouw*,...

Dit geheel van kleine elementen kan aan de ene kant verkoeling bieden in de steden of vertraagt afstromend regenwater in hellende open landschappen. Ze zijn dus van groot belang voor verscheidene levensbeschermende diensten. Ze verruimen ons landschap en beschermen ons tegen erosie of hitte, houden (tijdelijk) water vast, zorgen voor bestuiving,... Daarnaast kunnen ze bovendien ook levensverbeterende diensten verhogen op vlak van recreatie, ontspanning en landschapskwaliteit*. Een patroon van typische landschapselementen kenmerkt de eigenheid van een regio en haar fysisch-natuurlijk systeem* en brengt leven en ecosystemendiensten* dichtbij voor iedereen.

Bij uitstek in dichtbebouwde gebieden met veel verharding* is de nood aan zowel levensbeschermende als levensverbeterende diensten groot. Denk maar aan het verkoelend effect dat bomen kunnen geven op warme dagen, aan de positieve effecten op onze gezondheid van het contact met of het zicht op groen en water. Elke inwoner van Oost-Vlaanderen heeft hier recht op, zowel in zijn werk- als in zijn woonomgeving. De studie omtrent ecosystemendiensten* in Oost-Vlaanderen toont aan dat steden, dorpen en industrieterreinen op een klein aantal locaties een immense hoeveelheid levensbeschermende of levensverbeterende diensten kunnen leveren die cruciaal zijn om een aangename (be)leefomgeving te bekommen voor iedereen.

Voor deze doelstelling maken we geen kaarten op met gedetailleerde dragende ruimtelijke elementen. Landschapsbeelden die voor elke kenmerkende streek een streefbeeld illustreren, aan de hand van oa. de traditionele landschappen, zijn hiervoor een beter geschikt instrument.

7.1 Potenties

Een robuust en veerkrachtig landschap omvat verschillende elementen die in samenspel met elkaar een belangrijk geheel vormen.

Als eerste is de aanleg van kleine landschapselementen een belangrijke manier om het landschap te verruimen. Met kleine landschapselementen doelen we op het diverse pallet van vegetatietypes in een gecultiveerd landschap die historisch vaak voorkwamen maar nu dikwijls verwaarloosd zijn: houtkanten, hagen, bomenrijen, bosjes, solitaire bomen, struwelen, houtwallen, grasstroken, etc. Deze elementen hebben als voordeel om met een beperkt ruimtegebruik aanzienlijke ecosysteemdiensten* te leveren voor de wijdere omgeving. Kleine landschapselementen worden vaak met open ruimte* geassocieerd, maar hebben ook hun plaats in stedelijke parken en particuliere tuinen.

Als tweede is de ontwikkeling van blauwe dooradering met respect voor ruimte voor water ook belangrijk in zowel de open ruimte als de meer stedelijke gebieden. Respect voor alle waterlopen, welke categorie, of ze nu groot en breed of net heel erg smal zijn draagt bij aan heel wat ecosysteemdiensten waaronder ook leefkwaliteit in de bebouwde omgeving. Ook kleine vormen van water spelen een belangrijke rol in de blauwe dooradering: poelen, plassen, wadi's,...

Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van groene dooradering ook in bebouwd gebied. Waar er in het bovenlokaal niveau van dit beleidskader wordt gefocust op grootschalige robuuste gehelen en verbindingen liggen er in de bebouwde omgeving ook heel wat kansen voor de vergroening van het geheel aan de hand van kleine stapstenen. Bewust open en onverharde ruimte creëren (door bv. overtollige en overmatige verharding* weg te nemen) of reststukjes ten volle benutten doet het aandeel groen sterk stijgen.

7.2 Transitities

De transitie naar 'robuustheid en veerkracht is overal' betekent:

- een netwerk van kleine landschapselementen versterken, op maat van de landschappelijke regio;
- aandacht hebben voor groen, water, stadslandbouw*,... (tot) in de kernen en steden;
- het waterbergend vermogen en de ruwheid van het (bebouwd of onbebouwd) landschap behouden en versterken om ervoor te zorgen dat de vertraagde afvoer en infiltratie van hemelwater zo optimaal mogelijk verloopt. De ruwheid van het landschap wordt bepaald door het onverharde karakter, de vegetatie en reliëfelementen;
- groot- en kleinschalige ontharding stimuleren en tegelijkertijd inzetten van creatieve oplossingen voor minder verharde oppervlakte;
- de biodiversiteit* stimuleren, zowel in publieke ruimte als op private eigendom.

7.3 Beleidslijnen

Het behouden en uitbreiden van kleine landschapselementen

We willen de nog aanwezige kleine landschapselementen in de open ruimte* en in de stedelijke omgevingen zoveel mogelijk behouden en herstellen. Daarnaast is (het stimuleren van) de aanleg van bijkomende kleine landschapselementen aangewezen. De vegetatiekeuze richt zich op streekeigen groen (standplaatsgeschikt en klimaatadaptatief) met aandacht voor de landschappelijke eigenheid van de streek.

Het stimuleren van streekeigen vegetatie op publiek en privaat domein

De nood aan het creëren van een robuuste en veerkrachtige* ruimte beperkt zich niet tot de open ruimte*. Ook in parken, pleinen en tuinen levert gevarieerde vegetatie ecosystemen en ecosysteemdiensten* zoals het beperken van afstroom, bestuiving, verkoeling, etc. Daarom wordt hier ook het behoud en de aanplanting en inzaai van streekeigen groen gestimuleerd met aandacht voor standplaatsgeschikt en klimaatadaptatief plantmateriaal.

Het stimuleren van zowel grootschalige als kleinschalige ontharding

Met de klimaatopgaven in zicht is het belangrijk om onze leefomgeving zo maximaal mogelijk te ontharden. Verharding* zorgt namelijk voor een versnelde afvoer van regenwater, belemmert natuurlijke infiltratie en zorgt ook voor het opslaan en afgeven van hitte. Ontharde zones daarentegen zorgen net voor voordelen op diezelfde elementen en dragen bij aan een aangename leefomgeving en landschapskwaliteit*. Ontharding kan zowel op grootschalige wijze (weg nemen van constructies en infrastructuur) als op een kleinschalige manier (gedeeltelijk openbreken van marktpleinen, voortuinen, etc).

Benutten en versterken van het waterbergend vermogen van de bodem

We willen de natuurlijke buffercapaciteit van de bodem herstellen en versterken. Op vele plaatsen is dit verstoord. Door het wegnemen en beperken van verhardingen, drainages (bv. bij terrassen,...) reliëfwijzigingen*,... kan de sponswerking van de bodem verbeterd worden. In de toekomst zal zowel op openbaar als privaat domein bijkomende verharding* zo maximaal mogelijk vermeden moeten worden. Het inzetten op een goede spons- en bufferwerking van de bodem in het licht van wateroverlast en droogte is daarom cruciaal.

Het inzetten op creatieve oplossingen met minder verharding

Bij nieuwe (her)ontwikkelingen zal het noodzakelijk zijn om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen die leiden tot minder verharding*. Zo kan weginfrastructuur in een nieuwe woonwijk anders worden aangepakt door te werken met een verhard 'karrenspoor' in plaats van de klassieke weg. Bij nieuwe ontwikkelingen in de toekomst zal verharding dus te gast zijn in een groene aanleg in plaats van omgekeerd. Ook bij de aanleg van publieke ruimte zijn er kansen om in te zetten op een minimaal verharde ruimte en ruimte voor water bij hevige neerslag of droogte.

Strategie en
uitvoering

Ambitieuze visie – realisatiegericht plan

De Provincie wil actief en gericht bakens uitzetten in de ruimtelijke transitie door prioritaire acties uit te voeren, met een hoog ambitieniveau, in de bebouwde én in de open ruimte*. De Provincie werkt daarbij gebiedsgericht, geïntegreerd en regionaal gedifferentieerd waar nodig. Een gemeentegrensoverschrijdende aanpak en impact zijn hierbij vanzelfsprekend gezien de rol van de Provincie op bovenlokaal niveau.

Ruimtelijke transities vragen tijd. Oost-Vlaanderen zal er in 2035 niet helemaal anders uitzien. De ruimte is beperkt maakbaar en is het resultaat van verschillende beleidsniveaus, -domeinen en initiatieven. Met ingrepen op goed gekozen plekken of met nieuwe instrumenten of plannen maakt de Provincie het beleid concreet met kwaliteitsvolle voorbeeldprojecten of innovatieve hefboomacties. Deze zetten de veranderingen in de ruimtelijke omgeving op spoor en ondersteunen de realisatiegerichtheid van het beleidsplan. Het opstarten (of verderzetten) van projecten hoeft niet te wachten op de goedkeuring van het Beleidsplan Ruimte. Kwaliteitsvolle quick-wins zijn zelfs wenselijk.

De Provincie kan dit niet alleen realiseren

Uitgangspunt hierbij is dat ruimtelijke ontwikkeling het resultaat is van samenwerking. Deze samenwerking ziet de Provincie tussen verschillende overheden en beleidsdomeinen en met vele partners zoals het maatschappelijk middenveld, burgers, ondernemers, investeerders, onderwijs,...

In het hoofdstuk ‘Provincie als schakel in een groter geheel’ schetsen we de positie van de Provincie, partnerschap, samenwerking en de verwachtingen ten aanzien van de andere beleidsniveaus.

In het actieplan geven we ten slotte aan welke rollen de Provincie zal opnemen om de doelstellingen voor 2035 in partnerschap te realiseren.

Horizontale samenwerking binnen de Provincie

Samenwerking staat ook binnen de Provincie vanuit de verschillende beleidsdomeinen centraal al in opmaak en bij uitstek bij de uitvoering van het beleidsplan.

De Provincie stemt dan ook de acties en middelen met een ruimtelijke implicatie vanuit al haar grondgebonden beleidsdomeinen af met het beleidsplan.

8 Provincie als schakel in een groter geheel

Ruimtelijke vertaling van de doelstellingen: potenties in kaart

Op vlak van ruimtelijk beleid is de afstand tussen het Vlaamse en het gemeentelijke bestuursniveau vaak groot. Sommige ruimtelijke uitdagingen* of doelstellingen worden noch door het Vlaamse, noch door het lokale niveau behandeld. Het is de missie van onze provincie om die nood aan bovenlokale samenhang in te vullen.

Bij het verdedigen van de bovenlokale belangen, zetten we meer dan ooit in op partnerschappen en op het ondersteunen van lokale initiatieven en behoeften. We bundelen onze krachten over administratieve en institutionele grenzen heen.

Deze bovenlokale ondersteuning hangt samen met de ambitie van de provincie om het ruimtelijke beleid in te zetten als samenwerkingsplatform of brug tussen verschillende bestuursniveaus en beleidsdomeinen. Alle beleidsdomeinen komen immers samen in de ruimte rondom ons.

De uitdagingen zijn geen exclusief ruimtelijke werkvelden. Samenwerking over bestuursniveaus en beleidsdomeinen heen is daardoor zowel een kans als een noodzaak.

De Provincie Oost-Vlaanderen is daarbij ook een drijvende kracht voor participatie.

In de verdere beleidsvorming en gebiedsgerichte uitwerking spreekt ook het territoriaal grensoverschrijdend samenwerken voor zich.

Rollen provincie vanuit dit bovenlokaal perspectief

Een belangrijke rol is weggelegd voor de Provincie om problemen te agenderen, suggesties te geven aan andere overheden die kunnen bijdragen aan de realisatie van onze doelstellingen (rol pleitbezorger en belangenbehartiger).

De Provincie neemt via gebiedsgerichte werking een regisseursrol op zich. Zo zet ze op het terrein partnerschappen op, om met een geïntegreerde aanpak projecten vorm te geven.

Grondgebonden taken

De grondgebonden taken waar we als Provincie dagelijks werk van maken en waar we ook in de toekomst aan blijven werken, om de ambities voor 2050 waar te kunnen maken.

De **schaarse ruimte (valoriseren)**: landbouwareaal, bedrijventerreinen, infrastructuur, woonzones, natuurgebieden. Allemaal maken ze aanspraak op de beschikbare maar schaarse ruimte. De Provincie streeft met haar ruimtelijke ordening en omgevingsvergunningen naar een gezond evenwicht tussen soms ogenschijnlijk tegenstrijdige belangen. Waar mogelijk kijken we of de ruimte multifunctioneel ingericht kan worden en/of verweving* het ruimtelijk rendement kan bevorderen, zonder de draagkracht van de omgeving te overschrijden. We zetten actief in op begeleiding en ondersteuning van zowel burgers, bedrijven als gemeentebesturen om de manier waarmee we omgaan met onze ruimte zo optimaal te laten verlopen.

Gebiedsgerichte ontwikkeling: de Provincie heeft heel wat ervaring opgedaan om samen met betrokken partners ruimtelijke visies op te maken en doelstellingen op het terrein te realiseren.

- Bouwen aan ruimtelijke kwaliteit:
- Waterlopenbeheer en droogteactieplan
- Duurzame mobiliteit – fietssnelwegen en trage wegen
- Zorg voor natuur, milieu en klimaat
- Geïntegreerde Plattelandsontwikkeling
- Klimaatgezond* Oost-Vlaanderen
- Voorbereiden op duurzaam* wonen en bouwen:
- Strategische logistiek en verduurzaming
- Erfgoed geeft kleur aan het toerisme
- De Provinciale OntwikkelingsMaatschappij (POM)
- ...

9 Actieplan 2035

Raamwerk van acties

Het provinciaal beleid zal de komende decennia inhoudelijk inzetten op de uitvoering van de ruimtelijke visie van haar beleidsplan. De Provincie staat in voor een belangrijk deel van de uitvoering door zelf invulling te geven via eigen initiatieven. Deze zijn voor een groot gericht op actief samenwerken en afspraken maken met andere overheden of partners. Deze acties moeten hun concretisering en doorvertaling kennen in uitvoering van dit beleidsplan. Ze vormen daarmee de basis voor actieprogramma's gekoppeld aan elke legislatuurperiode.

Indeling van de acties

De acties worden gekoppeld aan de doelstellingen van het beleidskader of zijn **overkoepelend** voor meerdere opgaves.

Bovenlokale opgaves opnemen

Rol provincie in de acties:

- trekker, initiator of partner
- ondersteunend

Gebiedsgericht maatwerk vorm geven

- transitie manager met een duidelijke regierol
- ondersteunend

Kwalitatieve doelstellingen lokale doorwerking geven

- verordenend
- ondersteunend

Werkvelden

De Provincie voert de inhoudelijke ambities uit het beleidsplan concreet uit binnen **vijf werkvelden** (bepaald in de Strategische Visie):

Ruimtelijke governance

We willen van samenwerking en participatie een automatisme maken. Het provinciaal beleid bestaat niet in een vacuüm, maar krijgt vorm in relatie met burgers en partners op het terrein. Partnerschappen en co-creatie staan hier centraal.

Sensibilisering en transitie management

Om de visie uit te dragen en te realiseren, moeten uitdagingen worden benoemd, doelstellingen onderschreven en plannen samen opgemaakt. Alleen met sensibilisering en een duidelijke transitieaanpak kunnen we de juiste oplossingen vinden.

Communicatie en sensibilisering zijn nodig om het draagvlak voor de transitie te vergroten. We dragen onze visie uit om samen te streven naar een ruimtebeslag* in balans via het vrijwaren* en versterken van open ruimte* enerzijds en organiseren van ruimtegebruik op strategisch gelegen plekken anderzijds.

Sterkere gebiedsgerichte benadering

Een bovenlokale beleidsvisie kan niet zonder een gebiedsgerichte benadering. Deze specifiekere aanpak heeft oog voor lokale en bovenlokale kansen om in samenwerking met lokale partners 'families van opgaven' aan te pakken.

Instrumenten en hefboomen

Om onze ruimtelijke visie te realiseren hebben we sterke tools nodig. Daarom wil de Provincie zorgen voor de nodige aanvullingen op het instrumentarium en de ontwikkeling van alternatieven actief ondersteunen.

Realisatiegericht aan de slag

We willen een daadkrachtig beleid uitstippelen dat actoren actief op kansen wijst en ze ook echt benut. Alle plannen die we maken moeten tot zichtbare veranderingen leiden.

Deze werkvelden zijn samen met de inhoudelijke doelstellingen, richtinggevend om de provinciale rol in acties te bepalen.

9.1 Overkoepelende acties

9.1.1 Overkoepelende doelstelling ‘ruimtebeslag in balans’

ACTIE

De overkoepelende doelstelling ‘ruimtebeslag in balans’ toepassen in de uitvoering van het beleidsplan op middellange (2024-2035) én korte termijn (balans per legislatuur)

Met het samenspel van alle acties bij elkaar zetten we gebalanceerd in op het vrijwaren* en versterken van open ruimte* enerzijds en organiseren van ruimtegebruik op strategisch gelegen plekken anderzijds.

De Provincie bekijkt de ruimtebeslagbalans niet dossier per dossier, maar globaal op Oost-Vlaams niveau, voor alle provinciale acties samen. Daarbij ontwikkelen we een monitoringsysteem voor het aandeel in de ruimtebeslagbalans van de provinciale acties.

9.1.2 Sleutelpositie Provinciebestuur

We bouwen de cruciale instrumenten voor de realisatie van het actieplan (verder) uit, passend binnen de sleutelpositie van het Provinciebestuur voor het bovenlokale beleid.

ACTIE

Geïntegreerde gebiedsvisies met actieprogramma opmaken en realiseren

Werken aan (de realisatie van) geïntegreerde gebiedsvisies is een instrument dat de bovenlokale visie uit het beleidsplan binnen een coherent gebied vertaalt op lokaal niveau.

De Provincie wil gericht ruimtelijk interveniëren en dat op een relevante, multipliceerbare schaal. Voor meerdere ruimtelijke doelstellingen kunnen relevante, coherente onderzoeks- en interventiegebieden worden gedetecteerd binnen de Provincie Oost-Vlaanderen. De Provincie prioriteert binnen de verschillende beleidskaders welke doelstellingen prioritair zijn en baat hebben bij een gebiedsgerichte analyse. Dergelijke analyse vertrekt telkens vanuit een duidelijke afgebakende doelstelling en maakt op basis daarvan een logica om relevante werkgebieden aan te duiden en daarin de beoogde ambities een plek te geven en kwantitatief en kwalitatief te omschrijven. Het is expliciet de bedoeling dat daarbij voor elke gebiedsvisie een integratie met andere gebiedsvisies wordt gerealiseerd.

Tot slot ambieert de opmaak van gebiedsvisies ook de organisatie van het samenwerken in partnerschap. Om dit te realiseren, worden de cruciale en bevoegde partners dan ook van meet af aan uitgenodigd bij de opmaak van de gebiedsvisie.

De reden om af te wijken van een provinciebrede analyse heeft meerdere argumenten. Vooreerst de aangehaalde inhoudelijke reden. Daarnaast heeft het analyseren in gebieden ook als voordeel dat samenwerking met partners vlotter verloopt. Lokale besturen kunnen in behapbare, herkenbare groepen worden betrokken en partners die zich gemeenteoverschrijdend, maar niet provinciebreed organiseren, kunnen worden betrokken. Tot slot laat gebiedsgericht werken toe om – waar nodig – in verschillend tempo te werken en/of instrumenten gericht op maat van gebieden te ontwikkelen zonder andere gebieden ermee te belasten.

De Provincie kiest er expliciet voor om geïntegreerde gebiedsvisies telkens een stevig realisatiegericht luik te geven. Dit kan op meerdere manieren, het is mogelijk door de opmaak van een actieprogramma dat via een samenwerkingsakkoord tussen partners wordt gerealiseerd, een ander voorbeeld is dat partners gezamenlijk een projectoproep organiseren om relevante, lokale projecten financieel of via expertise te ondersteunen.

De Provincie sluit allianties met aangrenzende gemeenten, provincies, gewesten en/of andere samenwerkingsverbanden om gezamenlijk te werken aan ruimtelijke grensoverschrijdende projecten. Op deze manier connecteert de Provincie zich op provinciaal, Vlaams, nationaal en internationaal niveau.

ACTIE

Juridische instrumenten – Bestemmingsplannen opmaken – Verordenend werken

De Provincie wil inzetten op een goede mix van ruimtelijke instrumenten. Hierbij zullen we naast het opmaken van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen, ook meer klemtoon leggen op verordenende instrumenten om bovenlokale kwalitatieve doelstellingen op elke plek te laten doorwerken.

De Provincie zet ruimtelijke instrumenten in om open en onverharde ruimte te versterken en te herstellen en om strategische plekken te ontwikkelen.

Lopende processen van opmaak van provinciale bestemmingsplannen waarvoor bij inwerkingtreding van het Beleidsplan Ruimte de plenaire vergadering heeft plaatsgevonden, behouden het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan als basis.

ACTIE**Participatieve inspraak faciliteren**

De Provincie werkt voor alle ruimtelijke planningsprocessen steeds participatief. De Provincie beschouwt participatief werken als een fundamentele kwaliteitsvereiste om processen te voeren. De Provincie past hierbij de principes toe van het *Europees charter participatieve democratie in ruimtelijke planningsprocessen* dat ze ondertekende in 2018.

Transparant communiceren is steeds onlosmakelijk verbonden met participatie. Het is een basisvoorwaarde zodat participanten voldoende geïnformeerd zijn en op die manier kwalitatieve input kunnen formuleren met een realistisch verwachtingspatroon.

De Provincie ondersteunt Oost-Vlaamse steden en gemeenten in het participatief werken bij ruimtelijke planningsprocessen.

ACTIE**Eigendommen beheren vanuit een voorbeeldfunctie**

Met inrichting, beheer en aankoop van de provinciale eigendommen en domeinen gelegen bijdragen aan de transitie van het beleidsplan als kwaliteitsvolle voorbeeldprojecten of innovatieve hefboomacties.

Omgaan met ontwikkelingsvragen van de provinciale eigendommen en domeinen vervult een voorbeeldfunctie van hoe we zo veel mogelijk bijkomend ruimtebeslag kunnen vermijden.

ACTIE**Hefboomprojecten initiëren**

Met ingrepen op goed gekozen plekken of met nieuwe instrumenten of plannen maakt de Provincie het beleid concreet met kwaliteitsvolle voorbeeldprojecten of innovatieve hefboomacties. Deze zetten de veranderingen in de ruimtelijke omgeving op spoor en onderstrepen de realisatiegerichtheid van het beleidsplan. Plekken voor hefboomprojecten worden thematisch gedetecteerd of aangeduid in geïntegreerde gebiedsvisies.

ACTIE**Grondbeleid gericht inzetten**

Om resultaatgerichte actie op strategische en essentiële plekken* mogelijk te maken, wil de Provincie in overleg en of samenwerking met partners een strategisch grondbeleid voeren. Hierbij moet een gefaseerd aankoopbeleid zich richten op gerichte aankoop en beheer om transformaties op de strategische of essentiële plekken mogelijk te maken.

Het grondbeleid wordt afgestemd op de grondpositie van alle relevante partners in het bijzonder van overheden. Zo wordt gegarandeerd dat er gericht en in samenspraak met partners in het bijzonder andere overheden wordt gewerkt.

ACTIE**Gemeenten ondersteunen bij de opmaak van een gemeentelijk beleidsplan geënt op het provinciaal beleidsplan**

Ondersteunende info en aanbod voor de realisatie van de bovenlokale doelstellingen in partnerschap, specifiek gericht naar de gemeentebesturen.

ACTIE**Gemeenten ondersteunen om gemeenschappelijke doelen te realiseren**

De realiseerbaarheid van de doelstellingen op het terrein verhogen in samenwerking met de gemeenten.

ACTIE**Kenniscentrum voor de 6 transitie**

Ondersteunende info en aanbod voor de realisatie van de bovenlokale doelstellingen in partnerschap. Draagvlak creëren voor een duurzame transitie.

9.1.3 Algemene doorwerking van het beleidsplan

ACTIE

De strategische visie en de beleidskaders toepassen bij de opmaak en advisering van ruimtelijke plannen en verordeningen

Zowel voor de eigen provinciale plannen (Provincie als beleidsmaker, realisator en trekker) als bij advisering van planningsinitiatieven van Vlaanderen, gemeenten en andere partners (Provincie als beleidsmaker, beleidsaftoetser en adviseur).

Advisering van plannen:

Ieder bestuursniveau heeft zijn eigen verantwoordelijkheid binnen de ruimtelijke transitie. De Provincie werkt minder bevoogdend ten aanzien van gemeenten, aangezien de Provincie gemeentelijke plannen nog wel adviseert, maar niet langer goedkeurt. De Provincie blijft die adviesrol kwaliteitsvol opnemen op basis van inhoudelijke en geïntegreerde constructieve adviezen, als ondersteuning voor sterkere gemeentelijke ruimtelijke planningsdossiers. De Provincie laat zo ook het ideeëngoed en de doelstellingen van het provinciaal beleidsplan en bovenal de bovenlokale invalshoek doorstromen naar het lokale niveau.

ACTIE

De strategische visie en de beleidskaders toepassen bij de opmaak van het meerjarenplan

Alle acties van het grondgebonden beleid van de Provincie inzetten om bij te dragen aan de realisatie van het beleidsplan ruimte.

ACTIE

De ruimtelijke visie van het beleidsplan doorvertalen naar de vergunningverlening

De Provincie ontwikkelt (verordenende) instrumenten als duidelijke handvaten voor een objectieve en kwalitatieve ruimtelijke beoordeling van omgevingsvergunningsdossiers voor bepaalde ruimtelijke problematieken of thema's. Hiermee wordt de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het beleidsplan ook toegepast in de vergunningverlening. Dat vraagt om goede afwegingskaders, met het oog op de realisatie van de ruimtelijke visie van het provinciaal beleidsplan.

Daarmee wil de Provincie inzetten op een versterking van de relatie tussen ruimtelijke planning en vergunningen.

Dat kan bijvoorbeeld via provinciale verordeningen of via afwegingskaders en leidraden, hetzij voor extern of enkel intern gebruik. De mogelijke problematieken of thema's en de inzetbare instrumenten zijn te bepalen na verder onderzoek en overleg.

Daarnaast wil de Provincie overleggen met de decreetgever om het planningsbeleid door te vertalen in het vergunningenbeleid, in overleg met de andere Provincies.

ACTIE

Het provinciaal beleidsplan ontsluiten als toegankelijk werkinstrument voor het ruimtelijk beleid van andere beleidsniveaus en partners

We maken het beleidsplan digitaal beschikbaar zodat we dit makkelijker kunnen verspreiden, maar ook omdat we zo koppelingen met data en kaartmateriaal kunnen maken. We stellen actuele onderzoeksrapporten, potentiekaarten en informatie over de uitvoering ter beschikking.

ACTIE

Monitoring en evaluatie van de beleidsrealisatie

Periodieke en systematische monitoring en evaluatie met het oog op een eventuele bijsturing van de beleidsuitvoering of van het beleidsplan zelf. Aan de hand van

- indicatoren voor de transitie (provincie als beleidsmaker)
 - > monitoren en evalueren ruimtelijke evoluties in Oost-Vlaanderen (omgevingsanalyse) ten opzichte van de visie (o.a. actualiseren van de potentiekaarten)
- indicatoren voor de ambitie van het actieplan (provincie als realisator)
 - > monitoren en evalueren van de beleidsuitvoering (resultaat)

9.2 Bovenlokale opgaves opnemen – Robuuste open ruimte

We voeren een actief beleid in functie van de robuuste open ruimte*.

ACTIE

Opmaken en uitvoeren van geïntegreerde gebiedsvisies en de bijbehorende actieprogramma's voor het behoud en de versterking van robuuste open ruimte

We behouden en versterken aaneengesloten openruimtegebieden. De verschillende facetten van de robuuste open ruimte* komen geïntegreerd aan bod: robuuste

landschapseenheden*, robuuste gehele natuur, robuuste valleigebieden, robuuste natuurverbindingen*, robuuste ruimte voor land- en tuinbouw. Hierbij is ook oog voor de koppelkansen* voor het realiseren van elk van de 6 transities.

In de actieprogramma's zullen we gericht inzetten op een brede waaier aan instrumenten. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan: uitvoering van een landinrichtingsproject, opbouw van een grondenbank, oprichting van een sloopfonds, opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan,...

De Provincie is initiatiefnemer of partner.

ACTIE

Met de inrichting en het beheer van de provinciale eigendommen en domeinen gelegen in essentiële open ruimte, bijdragen aan de transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte

De Provincie gaat per locatie of domein gebiedsgericht na hoe de robuuste open ruimte* op korte en op lange termijn verder kan worden versterkt, samen met de belevingswaarde.

In de transitie naar een nog sterkere focus op gebiedseigen recreatie*, staat het voorzien in een specifiek bovenlokaal recreatief aanbod met ontspanningsmogelijkheden voor elke Oost-Vlaming steeds voorop.

ACTIE

Opmaken en uitvoeren van afgestemde actieprogramma's voor de hele provincie

Zo staat de Provincie in voor bijvoorbeeld het opmaken en uitvoeren van een geïntegreerd droogteplan, het coördineren van de erosieaanpak en gebiedsprogramma's platteland.

In heel wat beleidsdomeinen gelinkt aan de open ruimte* (zoals water, erfgoed, landbouw en platteland, natuur,...) staat de Provincie zelf in voor specifieke terreinrealisaties. Zo staat de Provincie bijvoorbeeld in voor het beheer van onbevaarbare waterlopen. Om wateroverlast en -schaarste tegen te gaan werkt de Provincie volgens de drietrapsstrategie 'vasthouden – bergen – afvoeren'.

ACTIE

Advies en ondersteuning voor de realisatie van robuuste open ruimte

Dit kan bijvoorbeeld gaan over subsidies (bv. voor natuurontwikkeling, bosuitbreiding), ondersteunen van hefboomprojecten (bv ruimte voor water), ondersteunende beleidsinstrumenten (bv landbouwkompas),... voor het versterken van de robuuste open ruimte*. Samenwerking met/ ondersteuning van diverse partners (bosgroepen, natuurorganisaties, landbouworganisaties, andere waterbeheerders,...).

ACTIE

Onderzoek naar de meest geschikte instrumenten om uitvoering te geven aan de beleidslijnen voor de robuuste open ruimte

Elementen die hierin kunnen opgenomen worden, zijn onder meer: hergebruik* hoeves, ruimte voor water, erosiebestrijding, vermijden van ruimtebeslag* in de meest essentiële open ruimte*.

ACTIE

Ontwikkelen van een model voor windlandschappen en gekoppelde ruimtelijke transformaties

Ontwikkelen van economisch-maatschappelijke en ruimtelijke modellen voor windlandschappen waarin optimale windontwikkeling een incentive is voor kansen op vlak van verwijderen van bestaande maar strategisch slecht geleden bebouwing, op vlak van groenblauwe dooradering en op vlak van het versterken van de productieve landbouwlandschappen waaraan ze gekoppeld zijn.

ACTIE

Opmaken van een ruimtelijk afwegingskader voor grote installaties voor zonne-energie op restgronden of in meervoudig ruimtegebruik

9.3 Gebiedsgericht maatwerk vormgeven – Sterk groenblauw netwerk

Naast robuuste natuurverbindingen* op bovenlokale schaal, wil de Provincie ook de realisatie van groenblauwe verbindingen* op een lager schaalniveau ondersteunen. Daarnaast wil de Provincie inzetten op de open ruimte* in de directe zone rond de bebouwde woonkern of rond knopen van maatschappelijke activiteiten*.

ACTIE

De realisatie van groenblauwe verbindingen en open ruimte randen ondersteunen o.a. via gebiedsgerichte projecten

In gebiedsgerichte projecten neemt de Provincie de rol van regisseur op, bundelt middelen en inzet en stemt deze op elkaar af om tot de beste resultaten te komen op het terrein.

ACTIE

Bijdragen aan groenblauwe verbindingen en open ruimte randen door realisaties op eigen terrein

Door in te zetten op het robuuster en veerkrachtiger maken van de open ruimte* die de Provincie in eigendom of beheer heeft, zal zij concreet bijdragen aan de realisatie van groenblauwe verbindingen* en open ruimte randen. Hierbij kan gedacht worden aan:

- de waterlopen in beheer van of gesubsidieerd door de Provincie,
- de fietssnelwegen die de Provincie realiseert,
- de provinciale eigendommen en domeinen die deel zijn van een groenblauwe verbinding of een open ruimte rand.

ACTIE**Advies en ondersteuning voor de realisatie van groenblauwe verbindingen en open ruimte randen**

Dit kan bijvoorbeeld gaan over subsidies, ondersteunen van hefboomprojecten,... voor het versterken van de groenblauwe verbindingen* en open ruimte randen. Samenwerking met/ ondersteuning van diverse partners.

ACTIE**Opmaken en uitvoeren van Ruimtelijke Regionale Energievisies en Strategieën (RRES'en)**

- Voeren van geïntegreerde gebiedsgerichte processen om te komen tot Ruimtelijke Regionale Energievisies en Strategieën (RRES'en) ter uitvoering
- Voeren van planprocessen voor (onderdelen van) de RRES'en om te komen tot effectieve realisatie van de energie installaties en -infrastructuur
 - maar ook de koppelkansen* vanuit de andere beleidslijnen op die plek en het concretiseren van lokale meerwaarden ook op lokaal maatschappelijk-economisch vlak.
- Faciliteren van de realisatie van de energie-installaties en -infrastructuur, de koppelkansen en de lokale meerwaarden in de (onderdelen van) de RRES'en
 - in windlandschappen
 - bij grote installaties voor zonne-energie op restgronden of in meervoudig gebruik
- Gemeenten ondersteunen om onderdelen van de RRES'en te verankeren in hun beleid.

9.4 Kwalitatieve doelstellingen lokale doorwerking geven – Robuustheid en veerkracht is overal

ACTIE

Landschapsbeelden ontwikkelen voor de verschillende landschapstypes in Oost-Vlaanderen als leidraad voor het versterken van de specifieke landschappelijke kwaliteit van elke plek in de provincie

Een landschapsbeeld toont het typische karakter van de streek. Het geeft aan welke landschapselementen we kunnen versterken. Identiteit en kwaliteit.

ACTIE

Onderzoek naar de meest geschikte instrumenten om uitvoering te geven aan de beleidslijnen voor 'robuustheid en veerkracht is overal'

Door het uitwerken van een provinciale verordening kunnen we focussen op heel specifieke elementen om de robuustheid* en veerkracht* van elk stukje open ruimte* verder te versterken, zowel in de open ruimte* als de bebouwde omgeving.

Met een voorbeeldverordening voor gemeenten en/of een screening en afstemming van bestaande gemeentelijke verordeningen kan meer maatwerk worden geleverd, maar kan de doorwerking minder sterk zijn.

ACTIE**Advies en ondersteuning voor de realisatie van gerichte kleinschalige ingrepen om te komen tot 'robuustheid en veerkracht is overal'**

Subsidie, ondersteunende instrumenten, voorwaarden in omgevingsvergunningen, kenniscentrum voor o.a. stimuleren van kleine landschapselementen, klimaatgezonde* tuinen, erosieaanpak, verruwing van het landschap i.v.m. vermijden van erosie en droogte,...

ACTIE**Onderzoek instrument verordening voor de transitie naar een duurzaam energiesysteem**

- Opmaken van energie verordeningen die de ontwikkeling van bepaalde onderdelen van de RRES'en gericht en economisch-maatschappelijke verantwoord versnellen, alsook de realisatie van koppelkansen* tussen energie en andere beleidslijnen.
- Gemeenten ondersteunen bij de opmaak van energie verordeningen die de ontwikkeling van bepaalde onderdelen van de RRES'en gericht en economisch-maatschappelijke verantwoord versnellen, alsook de realisatie van koppelkansen* tussen energie en andere beleidslijnen.

Begrippenlijst

bebouwde ruimte

Bebouwde ruimte staat voor de – vaak historische - samenhangende gebieden waar vooral bebouwing is in een bepaalde dichtheid. Hier vinden verschillende activiteiten plaats waar verkeer, lawaai, bebouwing, enz. bij komen. Ook onverharde gronden die er direct op aansluiten zoals tuinen worden hierin meegenomen.

bebouwingsconcentratie

Bebouwingsconcentraties zijn plekken in het ruimtebeslag* met een concentratie van bebouwing en bewoning. Deze plekken worden aangeduid door middel van de RURA-contouren* (Ruimterapport, RURA, 2021). Ook de hoofdorpen en woonkernen die in het PRS aangeduid zijn, maar die niet in de RURA-contouren terug te vinden zijn, worden hierin meegenomen.

biodiversiteit

Biodiversiteit is de graad van mix aan levensvormen in een ecosysteem en meer algemeen in het leven op aarde.

duurzaam

Een ruimtelijke ontwikkeling is duurzaam wanneer de vier duurzaamheidsprincipes worden gehanteerd. De vier duurzaamheidsprincipes zijn:

- Geef de natuur voldoende tijd om (zich) te herstellen.
- Breng stoffen uit de ondergrond/omgeving in het milieu op een snelheid en in een hoeveelheid die de natuur kan verwerken.
- Breng natuurvreemde stoffen in het milieu op een snelheid en in een hoeveelheid die de natuur kan verwerken.
- Doe geen dingen waardoor anderen of de volgende generaties beperkt worden in hun mogelijkheid om hun basisbehoeften te vervullen.

ecosysteem

Een ecosysteem is het geheel van de niet-levende elementen/stoffen in de omgeving (lucht, water en bodem), de organismen (dieren en planten) en de wisselwerkingen tussen beide in een specifiek gebied.

ecosysteemdienst

Ecosysteemdiensten zijn processen en diensten (zichtbaar of onzichtbaar) die ons leven op aarde mogelijk maken, ons beschermen en ons helpen, ons leven beter te maken. Dit kan voedsel- en grondstoffenproductie zijn, bestuiving door insecten, maar ook klimaatregulering, waterproductie en -zuivering, luchtzuivering, waterinfiltratie en het beperken van het overstromingsrisico of het bieden van ontspanningsmogelijkheden. Er wordt een onderscheid gemaakt in levensnoodzakelijke, levensbeschermende en levensverbeterende ecosysteemdiensten.

- levensnoodzakelijke of producerende ecosysteemdiensten
Specifieke diensten op vlak van productie van voedsel/gewassen/materialen die door onze omgeving (het ecosysteem) aan mensen worden geleverd.
- levensbeschermende of regulerende ecosysteemdiensten
Specifieke processen die instaan voor regulering van het ecosysteem (klimaatregulering, luchtzuivering,...) en die zo voor mensen onrechtstreekse (onzichtbare) voordelen hebben (koelte in de schaduw,...).
- levensverbeterende of culturele ecosysteemdiensten
Specifieke niet-materiële diensten (zicht op groen, recreatieve omgeving,...) die door onze omgeving (het ecosysteem) aan mensen wordt geleverd.

erfgoedwaarde

Erfgoedwaarden worden beoordeeld aan de hand van een aantal waarden: historische, artistieke, architecturale, industrieel-archeologische, volkskundige, wetenschappelijke of sociaal-culturele waarden. Verder houdt men rekening met een aantal criteria: de zeldzaamheid, de herkenbaarheid, de authenticiteit, de representativiteit, de ensemblewaarde en de contextwaarde. Deze waarden en criteria worden niet afzonderlijk beschouwd, het is de globale beoordeling, afweging en wisselwerking tussen de waarden en criteria die de erfgoedwaarde bepalen.

essentiële plekken

In het beleidskader 'De transitie naar een robuuste en veerkrachtige ruimte' worden de robuuste openruimtegebieden aangeduid. Deze plekken zijn essentieel voor de transitie naar een veerkrachtige en robuuste ruimte. Ze verhogen de klimaatbestendigheid van onze ruimte en maken het mogelijk om onze ruimte duurzaam in te richten in functie van ruimte voor het ecosysteem en de ecosystemendiensten en andere koppelkansen met robuuste open ruimte. Daarbinnen onderscheiden we de meest essentiële openruimtegebieden waar een grote opgave is. Op vlak van ecosystemendiensten kan in deze gebieden het grootste verschil gemaakt worden, groter dan bij de essentiële gebieden.

fysisch-natuurlijk systeem

Het geheel van eigenschappen, processen en onderlinge relaties van klimaat, lucht, reliëf, bodem en water in de ruimte. Het fysisch-natuurlijk systeem van onze planeet bepaalt onder meer waar we voedsel kunnen produceren, grondstoffen en materialen kunnen ontginnen en waar we water kunnen opvangen. Het bodemtype heeft een grote invloed op de vruchtbaarheid. Het reliëf en de geologische toestand zorgen er onder meer voor dat water op specifieke plaatsten ontspringt of kan infiltreren.

gebiedseigen recreatie

Gebiedseigen recreatie start vanuit het natuurlijk-fysisch systeem en de inherente aantrekkingskracht van de open ruimte en het landschap. Gebiedseigen recreatie voegt activiteiten en infrastructuur toe die de bijzondere eigenschappen van een plek recreatief ontsluiten. Dit houdt in dat er inherent rekening wordt gehouden met de draagkracht van de omgeving. De kwaliteiten van de plek worden maximaal behouden. De verstoring op de aanwezige natuur en het landschap wordt zo beperkt mogelijk gehouden. Voorbeelden hiervan zijn wandel- en fietsrecreatie, zwemmen in open water, kamperen in het groen, een speelbos of -tuin, een bezoekerscentrum, een cafetaria i.f.v. bezoekers,...

groenblauwe verbindingen

Tussen de robuuste gehele natuur willen we op specifieke plekken brede, robuuste verbindingen uitbouwen, waarlangs fauna en flora vlot kan migreren van het ene naar het andere geheel (vergelijkbaar met (fiets)snelwegen tussen steden). Op plekken waar dit niet mogelijk is, worden fijnmazigere verbindingen uitgewerkt. Deze groenblauwe verbindingen steunen op een ecologisch of historisch lijnelement zoals een waterloop of een dijk en omvatten een aaneenschakeling van kleine landschapselementen (vb. hagen, knotbomen, dreven...) en stapstenen (vb. kleine bosjes, een waterplas,...). Groenblauwe verbindingen dragen bij aan een klimaatbestendig stads- of landbouwlandschap en een gezonde en aangename leefomgeving.

grote gehele natuur

We spreken van een groot geheel natuur als het gaat om een natuurgeheel groter dan 10 ha. Dit groot geheel natuur is robuust indien het kwalitatief is. Dit betekent dat de gebieden die een grote meerwaarde opleveren door lucht te zuiveren of koolstof op te slaan in biomassa of de bodem en bijgevolg een hoge biodiversiteit hebben.

hergebruik

Dit is het opnieuw benutten van bestaande terreinen, gebouwen en constructies die (bijna) niet worden gebruikt. Hergebruik betreft zowel behoud, herstel en renovatie, waarbij de erfgoedwaarden voor de samenleving worden bewaard, als sloop- en nieuwbouwopgaven van vandaag. Kansen vanuit bodemsanering worden benut. Hergebruik is een hefboom om een ruimte efficiënter te gebruiken dan in de oorspronkelijke situatie.

klimaatadaptatie

Zodanige inrichting van de (leef)omgeving om de effecten van de klimaatverandering te kunnen opvangen en bestand te zijn tegen klimaatschokken.

klimaatgezond

Wanneer een gebied de negatieve effecten van klimaatverandering kan temperen (klimaatmitigatie) én wanneer een gebied zo ingericht is dat het bestand is tegen klimaatschokken (klimaatadaptatie) zeggen we dat het klimaatgezond is.

klimaatmitigatie

Negatieve effecten van de klimaatverandering (zoals overstromingen, droogte, erosie en verlies aan biodiversiteit) zoveel mogelijk temperen. Het drastisch terugdringen van de netto uitstoot van broeikasgassen is hierin een belangrijke stap.

koppelkansen

Er is een koppelkans wanneer minstens twee activiteiten hun voordeel doen met een koppeling, waardoor het mogelijk wordt om een duurzame relatie uit te bouwen. Wanneer een koppelkans wordt benut en uitgebouwd, ontstaan synergiën tussen beide activiteiten.

landschapseenheden

Onder een landschapseenheid wordt een kenmerkende combinatie van hoogteligging, bodemgebruik, beplanting, wegenpatroon, verkavelingspatroon en bebouwingspatroon verstaan. Deze kenmerkende combinatie zorgt er over het algemeen voor dat binnen een landschapseenheid een herkenbaar en samenhangend landschapsbeeld bestaat. Door de indeling in landschapseenheden worden de landschappelijke vraagstukken beleidsmatig hanteerbaar omdat er steeds vergelijkbare vraagstukken spelen.

landschapskwaliteit

Onder landschapskwaliteit vallen de elementen die de waarde en beleving van een landschap verhogen. Dit gaat onder andere om het brede spectrum aan cultuurhistorische waarden waaronder archeologie, bouwhistorische relicten, houtig erfgoed, beeldwaarde,... De kwaliteit van een landschap wordt ook bepaald door haar veerkracht en de ecosysteemdiensten die daar aanwezig zijn.

maatschappelijke activiteit

Dit is een activiteit die 'de maatschappij' doet. Denk hierbij aan wonen, economische activiteiten (kopen en verkopen), recreatie en vrije tijd (bijv. tennis, basketbal),... We kijken dus naar de activiteiten waar de gemiddelde persoon in de maatschappij aan kan of wil meedoen. Deze doen we altijd binnen of buiten, wat betekent dat we altijd ruimte nodig hebben voor een maatschappelijke activiteit.

natuurverbinding

Een natuurverbinding is een verbinding tussen twee grote gehele natuur. Deze verbinding is robuust als het gaat om een brede verbinding waarin natuur een hoofdrol speelt. Dit betekent dat het gaat om een verbinding met een hoge biodiversiteit waarvan het type aansluit bij de te verbinden robuuste gehele natuur. Deze verbindingen houden (tijdelijk) water vast, zorgen voor natuurlijke luchtzuivering en klimaatbeheersing.

open ruimte

Met open ruimte verwijzen we naar onbebouwde en onverharde ruimte. Het begrip wordt op verschillende schaalniveaus gehanteerd: van robuuste openruimtegebieden (gevormd door grote aaneengesloten onbebouwde en onverharde gebieden) tot elk onverhard stukje grond in een bebouwde omgeving.

reliëfwijziging

Een ophoging die de (tijdelijke) waterbergingscapaciteit in de laaggelegen gebieden verlaagt.

robuustheid

Het vermogen van een systeem om externe schokken te kunnen weerstaan.

robuuster maken

Het verhogen van de kwaliteit van het ecosysteem en/of van de geleverde ecosysteemdiensten van die plek zodat deze beter bestand zijn tegen externe verstoringen. Per openruimte-aspect dat in het beleidsplan aan bod komt, wordt toegelicht hoe dit kan aangepakt worden. Zo zal in de bestaande gehele natuur gewerkt worden aan het verhogen van de natuurwaarden en het tegengaan van versnippering. Zo zullen deze gebieden beter gewapend zijn tegen externe verstoringen. In de context van land- en tuinbouw bijvoorbeeld, zal ingezet worden op maatregelen die bescherming bieden tegen erosie, droogte en overstromingen. Tegelijkertijd zal ook hier ingezet worden op het wegwerken van versnippering van landbouwpercelen door niet-agrarisch ruimtebeslag.

ruimtebeslag

Ruimtebeslag is de ruimte ingenomen voor menselijke activiteiten zoals huisvesting, industriële en commerciële activiteiten, transportinfrastructuur, recreatieve invullingen, dus ook sportvelden en parken en tuinen. Het is alle ruimte die wordt ingenomen ten koste van de landbouwruimte, bossen en natuur en waar de fysisch-natuurlijke functie bijgevolg niet langer primeert in het landgebruik. De wateroppervlakten van rivieren, waterwegen, havens en dergelijke behoren volgens de Europese definitie niet tot het ruimtebeslag. Ruimtebeslag is dus een veel ruimer begrip dan ‘bebouwde’ of ‘verharde’ oppervlakte: ruimtebeslag is niet noodzakelijk bebouwde ruimte. Er kan dus onderscheid gemaakt worden tussen verhard en onverhard ruimtebeslag.

ruimtelijk principe

Een ruimtelijk principe in dit Beleidsplan Ruimte is een uitgangspunt voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het principe biedt een noodzakelijke verdieping en concretisering van onze acht kernwaarden. De ruimtelijke principes geven de Provincie elementen om het ruimtelijk beleid en de projecten te toetsen. Hiermee garanderen we de doorwerking van de acht kernwaarden in het ‘dagelijkse’ ruimtelijk beleid.

ruimtelijke uitdaging

Een ruimtelijke uitdaging is een evolutie of tendens waarmee wij als mens worden geconfronteerd. Ruimtelijke ingrepen zijn nodig om met deze evolutie of tendens te kunnen omgaan en ruimtelijke kwaliteit te creëren.

RURA-contouren

Dit zijn gebieden die gekenmerkt worden door een voldoende hoge dichtheid aan gebouwen (>30 gebouwen binnen een straal van 100 meter), een voldoende hoge oppervlakte aan gebouwen (>9500 m² binnen een straal van 100 meter), of een voldoende hoge dichtheid aan huishoudens (>60 huishoudens binnen een straal van 100 meter). Deze RURA-contouren hebben een oppervlakte van minstens 5 ha en worden bewoond door minstens 20 huishoudens.

stadslandbouw

Dit is het telen, oogsten en afzetten van voedsel in of in de onmiddellijke nabijheid van een stad. In tegenstelling tot de volkstuin is in de stadslandbouw het uitgesproken verband met een individueel perceel losgelaten. Zo kan men door middel van moestuinbakken en kweektafels verse groenten, fruit en kruiden kweken op daken, terrassen en balkons in de stad of worden door middel van verticaal tuinieren verse gewassen gekweekt op kleine ruimtes en langs muren. Onder stadslandbouw valt ook veeteelt en de kweek van vissen voor consumptie.

sterk groenblauw netwerk

Een sterk groenblauw netwerk bestaat uit groenblauwe verbindingen en groene open ruimte gordels. Door fijnmazigere verbindingen te combineren met een kwalitatief ontwikkelde groene rand rondom de kernen ontstaat een sterk groenblauw netwerk.

veerkracht

Het vermogen van een systeem om zich zodanig aan te passen aan externe schokken dat het functioneren van het systeem niet geschaad wordt. Dit kan gaan om het fysisch systeem, ecosysteem,...

verharding

Een bodemoppervlak waarvan de oorspronkelijke toestand is gewijzigd doordat er (semi-) ondoorlaatbare materialen op zijn geplaatst (gebouwen, wegen,...). Hierdoor gaan ecosysteemdiensten van de bodem verloren (water doorlaten, groei van gewassen en andere planten,...).

verweving

Verweving is het samenbrengen van verschillende activiteiten in elkaars nabijheid of in dezelfde ruimte. Het impliceert dus steeds een multifunctioneel ruimtegebruik, maar gaat veel verder dan dat. Activiteiten mogen elkaar niet in de weg staan en de hoofdfunctie blijft steeds gegarandeerd. Waar mogelijk wordt gestreefd naar een symbiose, waarbij de verschillende activiteiten elkaar versterken. Door verweving kan een ruimte gelijktijdig of op verschillende momenten gebruikt worden voor meerdere activiteiten, daardoor ontstaan mogelijkheden om dezelfde ruimte meervoudig te gebruiken. Het gemeenschappelijk gebruik van ruimte, lokalen en infrastructuren is een vorm van verweving.

vrijwaren

Het behouden van ruimte voor het ecosysteem en/of van de geleverde ecosystemendiensten van een plek zodat deze beter bestand zijn tegen externe verstoringen. Per openruimte-aspect dat in het beleidsplan aan bod komt, wordt toegelicht hoe dit kan aangepakt worden.

Provincie Oost-Vlaanderen – dienst Ruimtelijke Planning

Dit ruimtelijk beleidsplan werd in toepassing van artikels 9 en 10 van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 mei 2000 tot instelling van het register van ruimtelijke planners, opgesteld onder de verantwoordelijkheid van volgende ruimtelijke planners opgenomen in het register:

Reinout Debergh

Maja Verbeeck

Bronnen

- Zie onderzoeken te vinden op <https://oost-vlaanderen.be/ruimte2050>
- provincies.incijfers.be
- Pisman, A., Vanacker, S., Bieseman, H., Vanongeval, L., Van Steertegem, M., Poelmans, L., Van Dyck, K. (Eds.). (2021). *Ruimterapport 2021*. Brussel: Departement Omgeving

Uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen en goedgekeurd door de provincieraad op 22 maart 2023

Beleidsverantwoordelijke en verantwoordelijke uitgever: An Vervliet

Samenstelling

- Coördinatie, eindredactie & fotografie
Dienst Ruimtelijke Planning van de Provincie Oost-Vlaanderen
met ondersteuning van ARCADIS, SWECO en VITO
- Lay-out
Dienst Marketing & Communicatie Provincie Oost-Vlaanderen
- Druk
Cartim Print

Uitgave

maart 2023

Depotnummer

D/2023/5139/3

